

Motion till riksdagen 2019/20

av **Jonas Sjöstedt m.fl. (V)**

En plan för jämlikhet och grön omställning

1 Sammanfattning

Vänsterpartiet tar i denna budgetmotion – En plan för jämlikhet och grön omställning – ett helhetsgrepp om de växande klyftorna. Vi vill att Sverige åter ska bli världens mest jämlika land. Vi vet att ekonomisk jämlikhet är bra för ett lands utveckling. I jämlika samhällen är hälsan bättre, tryggheten större, den ekonomiska tillväxten högre. Även skolresultat och kreativitet påverkas positivt och jämställdheten mellan kvinnor och män har kommit längre.

Under de senaste decennierna har ojämlikheten i samhället ökat. Samtidigt har skattesystemets omfördelning kraftigt försämrats. Den relativa fattigdomen har fördubblats på mindre än tio år. Samtidigt har den ekonomiska eliten fått det allt bättre i Sverige.

I det läget lägger regeringen fram en budget som främst gynnar rika män, på välfärdens bekostnad. Personer med inkomster på över 60 000 kronor i månaden får sänkt skatt i och med att värnskatten tas bort nästa år. De nödvändiga satsningarna på välfärden uteblir, trots att det runtom i Sverige kommer larmrapporter om stora nedskärningar inom skolan, barnpsykiatri, äldreomsorgen och sjukvården. Vänsterpartiet har andra prioriteringar. Därför lägger vi fram en plan med reformer för att öka jämlikheten i samhället.

Vänsterpartiet vill satsa på den generella välfärden, satsningar som är centrala för ett jämlikare samhälle. Vi vill höja de generella statsbidragen till kommunsektorn med 20 miljarder kronor fram till 2022. Vi föreslår en långsiktig utbildningsreform för att klara behovet av personalförsörjning i välfärden. Satsningen är på 50 miljarder kronor över 10 år och räcker till att utbilda ca 30 000 undersköterskor, lärare och sjuksköterskor, socionomer m.m.

Vänsterpartiet fortsätter satsa på förbättrad arbetsmiljö, kompetensutveckling och förbättrade arbetsvillkor inom hälso- och sjukvården. Vi avsätter 2 miljarder kronor per år för detta ändamål. Vänsterpartiet föreslår att ett särskilt stöd om 1 miljard kronor årligen införs för

att stärka hälso- och sjukvården i glest befolkade regioner, för att kompensera för de högra vårdkostnaderna i dessa delar av landet.

Äldreomsorgen har under lång tid varit eftersatt. För att vända trenden avsätter Vänsterpartiet 3,5 miljarder kronor per år för ett särskilt äldreomsorgspaket som innehåller pengar för personaltäthet och fortbildning, samt resurser till äldreboenden och avgiftsfria trygghetslarm. Den psykiatriska vården behöver stärkas över hela linjen. Vänsterpartiet anslår 1,5 miljarder kronor per år för att stärka upp såväl den öppna som slutna vården samt för att stärka upp barn- och ungdomspsykiatrin.

Tänderna är en del av kroppen. Vänsterpartiet vill att man ska kunna gå till tandläkaren oavsett om man har hög eller låg inkomst. Det ska inte synas i munnen hur mycket pengar man tjänar. Vi vill därför införa ett kraftigare högkostnadsskydd i tandvården. Förslaget innebär att alla kostnader över 2 000 kronor under en tolv månadersperiod subventioneras fullt ut.

Ingen äldre ska behöva stå inför valet att betala räkningarna eller köpa astmamedicin. Vi vill ha en välfärd att lita på och då ska äldre få den medicin de behöver oavsett hur deras ekonomi ser ut. Vänsterpartiet föreslår därför att avgiftsfria läkemedel införs för alla personer över 80 år. Reformen beräknas kosta ca 1 miljard kronor per år.

Inom förskolan är barngrupperna fortfarande för stora. För att motverka denna utveckling tillför Vänsterpartiet 2 miljarder kronor per år i en särskild personalsatsning riktad mot förskolan. Vi vill också fortsätta satsningen på avgiftsfri simundervisning för sexåringar och införa ett stöd till sommarlovsaktiviteter för barn som lever med ekonomisk utsatthet.

I dag har Sverige ett skattesystem som är riggat för de rikaste. Vänsterpartiet vill använda skattesystemet för att omfördela resurserna och förändra maktförhållandena i samhället. Det vi gemensamt producerar, bygger upp och investerar ska komma alla till del. Inte bara några få. Det är bara tillsammans vi kan lösa de akuta utmaningar vi står inför. Därför föreslår Vänsterpartiet i denna motion ökad beskattning av kapital, bl.a. genom förmögenhetsskatt och arvsbeskattning, och en ökad progressivitet gällande inkomstskatten.

De ekonomiska klyftorna i Sverige behöver minska. Trygghetssystemen ska fånga upp oss när vi behöver det. Därför lägger Vänsterpartiet förslag på stärkt a-kassa, höjd garantipension och höjd garantinivå i sjukersättningen.

Dagens a-kassa täcker få arbetslösa och försäkrar endast låga löner. Under förra mandatperioden genomförde Vänsterpartiet och regeringen vissa förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen. Förändringarna var viktiga och nödvändiga. Nu är det dags för nästa steg. Vänsterpartiets mål är att 80 procent av löntagarna ska få 80 procent av sin tidigare lön vid arbetslöshet. Vi vill därför höja den högsta dagpenningen och grundbeloppet (tak och golv), indexera ersättningsbeloppen till löneutvecklingen, höja ersättningsnivån till 80 procent för hela ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd och förbättra kvalificerings- och ersättningsvillkoren. Reformerna ska ske successivt. Som ett första steg föreslår vi att den

högsta dagpenningen i den inkomstrelaterade arbetsförsäkringen höjs till 1 400 kronor och börjar gälla för hela ersättningsperioden. Grundbeloppet höjs i vårt förslag till 450 kronor.

Pensionärer med garantipension har haft en genomsnittlig real inkomstökning på 15,7 procent i jämförelse med 44,6 procent för förvärvsarbetare sedan 2003. Vänsterpartiet menar att garantipensionen bör inkomstindexeras så att de som lever på garantipension inte halkar efter den övriga befolkningen ytterligare. Vänsterpartiet vill höja garantipensionen med 1 000 kronor i månaden för jämna ut denna klyfta.

Taket för sjukpenningen och sjukersättning måste höjas för att säkra dess långsiktiga legitimitet. Samtliga ersättningsnivåer behöver justeras. Vi vill se över hela sjukförsäkringen. Vänsterpartiet vill till att börja med höja inkomsterna för de med allra lägst ersättning. Vi föreslår en höjning av garantinivåerna i sjuk- och aktivitetsersättningen (det som tidigare kallades förtidspension) med 1 000 kronor i månaden. Förslagen gynnar framförallt kvinnor, då de är överrepresenterade bland de som uppbär garantipension samt sjuk- och aktivitetsersättning.

Alla ska ha rätt att leva ett gott liv utifrån individuella förutsättningar och behov. LSS ska återupprättas som en rättighetslagstiftning som styrs av behov och garanterar grundläggande rättigheter. Vänsterpartiet är berett att finansiera och budgetera för de ökade kostnader som en sådan lagstiftning medför.

Hela samhället behöver ställas om för att hantera klimatkrisen. Klimatförändringarna innebär en grundläggande samhällskris som vi bara kan lösa tillsammans. En ekonomisk politik för klimaträttvisa stärker välfärden för flertalet och minskar utsläppstrycket för de rikaste. När en större andel av ekonomin går till gemensamma investeringar, i stället för till att betala de rikas lyxkonsumtion, minskar utsläppen och stödet för omställningen ökar. Klimatförändringarna måste mötas med gemensamma investeringar.

Vänsterpartiet presenterar i denna motion ett klimatpaket med konkreta satsningar för att göra Sverige bättre rustat för att hantera klimatomställningen. Vänsterpartiet anser att det allmänna ska gå före i energiomställningen. Därför satsar vi 750 miljoner kronor per år på att offentliga byggnader såsom sjukhus och skolor ska få möjlighet att installera sol- och vindkraft. Vi satsar 2 miljarder kronor per år på att möjliggöra billigare och utbyggd kollektivtrafik och över 1,3 miljarder kronor under tre år på att bygga ut laddinfrastrukturen runtom i landet. Vi tillskjuter 6,5 miljarder kronor under tre år för att rusta upp järnvägen, avsätter 250 miljoner kronor per år i en satsning på biogas och produktion av andra biobränslen samt satsar 600 miljoner kronor på hållbar mat.

Vänsterpartiets plan för ett jämlikt samhälle sätter de ekonomiskt mest utsatta i fokus. Jämlika samhällen är bättre samhällen. Det är dags att göra Sverige till världens mest jämlika land igen.

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
2	Innehållsförteckning	4
3	Förslag till riksdagsbeslut	6
4	Vänsterpartiets bedömning av svensk ekonomi	6
4.1	Konjunkturläget	6
4.2	Svensk ekonomi och arbetsmarknad	7
4.3	Strukturproblem i den svenska ekonomin	8
4.3.1	Ökad ojämlikhet	8
4.3.2	Svag produktivitetstillväxt	11
4.3.3	Tudelad arbetsmarknad	12
4.3.4	Segregerad skola	14
4.3.5	Bostadsmarknaden	14
4.3.6	Arbetskraftsbrist och personalförsörjning	15
5	Vänsterpartiets syn på regeringens ekonomiska politik	16
6	Vänsterpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken	18
7	Gemensam välfärd	20
7.1	Mer pengar till kommunsektorn	20
7.2	Stoppa vinstjakten i välfärden	22
7.3	Utbildningssatsning för säkrad personalförsörjning	22
7.4	Jämlik sjukvård med hög kvalitet	24
7.5	Stärkt äldreomsorg	26
7.6	Likvärdig skola	27
7.7	En mänsklig sjukförsäkring	28
7.8	Ett pensionssystem med pensioner som går att leva på	29
7.9	Återupprättad personlig assistans	31
7.10	Kultur för alla	32
8	Ett hållbart arbetsliv med plats för fler	32
8.1	Rustad arbetsförmedling och satsningar på utbildning och arbetsmarknadsåtgärder	32
8.2	Stärkt arbetslöshetsförsäkring	35
8.3	Nationell satsning på arbetstidsförkortning	36

8.4	Satsningar på arbetsmiljöfrågor	36
8.5	Inkludering och antidiskriminering	37
9	Grön omställning	38
9.1	Klimatomställning	38
9.2	Energiomställning	40
9.3	En fossilfri transportsektor, infrastruktur och höghastighetsbanor	41
9.4	Hållbara näringar och friska ekosystem	43
10	Fler och billigare hyresrätter	44
11	Det svikna Sverige	45
12	Ett rättvist skattesystem	48
12.1	Målen för skattepolitiken	48
12.2	Inkomstskatterna	48
12.3	Företagsskattefrågor	50
12.4	Sociala avgifter m.m.	52
12.5	Kapital- och egendomsskatter	53
12.5.1	Förmögenhetsskatt	54
12.5.2	Fastighetsskatt	55
12.5.3	Arvs- och gåvoskatt	57
12.5.4	Skatt på kapitalinkomster	57
12.5.5	Ränteavdragen	58
12.5.6	Övrigt	59
12.6	Miljöskatter	59
12.7	Vänsterpartiets skatteförslag	60
13	Utgiftsramar och fördelning av utgifter i statsbudgeten	61
14	Den offentliga sektorns finanser m.m.	67
15	Beräkning av statsbudgetens inkomster	69

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen godkänner riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 6-12 i motionen).
2. Riksdagen beslutar avslå regeringens förslag att fastställa utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till följd av tekniska justeringar till 1 392 miljarder kronor för 2020 och 1 443 miljarder kronor för 2021 (avsnitt 5.2 i propositionen).
3. Riksdagen beslutar avslå regeringens förslag att fastställa utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till 1 502 miljarder kronor för 2022 (avsnitt 5.2 i propositionen).
4. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2020 i enlighet med tabell 14 avsnitt 7 i motionen.
5. Riksdagen godkänner beräkningen av inkomster i statens budget för 2020 (tabell 15, avsnitt 15 i motionen).
6. Riksdagen godkänner den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2021 och 2022 som riktlinje för regeringens budgetarbete (tabell 16, avsnitt 15 i motionen).
7. Riksdagen beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2020 (tabell 7, avsnitt 13 i motionen).
8. Riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2021 och 2022 som riktlinje för regeringens budgetarbete (tabell 8, avsnitt 13 i motionen).

4 Vänsterpartiets bedömning av svensk ekonomi

4.1 Konjunkturläget

Den avmattning i den ekonomiska aktiviteten som globalt kunde skönjas under 2018 är nu tydlig. Hittills syns konjunkturförsvagningen främst inom tillverkningsindustrin. I USA och Tyskland har produktionen inom tillverkningsindustrin fallit två kvartal i rad. I Tyskland, där tillverkningsindustrin utgör en stor del av ekonomin, syns spridningseffekter till tjänstesektorn. Stämmingsläget påverkas också starkt av den pågående handelskonflikten mellan USA och Kina, där förslag om nya tullar och motåtgärder präglar sommaren. Till det ska läggas osäkerhet om Brexit och politiska konflikter i Hongkong och Kashmir samt konflikten mellan Iran och Saudiarabien.

Centralbankerna har svarat med fortsatt expansiv penningpolitik. Den amerikanska centralbanken Federal Reserve lade om politiken strax efter årsskiftet och sänkte styrräntan i juli. ECB följde efter i september med en rad olika penningpolitiska lättnader.

Ökad osäkerhet och handelskonflikten mellan USA och Kina påverkar tillväxtekonomierna negativt. Tillväxten i Kina mattas av trots finanspolitiska stimulanser och investeringarna dämpas i tillväxtländer som Indien och Brasilien.

Den ekonomiska avmattningen och penningpolitikens begränsade handlingsutrymme har lett till en förnyad diskussion om finanspolitiska stimulanser. Exempelvis har den tyska regeringen signalerat att den står beredd att sjösätta ett stort finanspolitiskt paket.

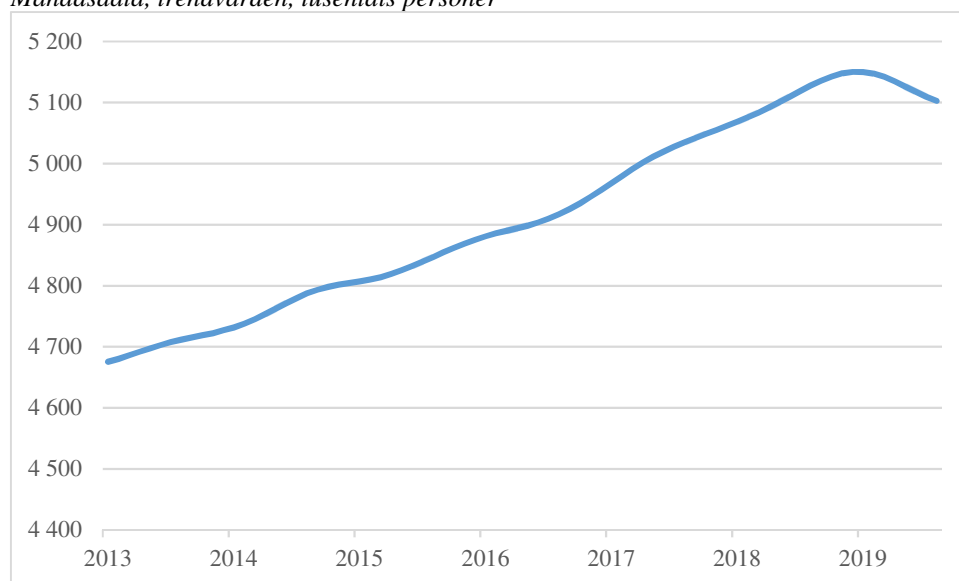
4.2 Svensk ekonomi och arbetsmarknad

Tillverkningsindustrin i Sverige har, till skillnad mot vad som är fallet i flera andra länder, gått ganska starkt under första halvan av året. Framåtblickande indikatorer tyder dock på att tillverkningsindustrin står inför en betydande avmattning. Bostadsinvesteringarna har fortsatt att falla under 2019, men väntas stabiliseras under året. Inbromsningen av världshandeln dämpar exporten och håller tillbaka investeringarna i näringslivet. Inflationen har under den senaste tiden legat nära inflationsmålet på 2 procent, men detta förklaras till stor del av tillfälliga faktorer som stigande energipriser och den svagare kronan. Då penningpolitiken i omvärlden dessutom går i än mer expansiv riktning tyder en del på att Riksbanken får skjuta fram den planerade räntehöjningen ytterligare.

Den svenska arbetsmarknaden, som varit stark under lång tid, har visat svaghetstecken under första halvan av året, där antalet sysselsatta minskat två kvartal i rad.

Figur 1 Antal sysselsatta, 2014-2019 (augusti)

Månadsdata, trendvärden, tusentals personer

Källa: SCB (AKU)

Den vikande konjunkturen återspeglas också i företagens anställningsplaner som har minskat i snabb takt. Antalet sysselsatta väntas öka i något långsammare takt de närmaste åren. Samtidigt väntas arbetsutbudet öka, vilket sammantaget förmodligen leder till en något högre arbetslöshet kommande år.

Den ekonomiska situationen i kommuner och landsting är mycket ansträngd. Välfärden i kommunsektorn har varit underfinansierad de senaste åren. De närmaste åren ser det ekonomiska läget än mer bekymmersamt ut med vikande skatteunderlag, ökade kostnader i form av en åldrande befolkning och fler barn i grundskolan, och därtill syns kostnader som är förknippade med de senaste årens stora asyl- och anhöriginvandring.

Parallellt med de rent finansiella behoven har kommunsektorn också att hantera de stora rekryteringsbehov som kommuner och landsting står inför. Vi utvecklar detta i avsnitt 4.3.6 och 7.3.

4.3 Strukturproblem i den svenska ekonomin

4.3.1 Ökad ojämlikhet

Ett strukturproblem i den svenska ekonomin är de stora och kraftigt växande ekonomiska klyftorna. Sverige är det OECD-land där den ekonomiska ojämlikheten ökat mest sedan mitten av 1980-talet.¹ En viktig orsak till de ökade klyftorna är hur det svenska skattesystemet utvecklats. Sverige har gått från att vara ett av de länder vars skattesystem omfördelar mest till att ha det minst omfördelade skattesystemet inom EU:s kärnländer.² En annan central faktor bakom den växande ojämlikheten är kapitalinkomsternas utveckling och fördelning. Inkomsterna från kapital har ökat markant sedan mitten 1990-talet och uppgick 2017 till 395 miljarder kronor, och eftersom fördelningen av kapitalinkomsterna är mycket ojämn har det lett till ökade klyftor. Som framgår av figuren nedan går ca 90 procent av kapitalinkomsterna till den tiondel av befolkningen som har de högsta inkomsterna. Bryter man ned kapitalinkomsterna inom denna grupp framgår att det mesta går till den hundradel av befolkningen som har högst inkomster. Av Sveriges totala kapitalinkomster 2017 gick över 50 procent till den rikaste hundradelen.³ I Konjunkturrådets (SNS) rapport för 2018 görs bedömningen att ungefär hälften av de ökade klyftorna sedan 1995 kan härledas till kapitalinkomsterna.⁴

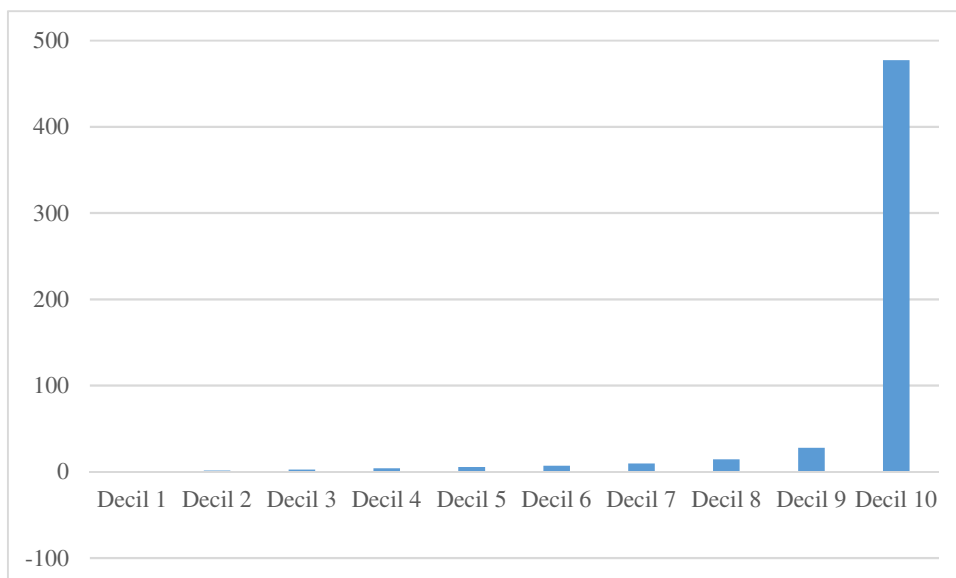
¹ OECD (2015), "In It Together – Why Less Inequality Benefits All". Jämförelseåren i studien är 1985 och 2013 (eller det senaste året då data finns tillgängligt).

² Verbist, G & Figari, F. (2014), "The redistributive effect and progressivity of taxes revisited: An International Comparison across the European Union", EUROMOD Working Paper No. EM 6/14. Studien har 1999 och 2008 som jämförelseår. Med EU:s kärnländer avses de 15 länder som ingick i EU 1998.

³ SCB.

⁴ SNS (2018), Konjunkturrådets rapport 2018, "Kapitalbeskattningens förutsättningar".

Figur 2 Inkomst av kapital per decil, 2017, tkr

Källa: SCB

Inkomstutvecklingen i den nedre delen av inkomstfördelningen förklarar också en del av den ökade ojämlikheten. I dessa inkomstskikt utgör transfereringarna en större andel av inkomsten än i de högre inkomstskikten. Dessa har, som framgår av tabell X nedan, inte ökat lika snabbt som lönerna. Ett värde på t.ex. 0,8 i tabellen, betyder att ersättningen ökat 20 procent mindre än inkomstindex. Ersättningarna i de flesta transfereringssystemen har utvecklats sämre än lönerna mellan 1995 och 2015. Efter 2015 har tak och ersättningsnivåer i flera av försäkringarna höjts, i flera fall som ett direkt resultat av Vänsterpartiets medverkan i budgetförhandlingarna under förra mandatperioden. Men den allmänna bilden består; värdet av de flesta socialförsäkringar har urholkats över tid.

Tabell 1 Förändring av ersättningen 1995-2015 i ett urval av transfereringssystem

Transferering	Förändring i förhållande till inkomstindex
Lägsta dagersättning i a-kassa	0,7
Högsta dagersättning i a-kassa	0,8
Sjukpenning, tak	0,6
Föräldraförsäkring, tak	0,6
Föräldraförsäkring, grundnivå*	0,9
Föräldraförsäkringen, lägstanivå**	1,5
Garantipension***	0,8
Sjukersättning, garantinivå**	0,8
Barnbidrag, grundbelopp	0,7
Ekonomiskt bistånd****	0,9
Studiemedel*****	0,8

*) Avser 2002-2015. **) Lägstanivån likställs med de garantidagar som fanns före 2002. ***) Avser 2003-2015

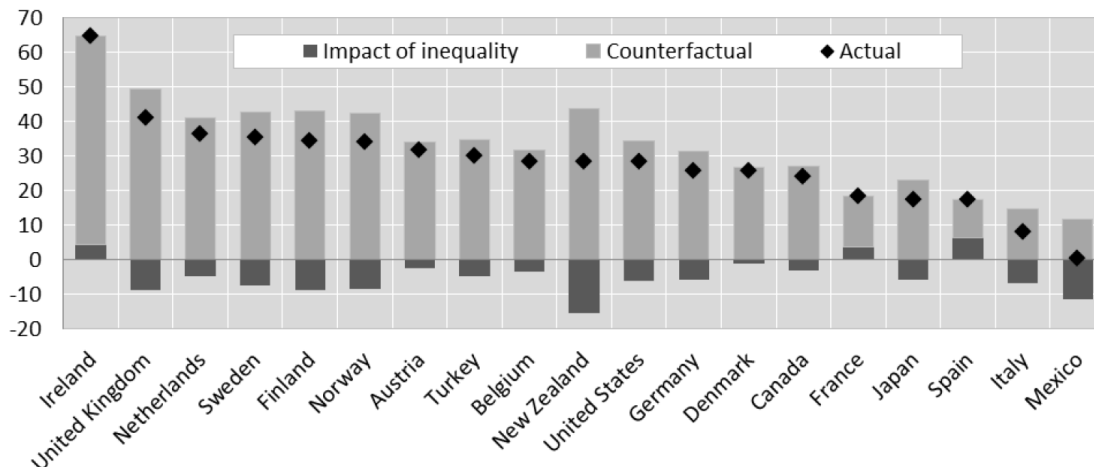
****) Avser 1998-2015, ekonomiskt bistånd för en ensamstående förälder med två barn. *****) Avser 1999-2015

Källa: VP17, bilaga 2, s 17.

De ekonomiska klyftorna är ett stort samhällsproblem. I boken Jämlikhetsanden går författarna av Wilkinson och Pickett igenom och sammanställer 40 års forskning om ojämlikhet, hälsa och sociala problem. I boken visar de på en stark koppling mellan ojämlikhet och en rad olika sociala och hälsorelaterade indikatorer. När ojämlikheten ökar tenderar skolresultat, förväntad livslängd, social rörlighet, psykisk ohälsa, droganvändning, tonårsfödslar, ohälsosam fetma och kriminalitet att utvecklas negativt. I ojämlika samhällen får klass och status ökad betydelse och påverkar hur vi människor i ett samhälle ser på varandra.

På senare tid har också allt fler ekonomer och institutioner visat att ökad ojämlikhet påverkar den ekonomiska tillväxten negativt. Figuren nedan visar den uppskattade effekten av förändrad ojämlikhet under perioden 1985-2005 på den samlade ekonomiska tillväxten per capita för perioden 1990-2010. Som framgår av figuren bedöms förändringar i ojämlikhet ha minskat tillväxten i de flesta av de studerade länderna. Sverige hör till de länder där den ökade ojämlikheten påverkat tillväxten förhållandevis mycket. Studien mäter, som nämnts ovan, förändringar i ojämlikhet mellan 1985 och 2005. Därefter har den ekonomiska ojämlikheten i Sverige fortsatt att öka, varför det finns skäl att tro att effekterna på tillväxten i dag är än större.

Figur 3 Effekt på kumulativa tillväxten, BNP/capita, 1990-2010 till följd av förändringar i ojämlikhet under perioden 1985-2005.

Källa: Cingano, F. (2014), "Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth"
 Anm: "Actual" är den faktiska tillväxten. "Impact on inequality" (på tillväxten) är baserat på förändringar i ojämlikhet i OECD-länder för perioden 1985-2005. "Counterfactual" är skillnaden mellan de två.

Den ökade ojämlikheten är främst ett resultat av politiska beslut. Avregleringen av finansmarknaderna på 1980-talet, den stora skattereformen, 90-talskrisen och den därpå följande budgetsaneringen, pensionsreformen, slopade eller minskade skatter på förmögenheter, arv, gåvor, fastigheter och kapitalinkomster, urholkade och försämrade socialförsäkringssystem, liberaliserad arbetsmarknad, försvagade fackförbund och sex stycken jobbskatteavdrag har alla bidragit till ökade klyftor.

Den förda penningpolitiken sedan finanskrisen har också bidragit till ökade klyftor. Den expansiva penningpolitiken med låga räntor och s.k. kvantitativa lättnader har varit rätt och riktig ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv och för att värna inflationsmålet. Men den har också bidragit till att blåsa upp tillgångspriser och gjort det lönsamt för företag att låna till återköp av aktier i de egna bolagen, vilket bl.a. gynnat aktieägarna i bolagsledningarna.

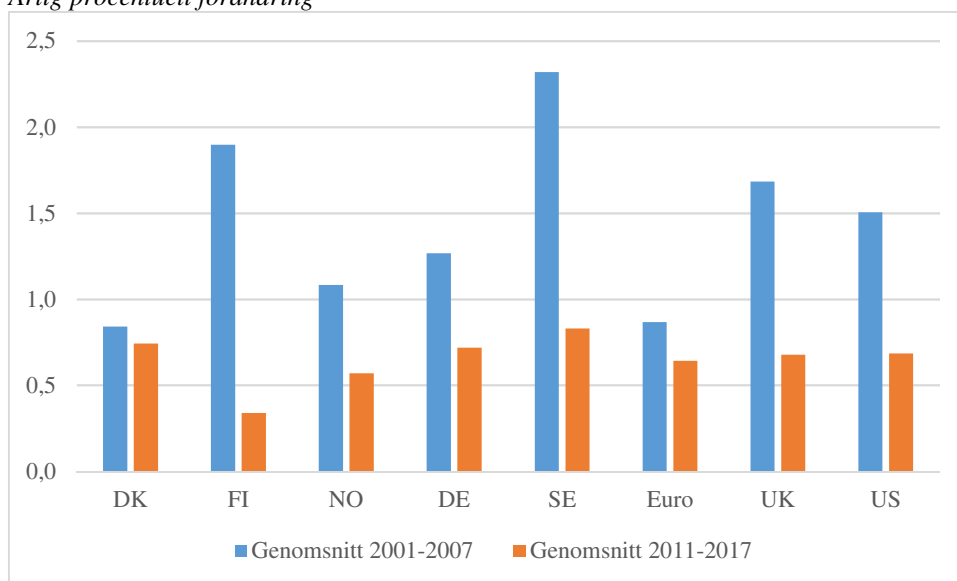
I denna motion föreslår vi en radikal omläggning av den ekonomiska politiken. Höjda skatter på kapital, förmögenheter, arv, gåvor och fastigheter m.m. finansierar satsningar på välfärden, socialförsäkringarna, bostads- och infrastrukturfinansieringar samt sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare. På så sätt ökar vi jämlikheten samtidigt som vi stärker välfärden. På så sätt bygger vi Sverige starkare i en värld av hård global konkurrens. I bilaga 1 sammanfattar vi vår plan för ökad jämlikhet.

4.3.2 Svag produktivitetstillväxt

Produktivitetsutvecklingen i näringslivet och i den svenska ekonomin i stort har utvecklats förhållandevis svagt sedan finanskrisen 2008. Detta är inte unikt för Sverige, utan följer en internationell trend i utvecklade ekonomier. I diagrammet nedan visas den genomsnittliga produktivitetstillväxten dels för perioden innan finanskrisen (2001-2007), dels för perioden efter krisen (2011-2017) i ett antal länder. Den genomsnittliga produktivitetsutvecklingen var 1,4 procent per år under perioden 2001-2017 medan produktiviteten för 2011-2017 endast växte med i genomsnitt 0,65 procent per år.

Figur 4 Produktivitet i utvalda länder

Årlig procentuell förändring

Källa: KI, "Lönebildningsrapporten 2018".

En observation av statistiken är att skillnaderna i produktivitetstillväxt mellan länderna var större under perioden före finanskrisen jämfört med perioden efter finanskrisen, kanske kan man tala om att det skett en viss konsolidering av produktivitetstillväxten. Att den lägre produktivitetstillväxten följer en internationell trend tyder på att det finns gemensamma förklaringsfaktorer till utvecklingen. Såväl IMF som OECD har pekat på att nedväxlingen av produktiviteten började redan innan finanskrisen.

Flera förklaringar har framförts om vad som orsakat den lägre produktivitetstillväxten. Tillväxt- och produktivitetsstudier brukar lyfta fram betydelsen av s.k. genombrotsteknologier, som t.ex. elektricitet och informations- och kommunikationsteknologi (IKT), för produktivitetstillväxten. Schematiskt tänker man sig att den nya tekniken i första läget endast påverkar produktiviteten marginellt, för att sedan successivt öka och sedan falla tillbaka. Den utvecklingen stämmer ganska bra med hur den senaste genombrotsteknologin (IKT) beräknas ha påverkat den svenska produktiviteten. IKT-branscherna bedöms ha bidragit med 1 procentenhet till den årliga produktivitetstillväxten i näringslivet under 1990-talet. Under början av 2000-talet ökade siffran till 2 procentenheter, men har sedan fallit tillbaka till ca 0,5 procentenheter.⁵ Andra förklaringar som förts fram i debatten handlar om bristande omvandlingstryck i näringslivet, delvis som ett resultat av lågräntemiljön. En tredje förklaring har sitt ursprung i iakttagelser att den lägre produktivitetstillväxten inte syns bland de mest produktiva företagen. Hypotesen är att teknologiöverföringen från de mest produktiva företagen till företag med lägre produktivitet går långsammare. Förändringar i näringslivets branschstruktur torde också ha påverkat produktivitetstillväxten.

I denna motion lägger Vänsterpartiet förslag på produktivitetshöjande utbildningssatsningar samt investeringar i nya bostäder, modern infrastruktur och klimatomställning. Detta stärker Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar och står i skarp kontrast till regeringen som i stället satsar miljardbelopp på att skattesubventionera hushållsnära tjänster, köksrenoveringar och sänkt inkomstskatt för höginkomsttagare.

4.3.3 Tudelad arbetsmarknad

Den svenska arbetsmarknaden har utvecklats starkt under de senaste tio åren. Framför allt har andelen sysselsatta, sysselsättningsgraden, stigit, och ligger för närvarande klart över nivåerna från början av 00-talet, även om arbetsmarknaden under de senaste månaderna uppvisat vissa svaghetstecken.

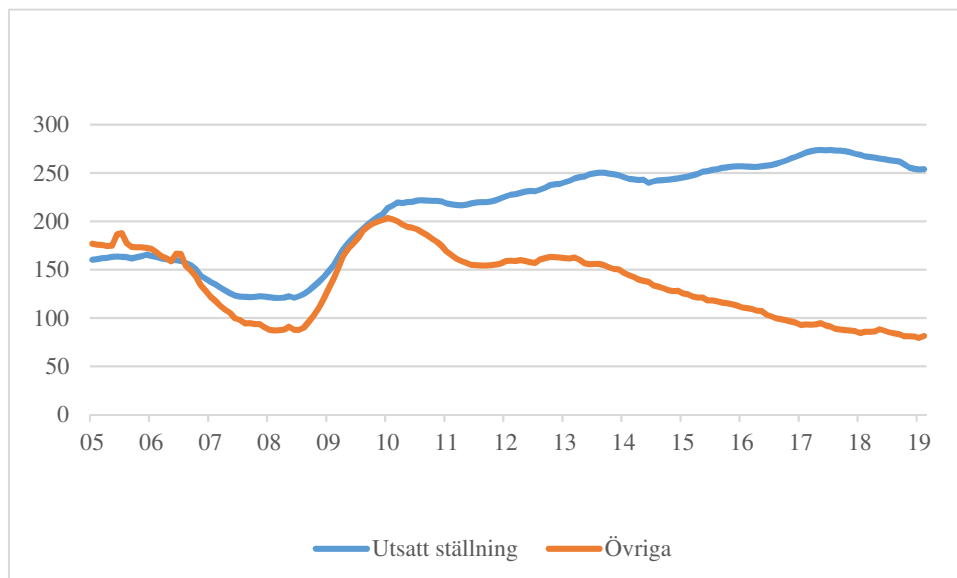
Utvecklingen av den sammanlagda arbetslösheten döljer emellertid framväxten av en alltmer tudelad arbetsmarknad. En växande andel av de arbetslösa tillhör de grupper som enligt Arbetsförmedlingen är "utsatta". Med utsatta grupper menas de grupper som historiskt haft en

⁵ Konjunkturinstitutet, "Lönebildningsrapporten 2017".

svag ställning på arbetsmarknaden. Dessa grupper är äldre (55-64 år), utomeuropeiskt födda, individer med som mest förgymnasial utbildning samt personer med funktionsnedsättning.

Figur 5 Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen, 2005-2019

Säsongsrensade månadsvärden, tusental

Källa: Konjunkturinstitutet

Figuren ovan visar antalet inskrivna vid Arbetsförmedlingen fördelat på kategorierna "utsatt ställning" och övriga. Som framgår av figuren har arbetslösheten för gruppen övriga minskat kraftigt sedan 2010. Arbetslösheten i denna grupp närmar sig nivåer som tidigare brukade beskrivas som full sysselsättning. Utvecklingen för de grupper som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden har inte varit fullt lika bra. Antalet arbetslösa i denna grupp har tvärtom ökat sedan 2009. Framför allt har antalet arbetslösa ökat i grupperna utomeuropeiskt födda och nyanlända. Men ökningen i dessa grupper handlar inte om att andelen arbetslösa i dessa grupper ökat, utan att de blivit fler, vilket i sin tur beror på en hög flykting- och anhöriginvandring under de senaste 10 åren. Bortsett från utvecklingen under de senaste månaderna har andelen arbetslösa bland utrikes födda tvärtom gått ned och sysselsättningsgraden gått upp under en längre tid. Sysselsättningsgraden bland utrikes födda är också förhållandevis hög i Sverige vid en internationell jämförelse, särskilt när man beaktar att andelen flyktingar bland de utrikes födda är hög i Sverige.

Sammantaget visar statistiken ändå på en utveckling mot en tudelad arbetsmarknad där vissa grupper har betydligt lägre jobbchanser än andra. Mot denna bakgrund framstår den ideologiskt motiverade privatiseringen och besparingarna på arbetsmarknadspolitiken som illa genomtänka och helt felaktiga. Vår bedömning är att arbetsmarknadspolitiken måste läggas om, bort från billiga insatser och utbildningar till att fokusera på yrkesutbildningar och stärkt SFI. Utöver traditionell arbetsmarknadspolitik bör arbetssökande i större utsträckning erbjudas utbildning

inom det reguljära utbildningssystemet. Arbetsförmedlingen bör därför ges större möjligheter att anvisa arbetssökande till olika former av yrkesutbildningar inom Yrkesvux, Yrkeshögskola och högskola. I avsnitt 7.3 och 8.1 presenterar vi förslag för en ny utbildnings- och arbetsmarknadspolitik för att bättre rusta de som står långt ifrån arbetsmarknaden.

4.3.4 Segregerad skola

De senaste decennierna har utvecklingen gått åt fel håll. All forskning indikerar att betydelsen av elevers sociala bakgrund, klasstillhörighet och etniska bakgrund för skolresultaten ökar. Skolan har gått från att vara en klassutjämnare till att vara en klassförstärkare. Undersökningar visar även att likvärdigheten i den svenska skolan har försämrats sedan slutet av 1990-talet. Skillnaderna i resultat och kunskaper har ökat mellan elever, skolor och kommuner. I dag har inte alla elever samma rätt till kunskap i praktiken.

Det fria skolvalet i grundskolan har bidragit till att elever med hög studiemotivation samlas i skolor där det finns många andra studiemotiverade elever. Skolsegregationen är den viktigaste orsaken till de försämringar i resultat som vi har sett på senare år. Elever från familjer med utbildningstradition samlas på vissa skolor medan andra elever som i utgångspunkten kan ha svårare att nå målen samlas på andra skolor och halkar efter allt mer. Föräldrars utbildningsbakgrund spelar allt större roll för hur väl barnen utvecklas under sin skolgång. Konsekvensen av detta har bl.a. blivit en ökande skolsegregation. Ett högkvalitativt skolsystem är enligt Vänsterpartiets mening ett system där inget barn ska behöva finna sig i att gå i en skola som ger sämre förutsättningar än andra skolor, utan alla elever ska kunna lita på att de går i en bra skola.

Den svenska skolan är inte i kris, men det är den svenska skolpolitiken. Skolpolitiken måste ha som tydlig utgångspunkt alla elevers rätt till likvärdig och högkvalitativ kunskap, inte bara på pappret utan också i praktiken. Men skolvalet leder åt helt fel håll. Att skolan ska vara en plats där elever med olika bakgrund och erfarenheter kan mötas blir alltmer avlägset. Vänsterpartiet anser att alla barn oavsett bostadsort, klassbakgrund och etnisk bakgrund ska garanteras en bra skola i stället för dagens segregeringssystem.

Dagens system med ett fritt skolval i grundskolan måste därför avskaffas och ett nytt system med visionen om allas likvärdiga rätt till kunskap tas fram. Genom ett omvänt perspektiv på skolplaceringar och genom att friskolornas möjligheter att använda sig av segregeringssystem tas bort, kan en modell som leder till mer likvärdiga förutsättningar för skolor och elever skapas.

4.3.5 Bostadsmarknaden

Dagens bostadsmarknad är inte gjord för dem som exempelvis har tillfälliga jobb, är mitt i en skilsmässa, vill flytta ihop, är arbetslösa, sjuka, har gamla skulder eller har den alltför låga lön som timanställningen i omsorgen innebär. Situationen på svensk bostadsmarknad kan beskrivas

i termer av bostadsjämlighet – en ojämlikhet nära länkad till de inkomst- och förmögenhetsklyftor som ökat i Sverige de senaste decennierna.

I dag byggs bostäder men inte i den utsträckning som är nödvändig och inte de bostäder som behövs mest. Hyrorna i de nyproducerade lägenheterna ligger på hyresnivåer som ligger långt över vad de flesta kan betala. Antalet hyresrätter har minskat genom ombildningar till bostadsrätter och av de som finns tillgängliga används en del för ren hotellverksamhet. Företag blockhyr lägenheter till sina anställda och socialtjänsten tvingas hyra lägenheter för dyra pengar till de mest utsatta.

Bristen på bostäder, framför allt hyresrätter, är även en hämmande faktor för kommuners och regioners utveckling. Den kan också bli till ett hot mot välfärden när de som ska arbeta inom t.ex. vård och omsorg inte hittar lämpliga bostäder på rimligt avstånd från arbetsplatsen. Människor måste kunna flytta dit där jobb och utbildningsplatser finns. Kan vi inte vända utvecklingen kommer allt fler att hamna utanför den ordinarie bostadsmarknaden och i stället få sätta sitt hopp till olika former av nödlösningar.

Idén om att marknadshyror skulle vara lösningen på bostadsbristen och resultera i rimliga hyror återkommer med jämna mellanrum. I modern tid har vi haft marknadshyror vid flera tillfällen och det har aldrig fungerat. Marknadshyror leder med obönhörlig logik till höjda hyror framför allt i ett läge där efterfrågan är stor och tillgången på bostäder låg vilket i dag gäller i en majoritet av våra kommuner. Marknadshyror skulle ge växande klyftor som vore mycket svåra att åtgärda, det visar all erfarenhet. I alla länder som har marknadshyror har man tvingats införa ett system med social housing dvs. statligt subventionerade bostäder. Konstant höjda hyror leder till att det för stora grupper människor till slut blir omöjligt att betala en hyra. Varje lönehöjning, pensionshöjning eller barnbidragshöjning äts upp av höjda hyror. Bostaden måste sluta vara en vara på en marknad och ses för vad den verkligen är – en social rättighet.

För att komma till rätta med den omfattande bostadsbristen i allmänhet och bristen på hyresrätter i synnerhet förutsätts att stat och kommun vidtar kraftfulla åtgärder för att bygga bort bostadsbristen med fokus på hyresrätter med rimliga hyror. För statens del krävs ett större ansvar för finansieringen i form av ett utökat investeringsstöd, statliga topplån och riktade statsbidrag till de kommuner som bygger hyresrätter. För kommunernas del krävs en mer offensiv planering och ett mer effektivt genomförande av byggprojekt.

4.3.6 Arbetskraftsbrist och personalförsörjning

Kommunsektorn står inför stora utmaningar den närmaste tiden. Parallellt med den ansträngda ekonomin står kommuner och landsting inför ett mycket stort rekryteringsbehov. Detta framgår inte minst av Konjunkturinstitutets medelfristiga prognoser (2020-2027). I dessa antas personaltätheten vara konstant i kommunsektorn. Den demografiska utvecklingen, med fler äldre och yngre, leder då till ett stort behov av personaltillskott framöver. För att kunna

bibehålla dagens personaltäthet kommer den kommunfinansierade sysselsättningen att behöva öka med ca 137 000 personer fram till 2027.⁶

Detta behov ska sättas i relation till Konjunkturinstitutets prognos för den totala sysselsättningsökningen under samma period, som uppgår till 342 000 personer. För att kunna upprätthålla konstant personaltäthet behöver alltså ca 40 procent av den prognosticerade sysselsättningsökningen ske i den kommunfinansierade sektorn. Detta kommer av förklarliga skäl att bli svårt, då näringslivet också har stora rekryteringsbehov. För att kommunsektorn ska lyckas med sin personalförsörjning krävs både stora utbildningssatsningar och betydande ansträngningar för att öka välfärdssektorns attraktivitet. Det handlar om arbetsmiljön och att kommuner och landsting måste ges resurser till höjda löner och förbättrade arbetsvillkor. Därtill måste utbildningarna till välfärdens olika yrken göras mer attraktiva. Vänsterpartiet presenterar i denna motion förslagen stor utbildningssatsning för att långsiktigt säkra personalförsörjningen inom välfärdssektorn. Denna satsning presenteras i avsnitt 7.3.

Även i näringslivet har arbetskraftsbristen legat på höga nivåer de senaste åren, trots arbetslöshetsnivåer på mellan 6-8 procent, vilket tyder på matchningsproblem på den svenska arbetsmarknaden. Den senaste tidens nedgång i antalet sysselsatta har dock resulterat i att arbetskraftsbristen i näringslivet sjunkit, även om bristtalen fortfarande är något högre än normalt.⁷

5 Vänsterpartiets syn på regeringens ekonomiska politik

Budgetpropositionen för 2020 svarar dåligt mot de utmaningar och strukturproblem den svenska ekonomin lider av. I flera fall t.o.m. förvärrar regeringen problemen. Detta gäller inte minst ifråga om de växande ekonomiska klyftorna i samhället. I finansplanen redogör regeringen för fördelningseffekterna av de förslag som direkt påverkar de disponibla inkomsterna. En tredjedel av de medel regeringen satsar går till män i den översta inkomstgruppen (topp 10 procent). Personerna i den översta inkomstgruppen ökar sina inkomster 2-3 gånger så mycket jämfört med övriga inkomstgrupper till följd av regeringens reformer. Den skeva fördelningsprofilen beror dels på att regeringen avskaffar den s.k. värnskatten, vilket innebär att regeringen avsätter drygt 6 miljarder kronor till sänkt skatt för personer som tjänar över 703 000 kronor per år, dels på att regeringen låter bli att stärka upp socialförsäkringarna. Regeringens politik kommer att leda till ökad ojämlikhet. Mot bakgrund av att de ekonomiska klyftorna ökat snabbast i Sverige bland alla OECD-länder får det anses som anmärkningsvärt att regeringen går fram med en budget där

⁶ KI, ”Konjunkturläget, oktober 2018”.

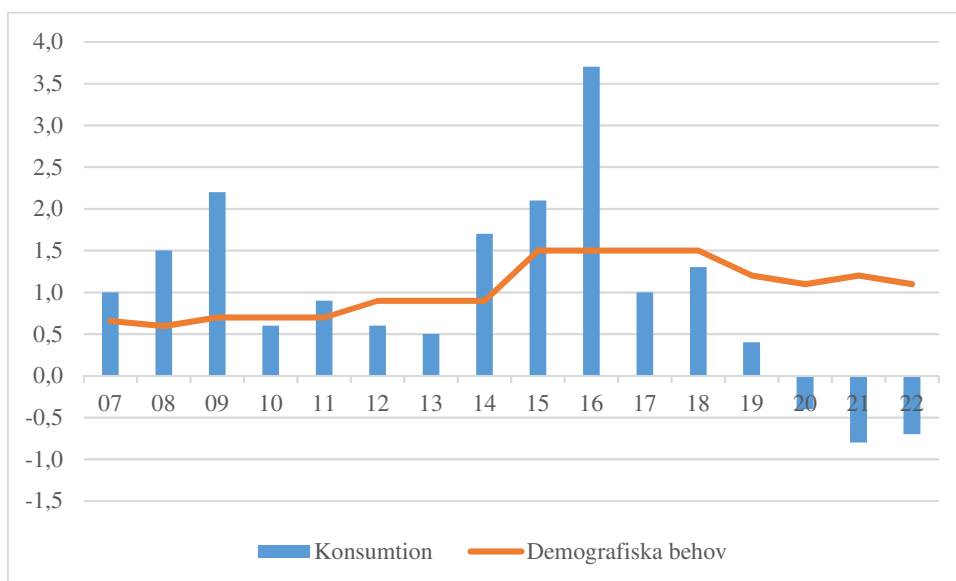
⁷ KI, ”Uppdatering av konjunkturbilden, augusti 2019”.

närmare hälften av de reformer som direkt påverkar de disponibla inkomsterna går till den översta inkomstgruppen.

Regeringen väljer dessvärre också att inte prioritera satsningar på välfärden. Runt om i Sverige kommer larmrapporter om stora nedskärningar inom skolan, barnpsykiatrin, äldreomsorgen och sjukvården. Detta syns också i budgetpropositionens siffror, där den kommunala konsumtionen för 2019 inte ens växer i takt med den demografiska utvecklingen.⁸ För 2020 och framåt ser det än värre ut. Då beräknas den kommunala konsumtionen till och med sjunka, trots att de demografiska behoven talar för att konsumtionen borde öka med drygt 1 procent per, se figur 6 nedan. Detta kan jämföras med den historiska utvecklingen. Mellan 1980-2005 växte den kommunala konsumtionen i genomsnitt 1 procent mer per år än vad de demografiskt betingade utgifterna ökade. Som framgår av figuren nedan skiljer sig den prognosticerade utvecklingen fram till 2022 dramatiskt från utvecklingen under de senaste decennierna. Om prognoserna blir verklighet kommer detta medföra mycket stora nedskärningar i välfärden.

Figur 6 Kommunal konsumtion och demografiska behov

Procentuell förändring, fasta priser

Källa: Kommunal konsumtion: BP20 och KI. Demografi : SKL och RUT 2019:1128

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har visat på ett resursgap på 35 miljarder kronor fram till 2022 och Konjunkturinstitutets bedömning av resursgapet är än större. I detta läge väljer regeringen att endast skjuta till 5 miljarder kronor till kommunsektorn för 2020. (Regeringen har förvisso tidigare aviserat att statsbidragen till kommunsektorn ska öka med ytterligare 10

⁸ Med kommunal konsumtion avses här konsumtionen i hela kommunsektorn (kommuner + regioner).

miljarder kronor under mandatperioden. Men mot bakgrund av regeringens egna siffror och SKL:s och Konjunkturinstitutets bedömningar går det att slå fast att detta inte kommer att räcka.

I ett läge där konjunkturen mattas av och arbetslösheten ökar blir den aktiva arbetsmarknadspolitiken än viktigare. Vänsterpartiet kan konstatera att regeringens s.k. jobbpaket innehåller en del bra satsningar för att fler ska komma i arbete. Vi menar dock att det krävs en betydligt mer ambitiös arbetsmarknadspolitik för att rusta och stödja de som står utan jobb. En välfungerande, yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning är en central del av den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Arbetsmarknadsutbildning leder i hög utsträckning till arbete och ger långsiktigt positiva effekter på deltagarnas arbetsinkomster. Trots detta har antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning minskat de senaste åren. Vänsterpartiet vill öka antalet platser inom arbetsmarknadsutbildningen. De närmaste åren bör antalet personer i kvalitativt välfungerande arbetsmarknadsutbildningar fördubblas.

Världen befinner sig i ett klimatnödläge. I Sverige har utsläppsminskningarna bromsat in när de i stället borde accelerera. Regeringen ökar visserligen anslagen för klimatinvesteringar och stöd för omställning, men åtgärderna är långt ifrån tillräckligt kraftfulla för att nå våra uppsatta mål. Vänsterpartiet anser, i likhet med Naturvårdsverket, att investeringsbehoven i fossilfria lösningar är betydligt större på lokal och regional nivå än vad regeringen förmår möta med förslagen. Detta gäller inte minst för transportsektorn där kraftfulla politiska åtgärder krävs för att minska utsläppen i nödvändig omfattning till 2030. Vänsterpartiet saknar i budgeten en sammanhållen och rättvis klimatpolitik som omfattar alla politikområden och som stoppar fossila investeringar.

Sammanfattningsvis är det slående hur passiv regeringen är när nu konjunkturen viker nedåt. I det här konjunkturläget borde det vara självklart för regeringen att sjuksätta större investeringar i infrastruktur, bostäder och klimatomställning. Att skjuta till tillräckligt med pengar för att förhindra uppsägningar i kommunsektorn och för att klara personalförsörjningen i välfärden är en enkel men effektiv åtgärd för att motverka konjunkturedgången.

6 Vänsterpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken

Den ekonomiska politiken ska inriktas mot full sysselsättning och ekonomisk jämlikhet. Arbetet utgör basen för välfärd och ekonomiskt välstånd och ger möjlighet till delaktighet i samhällslivet. Egen försörjning är därtill grunden för personlig frihet och självständighet. Hög arbetslöshet innebär ökad makt för kapitalet på de arbetandes bekostnad. Under hot om uppsägningar kan reallönerna pressas ned, arbetsförhållandena försämrade och anställningstryggheten luckras upp. Ekonomisk jämlikhet ökar sammanhållningen och tilliten i samhället. Ökad jämlikhet är också viktigt för den ekonomiska utvecklingen. Flera studier har

visat på ett positivt samband mellan ökad jämlikhet och ökad tillväxt. Den accelererande globaliseringen innebär ökat konkurrenstryck och att strukturomvandlingen i den svenska ekonomin går allt snabbare. Men för att vi ska kunna bejaka strukturomvandlingen krävs både en bra arbetslöshetsförsäkring som alla har råd med och möjligheter till omskolning och vidareutbildning. Därtill krävs en strategisk näringspolitik som identifierar och understödjer Sveriges komparativa fördelar i den globala ekonomin, samt betydande satsningar på forskning och utveckling. Vi ska inte konkurrera genom lägre löner utan höja arbetskraftens kunskapsnivå i bred bemärkelse. Det behövs därför ett brett kunskapslyft. Först och främst måste grundskolan förbättras.

Den svenska ekonomin präglas av hög arbetslöshet samtidigt som stora investeringar måste till. Det saknas inte arbetsuppgifter. Vi behöver investera i infrastruktur, energieffektivisering och ny teknik för att ställa om ekonomin i en mer klimatvänlig riktning. Bostadsbristen i storstäderna måste byggas bort och inom välfärden finns stora eftersatta behov. Dessa investeringar håller uppe efterfrågan samtidigt som de stärker Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar. Offentliga investeringar är av avgörande betydelse för såväl näringslivets utveckling som för kvaliteten på den offentliga konsumtionen i form av t.ex. välfungerande sjukhus och skolor. Genom offentliga investeringar i infrastruktur, exempelvis i form av ökat banunderhåll och nya järnvägsspår, förbättras näringslivets transporter samtidigt som miljöpåverkan kan minska. Genom investeringar i utbildning och forskning får näringslivet tillgång till kvalificerad arbetskraft med rätt utbildning och kan vidareutveckla nya produkter och tjänster. Investeringar i nya bostäder bidrar till att skapa bättre förutsättningar för folk att flytta dit jobben finns och ökar företagets möjligheter att rekrytera den kompetens som efterfrågas.

Gemensamt finansierade tjänster som utbildning och sjukvård som är lika för alla är helt avgörande för ett jämlikt samhälle och för att personer från olika ekonomiska och sociala bakgrunder ska kunna få någorlunda lika möjligheter till studier och arbete. Väl fungerande välfärdstjänster är också avgörande för ett jämställt samhälle. Om de gemensamma omsorgstjänsterna inte byggs ut i takt med ökande behov kommer istället behovet av oavlönat omsorgsarbete fortsätta öka. All erfarenhet visar att det i praktiken främst innebär minskat utrymme för avlönat arbete för kvinnor. Välfärden står nu inför stora utmaningar. Inte minst handlar det om att kommuner och landsting står inför ett mycket stort rekryteringsbehov. För att kommunsektorn ska lyckas med sin personalförsörjning krävs både stora utbildningssatsningar och betydande ansträngningar för att öka välfärdssektorns attraktivitet. Centralt i det sammanhanget är också att göra utbildningarna till välfärdens olika yrken mer attraktiva.

Det finanspolitiska ramverket har nyligen ändrats genom att nivån på överskottsålet sänkts från 1 procent till 0,33 procent av BNP över en konjunkturcykel. Ramverket har också kompletterats med ett s.k. skuldankare som innebär att den offentliga sektorns finansiella

bruttoskuld (den s.k. Maastrichtskulden) ska stabiliseras omkring 35 procent av BNP. Det låga ränteläget har emellertid skapat en diskrepans i ramverket där överskottsmålet och skuldankaret synes oförenliga. Med rimliga antaganden om räntorna kommer ett finansiellt sparande på i genomsnitt 0,33 procent av BNP att leda till att den offentliga skulden blir betydligt lägre än 35 procent av BNP.⁹ I den finanspolitiska överenskommelsen om nytt ramverk ingår att nivån på överskottsmålet löpande ska ses över. Den första översynen är planerad till slutet av nästa mandatperiod. Vänsterpartiet anser att det finns skäl att tidigarelägga denna översyn, då förutsättningarna för det finanspolitiska ramverket har ändrats eftersom allt mer tyder på att de låga räntorna är här för att stanna.¹⁰ För att kunna möta de demografiska förändringarna och genomföra stora infrastrukturinvesteringar bör överskottsmålet sättas till noll, dvs. att de offentliga finanserna ska vara i balans över en konjunkturcykel.

7 Gemensam välfärd

7.1 Mer pengar till kommunsektorn

Framöver står kommunsektorn inför mycket stora utmaningar. Det handlar främst om den sedan några år förändrade demografiska utvecklingen. Andelen äldre ökar samtidigt som det kommer att ske en stor ökning av antalet elever i grundskolan. För att få perspektiv på de kommande behoven kan vi studera hur de demografiskt betingade utgifterna ökat historiskt. Mellan 1980 och 2005 ökade dessa med i genomsnitt ca 0,5 procent per år. Under 2000-talet fram till 2016 ökade de med ca 0,7 procent i genomsnitt. Medan prognosen för 2019-2022 är att de kommer att öka med ca 1,1-1,2 procent per år.¹¹ Även på inkomstsidan väntas en ofördelaktig utveckling de närmaste åren, vilket gör kommunsektorns situation än mer prekär. För 2020 och 2021 beräknas det reala skatteunderlaget att växa med endast 0,3 procent per år, vilket kan jämföras med en ökningstakt på 1-1,2 procent 2017-2019. Som tidigare nämnts leder detta till att SKL gör bedömningen att det saknas resurser i kommunsektorn på motsvarande 35 miljarder kronor fram till 2022 för att klara de kostnadsökningar som följer av den demografiska utvecklingen.¹² I budgetpropositionen tillförs kommunsektorn 5 miljarder kronor för 2020 och regeringen har aviserat om ytterligare höjningar på 10 miljarder kronor under mandatperioden. Det saknas med andra ord minst 20 miljarder kronor för att kommunerna ska kunna klara av de kostnadsökningar som följer av den demografiska utvecklingen. Vänsterpartiet föreslår därför

⁹ Se t.ex. Swedbank (2019), "Swedbank Economic Outlook, Konjunkturprognos augusti 2019".

¹⁰ Ibid.

¹¹ RUT, Dnr 2019:1128.

¹² SKL, "Ekonomirapporten, maj 2019".

att de generella statsbidragen till kommunsektorn ökar med 20 miljarder kronor fram till 2022. Därutöver föreslår Vänsterpartiet en rad riktade satsningar för att kunna stärka välfärden.

För att underlätta personalförsörjningen inom välfärden olika bristyrken föreslår vi att den s.k. Dalamodellen införs nationellt. Förslaget, som beskrivs närmare i avsnitt 7.3, innebär en ny utbildningsform där studenterna får anställning med lön, samtidigt som de studerar. Fram till 2022 avsätter vi 5 miljarder kronor för denna satsning.

Äldreomsorgen har under en lång tid varit eftersatt. Vänsterpartiet avsätter 3,5 miljarder kronor per år för ett särskilt äldreomsorgspaket som innehåller pengar för personaltäthet och fortbildning, samt resurser till äldreboenden och avgiftsfria trygghetslarm.

Den psykiatriska vården behöver stärkas över hela linjen. Vänsterpartiet anslår 1,5 miljarder kronor per år för att stärka upp såväl den öppna som slutna vården samt för att stärka upp barn- och ungdomspsykiatrin.

Inom förskolan är barngrupperna fortfarande för stora. Flera kommuner bygger just nu förskolor för barngrupper på 18 barn eller fler. Detta trots att det finns en rekommendation på att barngrupperna inte ska vara större än 15 barn. För att motverka denna utveckling tillför Vänsterpartiet 2 miljarder kronor per år i en särskild personalsatsning riktad mot förskolan.

För att stärka sjukvården avsätter vi 2 miljarder kronor per år. Pengarna kan gå till fler anställda, kompetensutveckling och förbättrade arbetsvillkor. Vänsterpartiet anslår också 1 miljard kronor för att särskilt stärka sjukvården i glest befolkade regioner. I tabell 2 nedan visas Vänsterpartiets större budgetsatsningar till kommunsektorn. Sammantaget tillför vi kommunsektorn ca 20 miljarder kronor 2020, och 30 respektive 42 miljarder kronor under 2021 och 2022.

Tabell 2 Vänsterpartiets budgetsatsningar mot kommunsektorn

Avvikelse mot regeringen, miljoner kronor

	2020	2021	2022
Generella statsbidrag	5 000	10 000	20 000
Utbildningssatsning/personalförsörjning	1 000	3 000	5 000
Äldreomsorgspaket	3 500	3 500	3 500
Minskade barngrupper i förskola och fritidshem	2 000	2 000	2 000
Arbetsmiljö/villkor inom sjukvården	2 000	2 000	2 000
Sjukvård i glesbygd	1 000	1 000	1 000
Psykiatrin	1 500	1 500	1 500
Riktade hälsoundersökningar	100	100	100
Nej till prestationsbundna insatser	-2 900	-3 000	-3 000
Nytt högkostnadsskydd tandvård	2 250	4 500	4 500
Avgiftsfria läkemedel till personer + 80 år	960	1 000	1 050
Satsning på socioekonomiskt utsatta områden		250	500
Avgiftsfri simundervisning sexåringar	200	200	200
Sommarlovsaktiviteter	200	200	200
Skolmatslyft	300	500	500

Billigare och stärkt regional kollektivtrafik	2 500	3 000	3 000
Kommunal cykelpott	300	300	300
Summa	19 910	30 050	42 350

7.2 Stoppa vinstjakten i välfärden

När vi går till vårdcentralen vill vi vara trygga med att vi bemöts utifrån våra behov, inte utifrån hur lönsamma vi är. När vi får en behandling ska vi kunna vara säkra på att den ges för att göra oss friska, inte för att den är den mest lönsamma. När våra barn börjar i skolan vill vi att de möts som elever, inte som kunder eller vinstmöjligheter. Där vinsttänkandet styr påverkas våra relationer till varandra. Välfärden ska vara en fristad från sådant.

I dag går flera miljarder av det vi betalar i skatt för välfärd i stället till privata vinster. Inte sällan går vinsterna dessutom till riskkapitalbolag som själva gör sitt bästa för att smita från skatt. När ägare plockar ut vinster samtidigt som förskolebarn får sämre mat visar det vad vinstjakten leder till. Om en verksamhet en dag inte längre är lönsam kan ägarna låta den gå i konkurs. Sådana konkurser har drabbat tiotusentals elever.

Det som kostar mest pengar, och som är avgörande för kvaliteten i välfärden, är personal. Därför är det inte konstigt att det är personalen företagen oftast sparar in på för att göra vinst. Till exempel har privat äldreomsorg och privata skolor lägre personaltäthet än vad kommunala äldreboenden och skolor har. Då blir det mindre tid för de äldre och för eleverna. Samtidigt är lönerna lägre i privat äldreomsorg och i de privata skolorna. Lägre personaltäthet ökar också stressen för de anställda.

Vinstintresset förvrider välfärdens sätt att fungera. Vårdcentraler och läkarmottagningar etablerar sig mycket oftare i områden där folk är välbeställda och relativt friska. Det gör att vårdens pengar går dit och inte räcker till vården i områden där människor har lägre inkomster och där ohälsan är högre. På liknande sätt prioriterar ofta vinstdrivna skolor att dra till sig elever från studievana hem. Det ökar segregationen i skolan vilket påverkar alla elever och skolor negativt.

Vänsterpartiet motsätter sig denna utveckling. Vinstjakten i välfärden måste stoppas. Vi föreslår därför att den modell för vinstbegränsning som föreslogs i betänkandet Ordning och reda i välfärden (SOU 2016:78) införs.

7.3 Utbildningsatsning för säkrad personalförsörjning

Välfärden lider i dag av personalbrist som ser ut att öka över tid. För att garantera en fungerande välfärd i hela landet vill Vänsterpartiet möta personalbristen genom utbildningar som kombinerar betalt arbete i välfärden med utbildning. Som tidigare nämnts bedömer Konjunkturinstitutet att den kommunfinansierade sysselsättningen behöver öka med 137 000 personer fram till 2027 för att behålla dagens personaltäthet inom välfärden. Sveriges

kommuner och landsting (SKL) talar om att antalet anställda inom välfärden behöver öka med ca 200 000 till 2026 om utgifterna växer i takt med den demografiska utvecklingen.¹³ Därutöver förväntas ca 300 000 personer inom välfärden att gå i pension under tidsperioden, vilket innebär att kommunsektorn står inför ett rekryteringsbehov på ca en halv miljon människor. Den enskilt största personalkategorin som det behöver rekryteras till är undersköterskor/skötare, av dem behövs det rekryteras ca 95 000 fram till 2026. Det behöver också rekryteras ca 40 000 sjuksköterskor, ca 50 000 lärare och ca 30 000 förskollärare.¹⁴

Sedan några år tillbaka kan man i Dalarna studera till lärare på deltid samtidigt som man är anställd inom skolan på deltid. Detta kallas arbetsintegrerat lärande och är en modell som fått spridning i hela landet. Högskolan i Dalarna började 2017 satsa på vad de kallar arbetsintegrerat lärande. Det innebär att när en person antas till utbildningen blir den också anställd på en skola i en av de kommuner i regionen som högskolan samarbetar med. I Dalarna innebär det arbete på 50 procent samtidigt som de studerar till lärare på 75 procent vilket ger en utbildningstid på 11 terminer.

Det råder en stor brist på specialistsjuksköterskor och barnmorskor. Vårdförbundet har tagit fram en modell de kallar akademisk specialisttjänstgöring för sjuksköterskor. AST innebär att arbetsgivaren inrättar utbildningsanställningar som en sjuksköterska kan söka när den vill utbilda sig till specialistsjuksköterska. För att bli aktuell för tjänsten måste hen samtidigt söka till och komma in på den specialistutbildning som tjänsten avser. Specialistutbildningen ges av universitet/högskola. En viss del av utbildningen sker som ett integrerat lärande i verksamheten (verksamhetsintegrerat lärande).

Vänsterpartiet vill införa en modell liknande Dalamodellen i nationell skala för att möta personalbristen inom fler välfärdsyrken såsom undersköterskor, förskollärare, sjuksköterskor m.m. Förslaget innebär att lämplig statlig myndighet uppdras att i samråd med SKL och de fackliga organisationerna utforma modellen och fördela pengarna till landets kommuner. Utöver det föreslås att pengar avsätts för att bygga ut tillgången till akademisk specialisttjänstgöring för sjuksköterskor. Satsningen föreslås pågå under 10 år till en total kostnad om 50 miljarder kronor och finansieras helt genom statliga medel. År 2020 avsätts för Dalamodellen 1 miljard kronor, 2021 3 miljarder kronor och från 2022 och därefter 5 miljarder kronor årligen t.o.m. 2029. Utöver det avsätts 600 miljoner kronor årligen för utbildning av specialistsjuksköterskor och barnmorskor. Satsningen räcker till att utbilda minst 10 000 lärare, förskollärare eller annat akademiskt bristyrke inom välfärden, minst 15 000 undersköterskor samt omkring 1 000 barnmorskor och ca 3 000 specialistsjuksköterskor.

¹³ SKL (2018), "Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden, rekryteringsrapport 2018".

¹⁴ Ibid.

7.4 Jämlik sjukvård med hög kvalitet

Vänsterpartiet vill ha en sjukvård som utgår från en social helhetssyn och skapar en jämlik tillgång till vård. Hälso- och sjukvården ska aktivt samarbeta med andra samhällsaktörer för minskade klassklyftor när det gäller hälsa. Det finns i dag stora skillnader som behöver utjämnas i Sverige. De stora hälsoklyftorna tenderar att bli större. Klyftan i medellivslängden har ökat. Exempelvis lever män som tillhör de tio procent i samhället som har högst inkomster i genomsnitt nio år längre än de män som har de tio procent lägsta inkomsterna. För kvinnor är skillnaden sju år. Vi vet också att de som bor i kommuner med större andel människor med högre utbildningsnivå lever längre än personer i kommuner med en högre andel personer som har kortare utbildning. Statistik visar att andelen personer som dör till följd av hjärt- och kärlsjukdomar har minskat i hela befolkningen men med en mer betydande minskning hos personer som är höginkomsttagare. Det är viktigt att ta dessa siffror på allvar och att skapa en politik som inte drar isär vårt samhälle mer. Det blir tydligt att vi håller på att bygga in en orättvisa i vårt grundläggande välfärdssystem, detta måste enligt Vänsterpartiet förändras. Den pågående privatiseringen av välfärden innebär att ojämlikheten och ohälsan ökar. Det blir ohållbart att skattepengar göder riskkapitalister och inte återinvesteras i det gemensamma. Det enda sättet att klara framtidens vårdbehov är att slå vakt om en skattefinansierad vård.

Vänsterpartiet anser det inte vara rätt väg att gå att återinföra kömiljarder utan vill i stället satsa på långsiktiga lösningar där kvalitet står i fokus. Att ha tillgång till personal med rätt kompetens i hela landet är en ödesfråga för en jämlik hälso- och sjukvård. Hälso- och sjukvården står inför stora pensionsavgångar de närmaste 5-10 åren. För att säkra personalförsörjningen inom hälso- och sjukvården föreslår vi den stora utbildningssatsning mot bristyrkena inom välfärden som beskrevs i föregående avsnitt. Centralt för att klara vårdens arbetskraftsbrist är att de anställda har bra arbetsvillkor och inflytande över sitt arbete (se vårt förslag om 2 miljarder kronor för förbättrade arbetsvillkor inom sjukvården nedan).

Vänsterpartiet vill satsa 150 miljoner kronor per år för att ha uppsökande arbete i socialt utsatta områden. Detta för att kunna uppsöka och erbjuda människor hälsoundersökningar som annars inte nås. För att kunna kartlägga effekten av undersökningarna och hitta en systematik i det uppsökande arbetet vill vi starta försöksprojekt på 10 orter under ett år för att sedan växla upp arbetet. Det är även viktigt att det i dessa områden även ska finnas familjecentraler. Skillnaderna mellan barn i olika områden ska också minskas.

Vården måste vara organiserad och bemannad för att kunna möta behovet av allt från en kunnig medicinsk bedömning till hjälp med skrällen inför sprutan. Det handlar om fler utbildade undersköterskor, dietister, specialistläkare, specialistsjuksköterskor och distriktsläkare, eller fler lokalvårdare med goda kunskaper i hur städning på sjukhus ska gå till. Det behövs en ökad statlig styrning över resurs- och kompetensutvecklingen. Vidare måste det även skapas förutsättningar för att få den erfarna personalen att stanna och göra ett bra jobb med

det de är utbildade för och vill arbeta med. I dag får den personal som finns kvar arbeta övertid och skjuta upp sina sommarsemestrar och sedan, när de har lämnat arbetsplatsen för att de inte står ut med de dåliga villkoren, måste arbetsgivaren hyra in dem i korta perioder för en markant högre kostnad från ett bemanningsbolag. Därför krävs riktade insatser för att förstärka personalens villkor inom hälso- och sjukvården. Vi vill därför bygga vidare på den satsning på förbättrad arbetsmiljö, kompetensutveckling och förbättrade arbetsvillkor som Vänsterpartiet fick igenom i budgetsamarbetet under förra mandatperioden. Vi avsätter 2 miljarder kronor per år för detta ändamål.

Enligt Världshälsoorganisationen riskerar psykisk ohälsa att bli den största globala sjukdomsorsaken för världens befolkning 2030. Sverige utgör inget undantag. Under de senaste åren har stort fokus och politiska insatser lagts på att definiera och förtydliga att primärvården ska bli basen inom svensk sjukvård. Om primärvården ska kunna bära detta ansvar fullt ut även när det gäller psykisk sjukdom eller psykiatriska diagnoser krävs en fortsatt förstärkning av primärvårdens resurser. Det bör därför finnas god tillgång till personal med lämplig utbildning och erfarenhet som kan erbjuda psykologisk behandling inom primärvården. Det är även viktigt att ha tillgång till psykosocial kompetens i form av kuratorer som kan ge stödsamtal samt sjuksköterskor och annan vårdpersonal som kan skapa möjligheter till en god vård för patienterna. Om fler får tillgång till behandling i ett tidigt skede ökar chanserna att förebygga allvarigare tillstånd. Det är även av stor vikt att stärka beroendevården, t.ex. med insatser för de som i dag har samsjuklighet. Vänsterpartiet anslår därför 1,5 miljarder kronor per år för att stärka såväl den öppna som slutna vården mot psykisk ohälsa.

I glest befolkade regioner är det dyrare att bedriva sjukvård. I dag finns ett glesbygdstillägg i det kommunala kostnadsutjämningsystemet. Den tekniken vill vi använda i inkomstutjämningsystemets strukturbidrag. Det blir då ett anslag som utbetalas direkt och finansieras helt av staten. Detta utan att någon annan region får minskat anslag. Vänsterpartiet föreslår därför att ett särskilt stöd om 1 miljard kronor årligen införs för att stärka hälso- och sjukvården i glest befolkade regioner.

Tänderna är en del av kroppen. Vänsterpartiet vill att man ska kunna gå till tandläkaren oavsett om man har hög eller låg inkomst. Det ska inte synas i munnen hur mycket pengar man tjänar. Vänsterpartiet vill införa ett kraftigare högkostnadsskydd i tandvården. Förslaget innebär att alla kostnader över 2 000 kronor subventioneras fullt ut. Detta gäller de kostnader den enskilde har under en tolv månadersperiod.

Systemet med en referensprislista behöver reformeras. Vänsterpartiet föreslår att de vanligaste behandlingarna får en bindande nationell taxa som innebär ett tak på vad respektive behandling får kosta, oavsett vårdgivare. Det kan röra sig om ett 50-tal olika behandlingar. Reformen skulle göra att det blir klart och tydligt för varje patient vilka kostnader varje enskild behandling innebär. Reformen skulle även i många fall ge billigare tandvård. Detta eftersom den

nationella taxan i praktiken skulle innebära ett tak för de priser som vårdgivaren sätter. Kostnaden enligt en statisk beräkning för båda förslagen är 4,5 miljarder kronor per år och satsningen påbörjas under 2020 för att sedan växlas upp i sin helhet 2021 och framåt.

Ingen äldre ska behöva stå inför valet att betala räkningarna eller köpa astmamedicin. Vi vill ha en välfärd att lita på och då ska äldre få den medicin de behöver oavsett hur ens ekonomi ser ut. Det högkostnadsskydd som finns i dag innebär att läkemedelskostnaderna kan uppgå till 2 300 kronor under en 12-månadersperiod. För äldre med låg pension blir sådana kostnader kännbara, inte minst gäller det många ensamstående. De flesta av dem är kvinnor. Vi föreslår därför att avgiftsfria läkemedel införs för alla personer över 80 år. Förslaget är därför viktigt i arbetet för att öka den ekonomiska jämställdheten. Vänsterpartiet inför därför avgiftsfria läkemedel för personer över 80 år. Reformen beräknas kosta ca 1 miljard kronor per år.

7.5 Stärkt äldreomsorg

När man blir äldre ska man mötas med trygghet, omsorg och värdighet. Ett land som säger sig ha råd med skatteavdrag för städning i hemmet måste i stället ta sig råd med en värdig äldrevård som rymmer både promenader i solen och personal som har tid att ta hand om våra äldre. Utbredningen av RUT-tjänster har förstärkt ojämlikheten bland äldre. Vänsterpartiet vill utveckla framtidens äldreomsorg och satsa på ökad personaltäthet och fortbildning inom äldreomsorgen men också på att utveckla moderna och välfungerande boenden, bra mat och avgiftsfria trygghetslarm. Den som levt ett långt liv ska i äldreomsorgen finna både gemenskap och underhållning och det ska finnas gott om aktiviteter att ägna sig åt.

En bra äldreomsorg är inte bara en välfärdsfråga, det är också en viktig jämställdhetsfråga. Det är framför allt kvinnor med låga inkomster som avstår hemtjänst när de blir äldre och tar hjälp av sina döttrar i stället. Kvinnor är klart överrepresenterade både bland personal och bland de anhöriga som tar ett stort ansvar för äldre familjemedlemmar. En utbyggd och välfungerande äldreomsorg är en förutsättning för att kvinnor ska kunna delta fullt ut på arbetsmarknaden. För att få en jämlik äldreomsorg behöver kommunerna tillföras tillräckliga resurser och arbetsvillkoren för äldreomsorgens personal förbättras.

Personalen är grunden för en bra, värdig och trygg äldreomsorg. Det är personalen som bygger äldreomsorgen. Bra bemanning är en förutsättning för att personalen ska få tid för möten med de äldre och göra ett bra jobb. Det är också viktigt att stärka personalens villkor och arbetsmiljö. Delade turer och många korta pass är mycket vanligt förekommande inom äldreomsorgen och medför stress och dålig återhämtning.

Sedan början av 2000-talet har en omfördelning skett från särskilt boende till insatser i det egna hemmet och antalet personer som bor i särskilt boende har minskat drastiskt. Samtidigt har antalet äldre ökat i befolkningen. De som är 80 år har blivit nära 10 000 fler sedan 2006, vilket borde ha inneburit ett ökat behov av platser på särskilt boende. Under samma period har fler

personer beviljats hemtjänst. Antalet äldreboendeplatser har minskat och kommunerna har i stället satsat på att fler ska bo hemma med hemtjänst. Fler och fler får avslag på sina ansökningar om särskilt boende. Det är ett sätt att hålla nere kostnadsökningarna när antalet äldre ökar. Vänsterpartiet anser att den här utvecklingen är negativ för kvaliteten inom äldreomsorgen och att den går ut över de äldres behov samt begränsar äldres möjligheter till inflytande och valfrihet. Äldre ska kunna bo hemma så länge de själva vill, men när behovet av stöd ökar och de vill flytta måste det finnas möjlighet till det. Vänsterpartiet föreslår därför en särskild satsning för att bygga framtidens äldreboenden. Den som levt ett långt liv ska i äldreomsorgen finna både gemenskap och gott om aktiviteter att ägna sig åt. Kommunerna ska kunna söka medel för att tillsammans med arkitekter, personal och forskare kring åldrandet planera och bygga en modern äldreomsorg. Vi avsätter 500 miljoner kronor för detta ändamål. Därutöver anslår vi 700 miljoner kronor till avgiftsfria trygghetslarm, 300 miljoner kronor för bättre mat och 2 miljarder kronor på personaltäthet och kompetensutveckling.

7.6 Likvärdig skola

För Vänsterpartiet är allas rätt till kunskap det viktigaste målet med utbildningspolitiken. Alla elever ska ha samma rätt till kunskap, lärande och utveckling oavsett bakgrund och förutsättningar. Alla elever ska kunna lita på att de går i en bra skola. För att det ska vara möjligt krävs en nationellt likvärdig och jämlik skola.

En förutsättning för ett riktigt bra skolsystem är att det fokuserar på det viktigaste. Kvaliteten och behoven ska alltid komma i första rummet, inte möjligheten att berika sig på verksamheten. I skola och förskola ska det finnas personal så att varje barn får det stöd hen behöver, något som inte får prioriteras ned för att skapa vinstutdelning till ägarna. För att nå dit behöver skolan avkommersialiseras. Vänsterpartiet anser att skolans mål ska vara att ge eleverna den bästa kunskapen – inte att generera vinst till privata bolag.

Vänsterpartiet och föregående regering tillsatte en välfärdsutredning 2015, Ordning och reda i välfärden (SOU 2016:78). Utredningen fick i uppdrag att föreslå ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster, inklusive skolan. Syftet med utredningen har varit att säkerställa att offentliga medel används till just den verksamhet de är avsedda för och att eventuella överskott som huvudregel ska återföras till den verksamhet där de uppstått. Under riksdagsåret 2017/18 avtog riksdagen ett förslag som byggde på utredningen. Vänsterpartiet menar att det fortfarande finns ett behov av vinstbegränsningar inom välfärden i allmänhet och skolsektorn i synnerhet. Tyvärr har nuvarande regering med sitt samarbete åt höger valt att gå en annan väg där vinstjakten tillåts fortsätta nästan helt obegränsat. För en likvärdig utbildning behövs ett slut på vinstintresset inom skolväsendet.

Vänsterpartiet stödde kommunaliseringen av skolan i början av 1990-talet. Vi menade att ett kommunalt driftsansvar för skolverksamheten skulle ses som ett led i en ökad decentralisering

och demokratisering av den offentliga sektorn. Vi lyfte dock i samband med reformen en rad farhågor. Vi var bekymrade över att statens kostnader för skolan skulle vältras över på kommunerna och att likvärdigheten mellan skolorna och kommunerna skulle minska. Att kommunerna skulle betrakta skolan som en kommunal verksamhet som alla andra som man gör besparingar på när den kommunala ekonomin kärvar. De senaste decennierna kan vi se hur underhållet av lokalerna blivit allt mer eftersatt och hur lärare fått allt fler arbetsuppgifter vilket bidragit till en försämrad arbetsmiljö. För att kunna skapa en likvärdig och bra skola i hela landet behöver staten därför återta huvudmannskapet för skolan.

7.7 En mänsklig sjukförsäkring

Alla kan bli sjuka. Alla har därför intresse av en bra sjukförsäkring. Den svenska sjukförsäkringen bygger på att personer som drabbas av sjukdom som gör dem oförmögna att arbeta fortsatt kan ha en rimlig ekonomisk situation, samt få stöd att komma tillbaka till arbete. Det finns ett starkt stöd i befolkningen för att viktiga trygghetssystem som sjukförsäkringen ska finansieras gemensamt och solidariskt.

Den tidigare alliansregeringens såväl som den nuvarande regeringens attacker mot sjukförsäkringen har lett till att många sjuka förvägras ersättning från sjukförsäkringen. Sverige har blivit ett land där sjukdom för många har kommit att innebära fattigdom. Därmed urholkas legitimiteten i och förtroendet för sjukförsäkringen. Det krävs en rad förändringar för att återupprätta en sjukförsäkring som bygger på trygghet och solidaritet mellan oss alla som omfattas av försäkringen. LO menar att det regelverk som nu är styrande, med fasta tidsgränser inom sjukförsäkringen, drabbar LO-kvinnor hårdast och att systemet förstärker köns- och klassorättvisorna.¹⁵ Tidsgränserna har gjort försäkringen stelbent och flyttat riskerna och ansvaret för sjukdom till den enskilde.

Arbetsgivaren har en nyckelroll i att både förhindra att anställda blir sjuka och tvingas till sjukskrivning och i rehabiliteringen och återgången till arbetet. Det är från arbetet man sjukskrivs och till arbetet man ska rehabiliteras. Vidare anser Vänsterpartiet att rehabiliteringskedjan, med stelbenta tidsgränser, bör slopas och ersättas av ett individuellt anpassat system där fokus hamnar på medicinska insatser, rehabilitering och arbetsprövning utifrån förmågor hos den enskilde. Sjukförsäkringen behöver bli mer individanpassad. Vänsterpartiet anser att ersättning bör finnas i flera steg än dagens fyra för att underlätta och göra det mindre riskabelt att pröva att börja arbeta igen. Vid prövning av sjukpenning och sjukersättning ska Försäkringskassan göra en helhetsbedömning som kan väga in flera saker såsom ålder, arbetslivserfarenhet och bosättningsort. Den som är sjuk måste bli prövad mot arbeten som faktiskt finns på arbetsmarknaden.

¹⁵ Kommunalarbetaren den 20 februari 2019, Så vill LO få bättre sjukförsäkring.

Det krävs också ytterligare förbättringar för de som är mer varaktigt sjuka och som uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning. Centralt i sammanhanget är också att mjuka upp de väldigt hårda krav som finns i dag för att över huvud taget kunna få sjuk- eller aktivitetsersättning. Att Sverige sannolikt har de hårdaste kraven inom OECD för att få sjuk- och aktivitetsersättning är inte värdigt.

Taket för sjukpenningen och sjukersättning måste höjas för att säkra dess långsiktiga legitimitet. Samtliga ersättningsnivåerna behöver justeras. Vi vill se över hela sjukförsäkringen.

Vänsterpartiet vill, till att börja med höja inkomsterna för de med allra lägst ersättning. Vi föreslår en höjning av garantinivåerna i sjuk- och aktivitetsersättningen med 0,3 prisbasbelopp. Det innebär en höjning från 9 804 kronor per månad till 10 966 kronor per månad för den som har maximal garantiersättning.

7.8 Ett pensionssystem med pensioner som går att leva på

Det nuvarande pensionssystemet cementerar ojämlikheten på arbetsmarknaden. Det fungerar omfördelade från lågavlönade till högavlönade genom att de som kan jobba länge, och därmed betala in pensionsavgift länge, premieras. För de som inte kan det, t.ex. på grund av tunga arbetsuppgifter, finns ingen kompensation. Den som har haft goda arbetsvillkor och en stor grad av kontroll i sitt arbete har lägre risk för sjukskrivning, vilket ger högre pension. Det är framför allt personer med sådana arbeten som kan och vill fortsätta att arbeta efter 65 år och därmed får högre pension. Den som däremot har haft avbrott för sjukskrivningar och arbetslöshet eller går i pension tidigare p.g.a. att kroppen är utsliten av ett hårt arbetsliv får lägre pension. Systemet premierar därmed högre tjänstemän och akademiker som kommer in i systemet sent och kan jobba länge medan LO-grupper som börjar jobba i tidig ålder och slits ut tidigt straffas med lägre pensioner.

Pensionssystemet tar ingen hänsyn till att klyftorna i utbildning och inkomst även skapar klyftor i medellivslängd. Pensionssystemet och den förda politiken har också medfört att Sverige i dag har en högre andel fattigpensionärer än övriga Norden.

Pensionssystemet förstärker också de könsorättvisor som finns på arbetsmarknaden. Kvinnor har i genomsnitt 68 procent av mäns pension och skillnaden ökar med åldern. Hälften av alla kvinnor tvingas ta ut garantipension till någon del för att klara sig. Systemet kompenserar inte för föräldraledighet och sjukpenningdagar på ett tillfredsställande sätt.

I det nuvarande pensionssystemet riskerar en allt större andel av framtidens pensionärer att bli fattiga. Kommunalarbetare och industriarbetare får ca 47 procent av sin slutlön i pension. För att inte riskera fattigdom brukar en pensionsnivå på 60–70 procent av slutlönen anses nödvändig. Även med inräknad tjänstepension ligger många arbetaryrken långt under detta. För den som i dag är ung och planerar att gå i pension vid 65 kommer slutlönen att bli ännu lägre.

Dagens 80-talister riskerar att få pensioner som ligger en bit under 45 procent av lönen om systemet inte förbättras.¹⁶

Dagens pensionssystem är underfinansierat och oförutsägbart. Vänsterpartiet vill ha ett nytt pensionssystem som ger alla människor möjlighet att leva på sin pension, inte bara de som varit höginkomsttagare. Pensionssystemet måste ge alla ekonomisk trygghet och man ska i god tid kunna räkna ut hur stor pensionen blir. Vi vill också ha en öppen och demokratisk process kring pensionerna i stället för den nuvarande icke-transparenta pensionsgruppen.

Tills vi har ett nytt pensionssystem kommer Vänsterpartiet att verka för att förbättra det befintliga systemet. Vi har under lång tid drivit på för en höjd garantipension. Därför välkomnar vi att regeringen föreslagit en höjning genom proposition (2018/19:134) Förbättrat grundskydd för pensionärer, även om vi hade önskat en betydligt större satsning.

Eftersom garantipensionen är prisindexerad i stället för inkomstindexerad har de som lever på garantipension halkat efter den övriga befolkningen. Sedan garantipensionen infördes 2003 har pensionärer med garantipension i genomsnitt haft en real inkomstökning på 15,7 procent i jämförelse med 44,6 procent för förvärvsarbetare. Vänsterpartiet menar att garantipensionen bör inkomstindexeras så att de som lever på garantipension inte halkar efter den övriga befolkningen ytterligare.

För att åtgärda den stora klyftan som växt fram sedan 2003, mellan de som lever på garantipension och den övriga befolkningen, krävs en rejäl höjning av garantipensionerna. Vänsterpartiet menar att garantipensionärer inte ska behöva riskera fattigdom och att inkomstutvecklingen för gruppen på sikt behöver hålla jämna steg med den allmänna löneutvecklingen. Vi föreslår en höjning av garantipensionen med 1 000 kronor per månad (0,258 prisbasbelopp) som ett första steg, i stället för regeringens föreslagna höjning med ca 200 kronor i månaden.

I dagens system tvingas den som inte klarar av att arbeta de sista åren före pensionen ta ut sin pension i förtid, vilket kan leda till en väldigt låg pension. Det drabbar framför allt arbetare med slitsamma yrken. För att komma åt detta problem vill Vänsterpartiet införa en möjlighet att avsluta sitt arbetsliv tidigare, utan att pensionen påverkas negativt. Vi menar att det bör införas en särskild åldersfaktor i sjukersättningsystemet, som skulle innebära att många slipper ta ut inkomstpensionen i förtid och att kravet på omställning förändras vid 61 års ålder. Den försäkrade kommer då endast att prövas mot arbete inom ramen för det yrke denne har, inte mot hela arbetsmarknaden som i dag. Förslaget innebär även att den som inte kan jobba fram till pension ska ha möjlighet att få sjukersättning upp till 67 års ålder. När regeringen vill höja pensionsåldern vill Vänsterpartiet värna de som tvingas avsluta yrkeslivet i förtid.

¹⁶ Pensionssveket – En rapport om ett ohållbart pensionssystem, Katalys 2017

7.9 Återupprättad personlig assistans

Utvecklingen för LSS och den personliga assistansen har under de senaste åren varit förödande. Från början var LSS en revolutionerande rättighetslagstiftning där människors individuella behov skulle vara styrande och den skulle ge människor rätt att leva ett liv som andra med delaktighet, egenmakt och självbestämmande oavsett funktionalitet.

Under de senaste 10 åren har dock tillämpningen av lagstiftningen förändrats i kombination med att politiska viljeriktningar om att dämpa kostnaderna fått kraftigt genomslag. Tusentals människor har förlorat hela eller delar av sin assistans och i dag beviljas endast 1 av 10 nyansökningar om personlig assistans av Försäkringskassan. En avgörande begränsning av rättstillämpningen kom 2009 med en dom som ansåg att grundläggande behov måste vara integritetsnära för att kunna berättiga till personlig assistans. Mellan 2014 och 2017 har ytterligare domar gjort det i princip omöjligt att få personlig assistans. Bland annat ansågs inte att andning och sondmatning, egenvård eller det s.k. femte grundläggande behovet som grundläggande behov. Det femte grundläggande behovet avser annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade. Det kan t.ex. röra sig om barn som har omfattande vårdbehov hela eller delar av dygnet. Detta i kombination med den förra regeringens skarpare skrivningar om besparingskrav i regleringsbrevet till Försäkringskassan har varit helt förödande för de personer som ska ha rätt till personlig assistans.

Till följd av den massiva kritik som riktades mot regeringens politik angående den personliga assistansen har vissa förändringar tvingats fram. Nu senast med en lagändring som ska säkerställa att andning och sondmatning ska anses vara grundläggande behov. Det är bra men dessvärre riskerar lagändringen att bli tandlös om man inte justerar lagen för domen från 2009. Utgångspunkten för att berättigas till personlig assistans måste vara människors behov inte dess karaktär. Att tolka vilka delar av ett behov som ska ses som integritetsnära innebär att även om lagen förtydligar vilka moment som ska tolkas som grundläggande behov (t.ex. sondmatning och andning) så kvarstår problemet med att avgöra huruvida behovet är integritetsnära eller inte. Därmed kommer troligtvis mycket få personer att bli hjälpta.

Vänsterpartiet anser att en ny utredning skyndsamt måste tillsättas med syftet att LSS justeras efter all den förändring av rättstillämpningen som skett från 2009 fram till i dag i helhet. Utgångspunkten ska vara att återgå till det som är grundintentionen i förarbetet till lagstiftningen och utifrån det utvecklas och moderniseras. Alla ska ha rätt att leva ett liv med utgångspunkt från våra individuella behov oavsett funktionalitet. LSS ska återupprättas som en rättighetslagstiftning som styrs av behov och garanterar grundläggande rättigheter. Vänsterpartiet är berett att finansiera och budgetera för de ökade kostnader som en sådan lagstiftning medför.

7.10 Kultur för alla

Kulturen spelar en central roll som mötesplats i ett demokratiskt samhälle. Genom kulturen kan olika grupper och individer både få uttrycka och ta del av tankar och känslor. Kulturpolitiken är därför ett viktigt verktyg i arbetet för att försvara principerna om de mänskliga rättigheterna och alla människors lika värde. Att uttrycka sig genom konsten är en fundamental mänsklig rättighet. Vänsterpartiet är konsekvent försvarare av konstnärlig frihet och yttrandefrihet. Varje konstnärligt uttryck är unikt och en viktig del av det samhälle vi lever i. Resultatet av konstnärligt skapande kan därför inte likställas med vanliga varor och tjänster utan har en särskild dimension. Marknadskrafterna kan inte ensamma garantera att det finns en mångfald av kulturuttryck, varken lokalt, regionalt, nationellt eller internationellt, utan huvudansvaret för detta vilar på det allmänna och på kulturpolitiken i stort.

Vänsterpartiet vill satsa på kultursamverkansmodellen för att kulturen ska nå ut i hela landet. Professionellt verksamma kulturskapare måste ha möjlighet att leva på sitt kulturskapande under rimliga förhållanden. Därför vill vi bl.a. verka för att kulturskaparna får en bättre ersättning för sitt arbete, att stöden till konstnärers och kulturutövares organisationer ska höjas och att platser för träning och utövning måste stödjas.

Vi vill satsa på folkbiblioteken och verka för att varje skola ska ha tillgång till ett skolbibliotek bemannat med skolbibliotekarie. Skolan och den kommunala kulturskolan spelar en viktig roll för barns och ungas tillgång till kultur och konstnärliga uttryck. Vi vill stärka alla barn och ungdomars möjlighet att själva prova på och utöva teater, dans, musik m.m. inom ramen för kulturskolans verksamhet. Vi vill höja stödet till ungdomsorganisationerna då det länge varit underfinansierat. Ungas demokratiarbete måste stöttas.

Idrotten ska vara jämställd och tillgänglig för alla, oavsett ekonomiska förutsättningar eller funktionsnedsättning. Vänsterpartiet vill bl.a. införa ett nytt investerings- och upprustningsstöd för idrottsanläggningar i syfte att både råda bot på den brist på idrottsanläggningar som råder samt för att upprusta de befintliga anläggningarna som är i behov av det. Vi vill verka för att barns och ungdomars deltagande i idrott inte ska vara en klassfråga.

8 Ett hållbart arbetsliv med plats för fler

8.1 Rustad arbetsförmedling och satsningar på utbildning och arbetsmarknadsåtgärder

Vänsterpartiet förespråkar en aktiv statlig arbetsmarknadspolitik med tonvikt på god matchning, kunskapshöjande insatser och funktionella stöd riktade till de individer som bäst behöver dem. Insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad där människors kompetens och vilja att arbeta tas till vara.

En sammanhållen statlig arbetsförmedling med nationell överblick är en förutsättning för att kunna föra en aktiv arbetsmarknadspolitik. Arbetsförmedlingen ska finnas i hela landet för att garantera att alla medborgare ges ett likvärdigt stöd oavsett var man bor. Det nuvarande kontrollsystemet med aktivitetsrapporter – som bygger på ett överdrivet misstänkliggörande och kontrolltänkande och som skapar behov av en kostsam byråkrati – ska avskaffas. Myndigheten ska fokusera på att rusta de arbetssökande och matcha dem mot de jobb som finns och växer fram. Insatserna ska vara individuellt anpassade och effektiva. Samrådet mellan Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadens parter bör stärkas i syfte att ta till vara parternas unika kompetens om arbetsmarknadens funktionssätt. Myndighetens samverkan med kommuner, regioner och näringsliv bör utvecklas. Verksamheten ska bedrivas i offentlig regi utan vinstintresse, och antalet privata aktörer bör begränsas.

Arbetsförmedlingen genomgår nu mycket stora förändringar. Kraftiga nedskärningar i form av uppsägningar och nedläggningar av lokala kontor, är ett resultat av den budget som högerpartierna drev igenom i december 2018. Utöver detta har regeringen, Liberalerna och Centerpartiet kommit överens om att privatisera stora delar av Arbetsförmedlingens verksamhet. Vänsterpartiet säger nej till dessa försämringar. Vi vill i stället att Arbetsförmedlingen ska reformeras i en helt annan riktning och att detta ska ske på basis av en seriös och genomtänkt diskussion om den samlade arbetsmarknadspolitik. Det kräver förutom ändringar av Arbetsförmedlingens uppdrag även en större samverkan med andra myndigheter och instanser, där den enskildes behov och samhällets vilja att stödja står i centrum. Med dagens kaotiska situation som utgångspunkt vill vi i dagsläget höja anslagen till myndigheten och behålla Arbetsförmedlingen i offentlig regi.

Arbetsmarknadsutbildning är ett av de viktigaste verktygen i en aktiv arbetsmarknadspolitik. Det leder i hög utsträckning till arbete och ger långsiktigt positiva effekter på deltagarnas arbetsinkomster. Trots detta har antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning minskat de senaste åren. Vänsterpartiet anser att fler arbetslösa borde ges möjlighet att delta i arbetsmarknadsutbildning. För att åstadkomma detta bör antalet platser utökas. Samtidigt behöver kvaliteten på utbildningarna förbättras och i högre grad än i dag riktas mot bristyrken. Särskild vikt bör läggas på att erbjuda utbildningar till kvinnor som fortfarande är underrepresenterade i arbetsmarknadsutbildningarna. Utöver traditionell arbetsmarknadsutbildning bör arbetssökande i större utsträckning erbjudas utbildning inom det reguljära utbildningssystemet. Arbetsförmedlingen bör därför ges större möjligheter att anvisa arbetssökande till olika former av yrkesutbildningar inom yrkesvux, yrkeshögskola och högskola.

Antalet utbildningsplatser bör utökas. Många arbetssökande saknar i dag grundläggande utbildning. Samtidigt krävs ofta minst gymnasieutbildning för att få ett arbete och det är även nödvändigt för att kunna studera vid en yrkeshögskola eller ett universitet. För att öka

människors möjligheter på en arbetsmarknad som ställer allt högre krav vill vi utöka antalet platser inom den kommunala vuxenutbildningen. Genom att satsa mer på utbildning och kunskapshöjande insatser rustar vi de arbetssökande för att bättre möta arbetsmarknadens efterfrågan. Utbildningen ska hålla hög kvalitet och vara anpassad efter individens behov, kompetens och förutsättningar. Utbildning ska både vara en rättighet och en möjlighet i hela landet. För att höja kvaliteten i högskolans utbildningar och för att bättre möta arbetsmarknadens behov av kompetensutveckling bör högskolans styrning och resurstilldelning ses över i linje med några av de förslag som lyfts av Styr- och resursutredningen.

För individer som står väl rustade som har utbildning och kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden samt ett bra kontaktnät är insatser för matchning ofta tillräckliga. För många andra är praktik, arbetsmarknadsutbildning eller andra kompetenshöjande insatser viktiga och gör skillnad för chanserna på arbetsmarknaden. För den som varit arbetslös länge eller har nedsatt arbetsförmåga kan arbetsmarknadsåtgärder i form av en subventionerad anställning utgöra vägen in på arbetsmarknaden.

Vänsterpartiet anser att subventionerade anställningar är en bra och nödvändig åtgärd för att hjälpa de grupper som står längst från arbetsmarknaden att få ett jobb. Studier visar att personer som haft en subventionerad anställning i allmänhet snabbare får ett jobb utan stöd jämfört med dem som varit öppet arbetslösa (IFAU rapport 2018:14). Vänsterpartiet vill därför satsa mer på effektiva, individanpassade arbetsmarknadsåtgärder utformade efter den enskildes behov. Anställningsvillkoren ska följa, eller vara likvärdiga med, kollektivavtal. För att motverka fusk, oegentligheter och överutnyttjande bör regelverket kring subventionerade anställningar stramas upp. Oseriösa arbetsgivare ska inte kunna använda subventionerade anställningar som ett sätt att dumpa löner och villkor. Under förra mandatperioden vidtog regeringen ett antal åtgärder för att skapa ordning och reda bland de subventionerade anställningarna. Vänsterpartiet välkomnar detta men anser att det krävs ytterligare åtgärder för att stävja de problem som finns. Vi vill därför bl.a. införa en maxgräns för antalet subventionerade anställningar per arbetsgivare, skärpa för- och efterhandskontrollen av arbetsgivare som tar emot subventioner och införa sanktionsavgifter mot de arbetsgivare som missbrukar anställningsstöden.

För personer som står långt från arbetsmarknaden är det särskilt viktigt med en fungerande arbetsförmedling i offentlig regi och att insatserna på området styrs om från billiga insatser, utbildningar och anställningsformer till att fokusera på yrkesutbildning och SFI. Vänsterpartiet anser även att långtidsarbetslösa ska ha rätt till en grundläggande gymnasieutbildning med studiestöd, att de behövliga åtgärder kring subventionerade anställningar som anges ovan vidtas samt att rätten till omskolning efter ett antal år i yrkeslivet för att kunna gå en utbildning mot ett annat yrke lagfästs.

8.2 Stärkt arbetslöshetsförsäkring

En arbetslöshetsförsäkring som ger inkomstrygghet vid arbetslöshet är en central del av den svenska arbetsmarknadsmodellen och avgörande för den enskildes trygghet och handlingsutrymme. En väl fungerande arbetslöshetsförsäkring ökar rörligheten på arbetsmarknaden, förhindrar underbudskonkurrens och upprätthåller inkomster på en anständig nivå i tider av arbetslöshet. Under den borgerliga regeringen 2006–2014 raserades målmedvetet och strategiskt viktiga delar av arbetslöshetsförsäkringen. Villkoren för att kvalificera sig till ersättning skärptes, ersättningsnivån sänktes och höjda och differentierade avgifter infördes. Som en följd av högerns kraftiga försämringar av arbetslöshetsförsäkringen står i dag en stor grupp utanför försäkringen. Dagens a-kassa täcker få arbetslösa och försäkrar endast låga löner. Av de arbetslösa fick endast 37 procent ersättning från a-kassan under 2017. Bland de arbetslösa som tidigare var heltidsanställda fick endast 28 procent ut en arbetslöshetsersättning som motsvarade 80 procent av deras tidigare lön. Under förra mandatperioden genomförde Vänsterpartiet och regeringen vissa förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen. Däribland höjdes ersättningsnivåerna, en ny deltidsbegränsningsregel infördes och villkoren för förtroendevalda ändrades.

Förändringarna var viktiga och nödvändiga. För att återupprätta arbetslöshetsförsäkringen som en inkomstförsäkring måste dock fler åtgärder vidtas. Vänsterpartiets mål är att 80 procent av löntagarna ska få 80 procent av sin tidigare lön vid arbetslöshet. Vi vill därför höja den högsta dagpenningen och grundbeloppet (tak och golv), indexera ersättningsbeloppen till löneutvecklingen, höja ersättningsnivån till 80 procent för hela ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd och förbättra kvalificerings- och ersättningsvillkoren. Reformerna ska ske successivt. I denna motion har vi föreslagit och budgeterat för att den högsta dagpenningen i den inkomstrelaterade arbetsförsäkringen höjs till 1 400 kronor för hela ersättningsperioden. Därmed tas också dagens nedtrappning av taket efter de 100 första dagarna bort. Grundbeloppet höjs i vårt förslag till 450 kronor. Förslagets sammanlagda offentligfinansiella effekt beräknas uppgå till 2,1 miljarder kronor 2020. Med våra förslag kommer arbetslöshetsförsäkringen dels att omfatta fler arbetslösa, dels att försäkra högre löner än i dag. Det ger större trygghet för fler och ökar legitimiteten för arbetslöshetsförsäkringen. I dag är mindre än 70 procent av arbetskraften medlem i en a-kassa. Bland unga är täckningsgraden ännu lägre. Om utvecklingen fortsätter urholkas förtroendet för systemet och arbetslöshetsförsäkringen förlorar i legitimitet. Ickemedlemskap riskerar att bli norm på många arbetsplatser. För att värna den svenska arbetsmarknadsmodellen och arbetslöshetsförsäkringens legitimitet är det viktigt att vi har en väl fungerande a-kassa med hög täckningsgrad. För att få fler personer att gå med i en a-kassa bör tröskeln för medlemskap sänkas. Vänsterpartiet vill därför återinföra avdragsrätten för a-kasseavgiften.

8.3 Nationell satsning på arbetstidsförkortning

Sedan 1973 har normalarbetsveckan om 40 timmar varit oförändrad för större delen av arbetsmarknaden. Undantaget från 40-timmarsveckan gäller för de som arbetar olika former av skiftarbete där normalarbetsveckan sedan lång tid för de flesta är 36-38 timmar. För natt- och underjordsarbete är normalarbetsveckan 34-36 timmar.

Mellan 1957 och 1973 minskade arbetstiden med ca 1 procent per år. Om vi, som ett räkneexempel, antar att arbetsveckan hade reducerats med 1 procent per år mellan 1980 och 2010 skulle vi haft en normalarbetsvecka på exakt 30 timmar 2010. Den naturliga utvecklingen – att i takt med stigande produktivitet förkorta arbetstiden – har de senaste 40 åren till stora delar upphört. Det är nu hög tid att gå vidare med sänkt arbetstid. För Vänsterpartiet är en arbetsmarknad där människor orkar jobba till pensionsålder utan att slitats ut i förtid helt centralt. En arbetstidsförkortning är en frihetsreform. Den ger oss mer tid för återhämtning och för att utvecklas som människor. En generell arbetstidsförkortning skulle bidra till att minska ohälsan, öka jämställdheten, minska klyftorna på arbetsmarknaden och bidra till en mer hållbar utveckling.

Vänsterpartiet vill påbörja övergången till sex timmars arbetsdag. Som ett första steg föreslår vi en nationell satsning som innebär att staten avsätter medel för att införa sex timmars arbetsdag med bibehållen lön på ett arbetsställe i varje kommun och landsting i Sverige. Arbetstidsförkortningen kan ske inom t.ex. barnomsorgen, sjukvården, äldreomsorgen och socialtjänsten och ska vara frivillig för kommuner och landsting. Respektive länsstyrelse tar emot ansökningar och administrerar försöken. Arbetstidsförkortningen ska omfatta alla yrkeskategorier på arbetsstället med en maxgräns på 75 personer. Undantag kan göras för personer som har arbetsledande befattningar. Arbetstidsförkortningen kan också ske på en större enhet (exempelvis på ett sjukhus). Om alla kommuner och landsting ansöker om att delta i försöket och alla arbetsställen omfattar 75 anställda blir kostnaden för staten 4,4 miljarder kronor.¹⁷ Men på en hel del arbetsställen kommer antalet anställda att vara lägre än 75. Vidare kommer säkert vissa kommuner och landsting att avstå från att delta. Detta sammantaget gör att vi föreslår att 3 miljarder kronor per år avsätts till försöket, med start år 2021.

8.4 Satsningar på arbetsmiljöfrågor

Alla människor har rätt att arbeta i en trygg och säker arbetsmiljö som ger yrkesmässig och personlig utveckling – en arbetsmiljö som gör det möjligt att avsluta sitt yrkesliv med bibehållen fysisk och psykisk hälsa. I dag finns det stora brister i arbetsmiljön på svensk

¹⁷ Räknat på en genomsnittslön på 31 271 kr/mån i kommunerna och på 36 036 kr/mån i landstingen (juni 2019, SCB konjunkturstatistik). Lönekostnaden har sedan räknats upp med en faktor 1,5 för att inkludera sociala avgifter och kostnader för avtalspensioner.

arbetsmarknad, vilket leder till skador, sjukdomar och dödsfall. För att motverka detta krävs satsningar för en bättre arbetsmiljö.

Vänsterpartiet vill därför genomföra en bred arbetsmiljösatsning med fokus på Arbetsmiljöverkets arbete, skyddsombudsverksamheten och företagshälsovården.

Arbetsmiljöverket behöver få ökade resurser till, och prioritera, arbetet med tillsyn, inspektion och kontroll. För att upprätthålla, utveckla och förstärka myndighetens viktiga arbete förstärker vi Arbetsmiljöverkets anslag. Därigenom kan fler inspektörer anställas och fler inspektioner genomföras. På så sätt garanteras långsiktigheten i arbetsmiljöarbetet.

Arbetsmiljöverket behöver även ges mer resurser till särskilda uppdrag i form av tillsynsinsatser, analyser och kunskapssammanställningar m.m. Uppdragen ger möjlighet att genomföra riktade insatser och analyser av specifika branscher och företeelser på arbetsmarknaden. För att myndigheten ska kunna genomföra dessa uppdrag krävs extra resurser.

Resurserna till de regionala skyddsombuden, som har en central roll i det systematiska och förebyggande arbetsmiljöarbetet, behöver öka. För att skyddsombuden ska kunna utföra sitt uppdrag behöver de ges goda förutsättningar för utbildning, vidareutbildning och fortbildning. I syfte att stärka utbildningen av skyddsombud avsätter vi mer resurser för detta ändamål.

Företagshälsovården är en viktig aktör i arbetet med att motverka olika former av arbetsrelaterad ohälsa. I dag har endast 65 procent av arbetstagarna tillgång till företagshälsovård. Vänsterpartiet vill att alla arbetstagare ska ha tillgång till en högkvalitativ företagshälsovård som fokuserar på hälsa och ohälsa kopplat till arbetsförhållanden. Vi vill därför att regeringen tar initiativ till att, i samverkan med arbetsmarknadens parter, skapa en effektiv kvalitetssäkrad företagshälsovård som omfattar alla arbetstagare.

8.5 Inkludering och antidiskriminering

Vänsterpartiet vill ha ett samhälle för alla, inte bara för några få. Det kräver en politik som ger alla, oavsett bakgrund, samma möjligheter och samma rätt till god utbildning, arbete och bostad. Vi vill föra en politik för inkludering – en politik som motverkar segregation och underlättar etablering i samhället. En politik som lägger grunden för ett mer jämlikt samhälle.

Ett välfungerande flyktingmottagande är en viktig del i en inkluderande politik. Mottagandet av människor på flykt ska – från asylprocessen till boendesituationen och etableringen i samhället – präglas av att den enskilda människans rättigheter står i centrum. Permanenta uppehållstillstånd och möjlighet att leva tillsammans med sin familj förbättrar förutsättningarna för att etablera sig i samhället. Den generella välfärden är central för att upprätthålla de rättigheter som det är vår skyldighet att värna. Vi menar att inkluderingsarbetet måste inledas dag ett, direkt efter ankomsten till Sverige.

För att göra det lättare för nyanlända att komma in på arbetsmarknaden krävs flera åtgärder. För det första behövs satsningar på språkutbildning och språkträning anpassad efter individens

förmåga. Många nyanlända saknar grundläggande utbildning; stora ansträngningar måste göras för att nyanlända ska kunna ta gymnasieexamen, vilket ofta är en grundförutsättning för att kunna etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. För det tredje behövs satsningar på validering och kompletteringsutbildningar för att ta till vara individens utbildning, kompetens och erfarenhet. För det fjärde behövs satsningar på arbetsmarknadsåtgärder och praktik för att ge arbetslivserfarenhet och erbjuda en väg in på arbetsmarknaden. Satsningarna ska vara individuellt anpassade, effektiva och av hög kvalitet.

Under förra mandatperioden genomförde Vänsterpartiet och regeringen flera viktiga satsningar för bättre etablering och mottagande såsom språkträning, språkundervisning och effektivare validering. Vi vill genomföra ytterligare satsningar i denna riktning i syfte att underlätta för nyanlända att snabbare än i dag etablera sig på arbetsmarknaden.

En fungerande inkludering kräver dessutom aktiva insatser mot diskriminering. Diskriminering är ett stort strukturellt problem som hindrar människor från att bli delaktiga i samhället fullt ut. Diskrimineringen i arbetslivet är särskilt allvarlig. Personer med utländsk bakgrund utestängs från arbetsmarknaden och har i många fall svårt att få jobb som motsvarar deras utbildning och kvalifikationer. Det är inte bara djupt orättvist, det är också ett enormt slöseri med resurser. För att komma till rätta med diskrimineringen krävs ett systematiskt och långsiktigt arbete. Det måste vara kostsamt att diskriminera, men även förebyggande åtgärder och insatser för att beivra diskriminering behövs. Vänsterpartiet vill därför bl.a. tillsätta en kriskommission mot diskriminering och skärpa straffen för diskriminering. På längre sikt bör man utreda en separat lagstiftning om diskriminering i arbetslivet, där aktiva åtgärder kan tas in i kollektivavtal och därmed följas upp av fack och arbetsgivare.

9 Grön omställning

9.1 Klimatomställning

Klimatförändringen är en grundläggande samhällskris som vi bara kan lösa tillsammans genom offentliga investeringar och där människors engagemang för att skapa hållbara lösningar ska tas till vara. Den ger också en historiskt unik möjlighet att bygga ett bättre och mer hållbart samhälle där social välfärd och global rättvisa kan uppnås inom ramen för ekologiskt hållbara gränser. Klimatomställningen kräver att de globala och nationella ekonomiska klyftorna mellan de rikaste och de med lägst inkomster minskar. Utsläppen växer med inkomst, höginkomsttagare släpper ut mer än de som tjänar mindre genom sitt boende, sina resor och sin konsumtion. En ekonomisk politik för klimaträttvisa stärker välfärden för flertalet och minskar utsläppsutrymmet för de rikaste. När en större andel av ekonomin går till gemensamma

investeringar, i stället för till att betala de rikas lyxkonsumtion, minskar utsläppen och det folkliga stödet för omställningen ökar. En ekonomi för alla – inte bara för de rikaste – minskar därmed utsläppen och klyftorna i samhället. Välfärd och gemensam konsumtion är inte bara rättvisare, det är också klimatsmart. Det är samtidigt viktigt att det inte är låginkomsttagare som ska betala för den nödvändiga klimatomställningen, utan dessa grupper måste kompenseras liksom människor på landsbygden som ofta har lägre medelinkomst och inga alternativ. Kraftfulla investeringar krävs för att möjliggöra klimatomställningen även på landsbygden.

Sverige har även ett historiskt ansvar för klimatkrisen och bör vara ett föregångsland i omställningen till att uppnå ett fossilfritt samhälle. För att leva upp till Parisavtalets åtaganden och stärka möjligheterna att uppnå en temperaturhöjning som begränsas till 1,5 grader anser Vänsterpartiet att det krävs skärpta ambitionshöjningar i klimatpolitiken. Vi bör som nation därför själva anta skärpta mål i linje med vad klimatet kräver och vara drivande för att så sker både i EU och på global nivå.

Genom breda samhällsnyttiga investeringar och styrmedel bidrar vi till utsläppsminskningar för att nå våra klimatmål. Införandet, med stöd av Vänsterpartiet, av ett klimatpolitiskt ramverk med utsläppsmål, en klimatlag och inrättande av ett klimatpolitiskt råd 2017 ger förutsättningar att stärka denna inriktning. Det kräver att den klimatpolitiska handlingsplan som regeringen ska lämna till riksdagen under 2019 innehåller ytterligare åtgärder för att ramverket ska uppnås. Klimatpolitiska rådet konstaterar i sin första granskningsrapport 2019 att utsläppsminskningen har bromsat in när den behöver accelerera och att samtliga klimatmål inte nås utan ytterligare politiska åtgärder.

För en framgångsrik klimatomställning krävs att kapitalflöden som i dag investeras i energi- och resurskrävande samhällsbyggande och ett fossilbaserat energisystem styrs mot satsningar som gynnar förnybar energi, energieffektiviseringar och koldioxidneutrala material. Omställningens teknikskiften och beteendeförändringar kräver stora investeringar. Den politiska styrningen för att påskynda en sådan process är avgörande. Vänsterpartiet ser stora fördelar med att inrätta en grön statlig investeringsbank i Sverige. Investeringsbanken skulle bidra till privata företags finansiering av gröna investeringar i form av t.ex. klimatsmart infrastruktur, förnybar energi, klimatanpassning och annat som bidrar till omställningen.

Statliga bidrag för stöd till lokala klimatinvesteringar har tidigare framgångsrikt bidragit till utsläppsminskningar och utveckling av miljöteknik i Sverige genom medverkan av både kommuner, regioner och företag. Vänsterpartiet anser att klimatinvesteringsprogrammen för lokala och regionala utsläppsminskningar bör utvecklas och stärkas i omfattning under mandatperioden. Vänsterpartiet föreslår därför ett ökat stöd till klimatinvesteringar om sammanlagt 1 950 miljoner kronor under perioden 2020-2022 jämfört med regeringen. Av dessa medel ska 300 miljoner kronor användas för laddinfrastruktur 2020, 400 miljoner kronor 2021 och 500 miljoner kronor 2022. Genom utbyggnad av biogas och produktion av andra

biobränslen stärker vi jord- och skogsnäringens möjligheter att bidra till såväl omställning av egen energianvändning som produktion av biobränslen i Sverige och högre grad av självförsörjning. För detta ändamål avsätter vi 250 miljoner kronor årligen under 2020, 2021 samt 2022.

För Sveriges klimatambitioner är det avgörande att regeringen nekar tillstånd till utbyggnad av Preems raffinaderi i Lysekil, vilket annars möjliggör att bolaget blir den största utsläpparen av koldioxid i Sverige. Regeringen bör även tydliggöra att bygget av fossilgas terminal i Göteborg inte är förenligt med att Sverige ska lämna fossilberoendet. Den klimatpolitiska handlingsplanen måste med nödvändighet innefatta stärkta åtgärder för att minska utsläppen inom transportsektorn för att därmed uppnå årliga utsläppsminskningar som minst uppgår till 6 procent.

Vänsterpartiet anser att Sverige fortsatt ska skrota det outnyttjade utsläppsutrymme vi har utanför utsläppshandeln. För Sveriges del kan det handla om en överprestation runt 15 miljoner ton koldioxid under perioden 2018–2020. För att undvika att utsläppsutrymmet säljs till andra länder bör Sverige därför fortsatt årligen annullera kommande överprestationer enligt EU:s s.k. bördefördelning (ESD, Effort Sharing Decision) och framtida ansvarsfördelningsbeslut (ESR, Effort Sharing Regulation).

Utsläpp som sker i andra länder, som en följd av den konsumtion som sker i Sverige, växer snabbt och är i dag större än Sveriges territoriella utsläpp. Flyg och köttkonsumtion sticker här ut som två områden med stor påverkan. FN:s klimatpanel IPCC publicerade i augusti 2019 rapporten *Climate Change and Land* där man konstaterar att jord- och skogsbruket hotar både klimatmålen och den biologiska mångfalden. Det räcker inte att lösa klimatkrisen enbart genom att minska koldioxidutsläpp från bilar, flyg och industrier. Enligt rapporten krävs en global jordbruksrevolution och ändrad kosthållning, bl.a. genom att minska matsvinn och äta mindre kött. Vänsterpartiet anser att Sverige bör anta ett etappmål för att minska de konsumtionsrelaterade utsläppen av växthusgaser. I bilaga 2 sammanfattar vi våra förslag till klimatomställning.

9.2 Energiomställning

Vänsterpartiet vill att Sverige ska vara en föregångare i omställningen till ett förnybart energisystem. Sverige ska vara ett land som tar ansvar för kommande generationer. Investeringar i det svenska energisystemet är en viktig och nödvändig del i miljö- och klimatomställningen i Sverige. Fokus ska ligga på de förnybara naturresurserna: sol, vind, vatten och skog. Satsningar på förnybar elproduktion är helt nödvändiga för att nå målet: ett ekologiskt hållbart samhälle.

Vi vill ha en 100 procent förnybar energiförsörjning till senast 2040. Den omställning Vänsterpartiet vill se innebär en mycket omfattande utbyggnad av förnybara energikällor som

solenergi, vindkraft och biobränsle. Erfarenheter från andra länders utbyggnad av förnybart och de snabbt sjunkande produktionskostnaderna för framför allt solceller talar för att detta är fullt realistiskt. Satsningen på solceller för privatpersoner och företag har varit en bra satsning och borde fortsätta. Vänsterpartiet anser att det allmänna ska gå före i energiomställningen. Därför satsar vi på att offentliga byggnader såsom sjukhus och skolor ska få möjlighet att installera sol- och vindkraft. Vänsterpartiet föreslår att ett nytt anslag införs för att finansiera denna satsning som ska uppgå till 750 miljoner kronor per år.

Vi vill avveckla kärnkraften och i stället satsa på energieffektivisering av industrin genom samarbets- och informationsmedel. Vi vill också öka energiforskningsanslaget och satsa mer medel på solel, solvärme, vågkraft och biogasstödd. Vi vill ha en nationell plan för energibesparing och energieffektivisering eftersom den mest hållbara energin är den som det går att spara.

Vänsterpartiet vill fasa ut fossilberoendet bl.a. genom en omfattande elektrifiering av transportsektorn och industrin och genom att styra om så att en större andel av godstransporterna sker via järnväg. De största utmaningarna i att minska utsläppen i Sverige återfinns inom bl.a. basindustrin och att en ökad styrning måste gå hand i hand med stärkt konkurrenskraft.

Det behövs vidare ekonomiska incitament för framför allt industrin och bostadssektorn att investera i energieffektivisering. Satsningar på energieffektivisering och förnybar energi innebär förutom de miljömässiga vinsterna en stor möjlighet att skapa många arbetstillfällen.

För att trygga Sveriges långsiktiga energiförsörjning och energisäkerhet vill Vänsterpartiet förutom att satsa på olika förnybara energikällor också utveckla och investera i lösningar för energilagring, elnät som klarar att hantera en decentraliserad elproduktion med större produktionssvängningar, samt skapa reserv- och regleringskapacitet som kan drivas med biogas och vätgas.

9.3 En fossilfri transportsektor, infrastruktur och höghastighetsbanor

I den klimatomställning som måste till är utbyggd järnvägstrafik en central komponent.

Utsläppen inom transportsektorn står för en tredjedel av Sveriges utsläpp. Sverige har som målsättning att utsläppen från inrikes transporter ska minska med minst 70 procent senast år 2030. Målet nås dock inte med dagens beslutade åtgärder och kommer att kräva omfattande åtgärder i form av nya styrmedel och investeringar för att uppnås.

Regeringen antog 2018 en nationell plan för transportinfrastrukturen 2018-2029. Den nationella plan som regeringen antagit bygger i allt väsentligt på det förslag som Trafikverket tagit fram, vilket baserar sig på prognoser av de olika transportslagens utveckling. Dessa prognoser visar att vägtrafiken förväntas öka kraftigt när det gäller både persontrafik och

transporter. I stället för att beslutade klimatmål är utgångspunkten för planeringen låter regeringen prognoser om för klimatet önskade trafikökningar styra planen. På så sätt blir det möjligt för regeringen att besluta om en plan som innehåller nya vägsatsningar och investeringsstöd till Sälens flygplats med ökade utsläpp som följd. Vänsterpartiet delar Naturvårdsverkets uppfattning att planeringen behöver målstyrning där infrastruktursatsningar sker inom ramen för riksdagens beslutade klimatmål.

För att nå nödvändiga utsläppsminskningar måste transporteffektiviteten öka genom att förutsättningarna för att gå, cykla och resa kollektivt förbättras. Privatbilismen måste minska, inte minst i våra städer och tätorter. För att öka andelen resande med kollektivtrafik och järnväg måste staten ta ett ökat ansvar för att stärka dess tillgänglighet i hela landet och göra de klimateffektiva färdalternativen billigare än de klimatbelastande. Resor med kollektivtrafik kan inte vara ett färdalternativ för alla i glesbygden men genom stärkt stöd för anpassad kollektivtrafik kan tillgängligheten stärkas för många grupper som saknar möjlighet att färdas med bil eller som i dag saknar hållbara alternativ till bilresor. En utbyggd kollektivtrafik i lands- och glesbygd skapar förutsättningar för minskade klimatutsläpp och stärkta förutsättningar att bo och leva även i glesbygd. Vänsterpartiet föreslår ett generellt statligt stöd om 2 000 miljoner kronor årligen till de Regionala kollektivtrafikmyndigheterna (RKM) för att möjliggöra billigare och utbyggd kollektivtrafik i regionerna med syfte att öka andelen kollektivtrafikresenär. Vänsterpartiet föreslår även ett statligt stöd om 500 miljoner kronor för 2020 (därefter 1 000 mnkr 2021 samt 2022) för drift av kollektivtrafik i gles- och landsbygd i form av t.ex. anropsstyrd kollektivtrafik, byabussar och där så är lämpligt även linjetrafik.

Vänsterpartiet vill storsatsa på järnväg i hela landet, för att rädda klimatet och för att göra det möjligt för människor att bo, leva och arbeta i hela Sverige med tillgång till hållbart resande. Höghastighetsbanor möjliggör klimatsmart resande med tåg i stället för flyg och bil samt frigör utrymme för ökade godstransporter på järnväg. För att göra de nödvändiga investeringarna av snabbtågen och utbyggnaden av järnvägen i norr så snabbt som möjligt, menar vi att nya stambanor för snabbtågen med fördel kan hanteras via lån i riksgälden. Detta är rimligt då det gäller stora investeringar i fysisk infrastruktur som ger avkastning längre fram i tiden. Vänsterpartiet kan konstatera att norra Sveriges infrastruktur länge lämnats efter. Om vi ska kunna flytta över godstransporter från väg till järnväg även i Norrland måste järnvägsnätet byggas ut. Vänsterpartiet föreslår ökade investeringar för att byggandet av Norrbotniabanan ska färdigställas tidigare än vad som föreslås i nationella planen 2018-2029. Vänsterpartiet anser att Norrbotniabanan ska färdigställas till 2030. I detta syfte avsätter vi 400 miljoner kronor för planeringskostnader av sträckan Skellefteå- Luleå för att möjliggöra byggstart redan 2022-2023. Vi avsätter även 1,5 miljarder kronor för att sträckan Dåva-Skellefteå ska kunna byggstartas redan 2021, vilket är tre år tidigare än den planerade byggstarten i nationella planen.

SJ måste få tydliga mål som prioriterar samhällsnyttan. Vänsterpartiet menar att SJ ska ha samhällsnyttan som sitt uppdrag och vill därför förändra SJ:s avkastningskrav eller på annat sätt tillse att pengarna stannar hos SJ för att bedriva verksamhet. Avregleringar och privatiseringar inom järnvägen måste ersättas med ett gemensamt och sammanhållet järnvägssystem som sätter resenären och godstransportören i centrum. För att förbättra punktligheten och kapaciteten i järnvägssystemet krävs nivåer på järnvägsunderhållet som även åtgärdar det eftersläpande underhållet och inte bara upprätthåller det på nuvarande nivå. Vänsterpartiet anslår därför ökade medel för att successivt under de kommande tre åren nå en nivå som även åtgärdar det eftersläpande underhållet.

Vänsterpartiet vill minska utsläppen från godstrafiken genom transporteffektiva åtgärder som stimulerar att en ökad andel gods transporteras på järnväg och med sjöfart. För att stimulera en ökad andel godstransporter på järnväg föreslår Vänsterpartiet ett förstärkt miljöstöd för godstransporter på järnväg som kompensation för kostnader för banavgifter.

Utfasning av bensin och diesel måste påskyndas genom ökad inblandning av förnybara drivmedel. Ett ambitiöst mål till 2030 för reduktionsplikten bör därför skyndsamt införas med tydlig årlig bana fram till dess. Den nationella produktionen av förnybara drivmedel bör stärkas och de långsiktiga spelreglerna gällande styrmedel för att stimulera produktionen säkerställas. Ett mål bör införas om att inga nya bilar som drivs med fossila bränslen ska säljas i Sverige efter 2025. Vänsterpartiet ser även att det behövs ökade statliga insatser för elektrifiering av själva vägnätet.

9.4 Hållbara näringar och friska ekosystem

Sverige är rikt på naturtillgångar som bidrar till vår välfärd och sysselsättning. Naturens tillgångar ger oss därtill goda förutsättningar för en stark nationell självförsörjning vid kriser genom produktionen av livsmedel och energi. Därtill ger naturtillgångar goda förutsättningar att förädla produkter med låg miljö- och klimatpåverkan, och naturområden ger, i kombination med allemansrätten och strandskyddet, rika möjligheter för landsbygdens utveckling och för rekreation och turism.

En rik biologisk mångfald är grunden för vår framtida överlevnad och välfärd. Näringar i form av jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning måste ske inom ramen för ekologiskt hållbara gränser med friska ekosystem och bevarad biologisk mångfald. I Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av Sveriges miljömål 2019 konstateras att ekosystemen i hav, skogar, fjäll, sjöar och jordbruksmarker fortsätter att utarmas. Vänsterpartiet anser att åtgärdstakten för att nå miljömålen måste påskyndas. Det kräver ökade anslag för att skydda natur med höga naturvärden och ge skogsägare möjlighet till ersättning och nya styrmedel och åtgärder som gör vårt nyttjande av naturresurser mer hållbart. Åtgärder måste också utformas för att stärka den

sociala hållbarheten i hela vårt land genom styrmedel som minskar klyftan mellan stad och landsbygd samt stärker vår nationella självförsörjningsgrad av livsmedel.

Mot bakgrund av ovan föreslår Vänsterpartiet bl.a. ett investeringsstöd för klimatanpassade åtgärder inom jordbruket, ett stärkt stöd för växtbaserad mat samt medel för att kunna öka takten för att bevara biologisk mångfald och allmänhetens tillgång till rik natur. Därutöver föreslår vi ökade ersättningar för betesmarker med särskilda värden och stärkt stöd för ekologisk odling. Dessa satsningar stärker vår biologiska mångfald och ger Sverige stärkta förutsättningar för ökad självförsörjning på livsmedel.

En stor del av våra skyddade skogar finns i norra delen av Sverige där gamla skogar finns i högre utsträckning. För att bromsa utarmningen av biologisk mångfald och leva upp till våra internationella åtaganden samt uppfylla våra nationella miljömål behöver ytterligare skog skyddas i Sverige.

Ett antal kommuner har en stor andel av sin yta formellt skyddad genom t.ex. naturreservat, nationalparker och biotopskyddsområden. För många glest befolkade kommuner i Norrland kan det, även om besöksintresset för våra skyddade områden är ökande, på kort sikt innebära negativa effekter på sysselsättning och skatteintäkter. Dessa kommuner som därmed bär ett betydande ansvar för de kollektiva nyttor som ges av skyddade skogar med höga naturvärden bör kompenseras genom ökat statligt stöd för turistsatsningar. Vänsterpartiet föreslår därför ett stärkt stöd till kommersiell service samt övriga satsningar med inriktning på en ökad turism i de kommuner i Norrland som har en formellt skyddad landareal som översteg 20 procent under 2018.

10 Fler och billigare hyresrätter

Sverige behöver en ny bostadspolitik som kan möta de utmaningar vi står inför i form av bostadsbrist, bostadssegregation och klimatomställning – en bostadspolitik som tar ansvar för att bygga bort bostadsbristen, bryta bostadssegregationen och minska bostadssektorns klimatpåverkan. Det kräver en bostadspolitik med högre ambitioner där staten och kommunerna tar ett större ansvar än i dag. I dag råder bostadsbrist i en majoritet av landets kommuner.

Enligt Boverket behöver det byggas omkring 67 000 bostäder per år de närmaste åren. Samtidigt sjunker nu bostadsbyggandet. Bristen på bostäder begränsar människors frihet och i förlängningen samhällets utveckling. Det saknas framför allt hyresrätter med rimliga hyror, något marknaden inte klarar av att bygga på egen hand. Bostadsbristen ska byggas bort med en politik för ökat bostadsbyggande, med fokus på miljövänliga hyresrätter med rimliga hyror. För det krävs att staten tar ett större ansvar för finansieringen och att kommunerna lever upp till sitt bostadsförsörjningsansvar. Bostadsbristen slår hårdast mot de grupper i samhället som har lägst inkomster: unga, nyanlända, arbetslösa och sjukskrivna. Många är hänvisade till osäkra andra-

och tredjehandskontrakt eller att bo kvar hemma hos föräldrarna. Trångboddheten ökar i synnerhet bland nyanlända. För de grupper som har råd att efterfråga en bostad på marknadens villkor råder ingen bostadsbrist. Situationen på svensk bostadsmarknad kan därför beskrivas i termer av bostadsjämlighet – en ojämlikhet nära länkad till de inkomst- och förmögenhetsklyftor som ökat i Sverige de senaste decennierna.

Under förra mandatperioden genomförde Vänsterpartiet och regeringen de största bostadspolitiska satsningarna på 20 år. Bland annat infördes flera långsiktiga statliga stöd för bostadsbyggande, energieffektivisering och renovering. Stöden har gett goda resultat. Investeringsstödet har stimulerat byggandet av fler klimatsmarta hyresrätter inklusive studentbostäder med rimliga hyror. Stödet för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer har varit ett viktigt bidrag för att öka takten på renoveringar och energieffektiviseringar i det befintliga bostadsbeståndet, samtidigt som hyresgäster skyddats mot orimliga hyreshöjningar. Stödet till kommuner som bidrar till ett ökat bostadsbyggande har premierat kommuner som planerar för fler bostäder och tar ansvar för bostadsförsörjningen. Samtliga stöd avvecklades i budgeten för 2019.

Vänsterpartiet vill utveckla och förstärka de stöd som infördes under förra mandatperioden. För att ytterligare stimulera byggandet av hyresbostäder vill vi att staten ska ta över delar av risken för hyresrättens finansiering genom att erbjuda topplån med låg ränta som ersätter större delen av det egna kapitalet för byggbolagen. För att öka konkurrensen i byggsektorn och säkra långsiktigheten i bostadsproduktionen vill vi inrätta ett statligt byggbolag med uppgift att bygga lägenheter, främst hyresrätter, som alla ska ha råd att efterfråga. Bolaget ska vara affärsdrivande men ha måttliga avkastningskrav. Vänsterpartiet säger nej till marknadshyror i nyproduktion. Det skulle leda till kraftigt höjda hyror och ökad bostadssegregation. Redan i dag har mer än hälften av hushållen inte råd att efterfråga en nyproducerad hyresrätt. Bostaden är en social rättighet – inte en vara på en marknad. Bostadsbristen har drivit upp priserna. Detta har i sin tur ökat hushållens skuldsättning, vilket ökar riskerna i det finansiella systemet. Samhället har ett uttalat ansvar för att trygga rätten till bostad för alla medborgare. Det kräver en ny bostadspolitik där det offentliga tar ett större ansvar. Marknaden varken kan eller vill lösa bostadsbristen, bostadssegregationen och bostadssektorns klimatpåverkan. Det måste vi göra gemensamt med en bostadspolitik för alla, inte några få.

11 Det svikna Sverige

Sverige har stora och växande regionala skillnader. Ojämlikheten syns på kartor – på Sverigekartan och på stadsbuskartan. Pengarna finns i centrum, i de stora städerna och i stadskärnorna. Samtidigt lämnas landsbygden, bruksorterna och förorterna efter. Av de tio rikaste kommunerna i Sverige finns åtta i Stockholms län, alla de tio fattigaste ligger på

landsbygden. Inom våra storstäder finns gigantiska klyftor och mellan ändhållplatserna i Stockholms tunnelbana skiljer det flera år i medellivslängd.

Vänsterpartiet vill skapa förutsättningar för att alla ska ha både rätten och möjligheten att bo var man själv önskar i Sverige. Det behövs en övergripande strategi som bygger på långsiktighet, en utvecklad samverkan, ett större regionalt inflytande och ett tydligt ansvar för staten att se till att grundläggande samhällsservice finns i hela landet. Tillgången till offentlig service är avgörande för att människor ska kunna bo och leva sina liv. Också statlig service måste finnas tillgänglig även på landsbygden.

De svikna delarna av Sverige har en sak gemensamt. Det är när marknadskrafterna får fritt spelrum som butiker stängs och jobb försvinner. Marknaden frågar bara efter hur många som kan betala. Då dras resurserna till städerna och till centrumen. Om vi ska hålla ihop och skapa förutsättningar för utveckling i hela Sverige måste vi ha likvärdiga grundläggande förutsättningar oavsett var vi bor. Vänsterpolitik handlar om att ta ett gemensamt ansvar. De senaste årtiondena har det offentliga ofta varit först med att lämna landsbygd och förorter åt sitt öde. Vänsterpartiet vill se satsningar som berör samhällets alla delar.

Sverige har länge varit ett land med lägre kriminalitet än många andra länder. Det är inte för att vi haft längre straff eller fler poliser på gatorna. Det har däremot en direkt koppling till att vi haft ett starkt välfärdssamhälle med en välfungerande omsorg och skola samt tillgång till arbete och bostäder. Men det gäller inte längre överallt. De ökande klassklyftorna har slitit isär samhället. Det har gjort att en organiserad brottslighet med löften om snabba pengar kunnat växa fram och slå rot. Många ungdomar som inte ser någon väg framåt genom studier och arbete lockas av möjligheten att tjäna pengar och vinna anseende genom brott. En del förorter har drabbats av öppen narkotikahandel, våldsbrott och organiserad kriminalitet under många år utan att samhället har reagerat tillräckligt. På landsbygden ger 112 beskedet att det inte finns någon polis att skicka. I denna brottslighets spår finns mänskliga tragedier. Där finns människor som dödas och människor som skadas för livet. Genom samhällets segregation, som håller människor från olika bostadsområden och klasser borta från varandra, ökar avståndet mellan människor. Det skapar avstånd som bäddar för starka åsikter om grupper som sällan eller aldrig träffar varandra och bara hör talas om när det handlar om problem, som kriminalitet eller höga sociala kostnader.

Det är Vänsterpartiets absoluta övertygelse att en stark, gemensamt finansierad och jämlik välfärd med en väl fungerande skola, fritidsverksamhet, sjukvård, socialtjänst, låg arbetslöshet och ett starkt socialt försäkringssystem är det bästa sättet att motverka klassamhället och att förebygga kriminalitet. Samtidigt måste grov brottslighet som gängkriminalitet och våldsbejakande extremism bekämpas på ett effektivt sätt med hjälp av lagstiftning som bygger på de grundläggande rättsliga principerna i en rättsstat. I stället för att hasta igenom ny straffrättslig lagstiftning som under tidigare mandatperioder bör det förebyggande arbetet

förbättras. Förutsättningarna för att tillämpa befintlig lagstiftning ska vara goda och lagstiftningen måste förstärkas där behov finns så att brottsbekämpningen blir effektiv. Vidare måste de som har till uppgift att motverka, förhindra och lagföra grov brottslighet få rätt resurser för att fullgöra sin uppgift.

Forskning visar att brottsligheten i Sverige ligger på en stabil nivå även om skjutningarna dessvärre ökat. Tyvärr ger inte den kriminalpolitiska debatten sken av detta. Såväl debatten som politiska ställningstaganden och beslut förespråkar hellre längre och hårdare straff än förebyggande åtgärder, oavsett vilken slags brottslighet det handlar om. Samtidigt visar forskningsresultat både från Sverige och från utlandet att frihetsberövande påföljder är ineffektiva. Allmänheten får bilden av att alla sorters brott ökar, våldsbrott och sexualbrott i synnerhet, vilket skapar en känsla av att otryggheten växer. Denna bild gynnar enbart de politiska krafter som vill splittra samhället och dela upp befolkningen efter etniskt eller religiöst ursprung där grupper har olika värde. För att verkligen minska den grova kriminaliteten och stärka människors trygghet i utsatta områden krävs i stället för populistiska utspel om längre och hårdare straff en gemensam politisk vilja för att minska klassklyftorna i samhället.

Under förra mandatperioden drev Vänsterpartiet igenom de s.k. rättvisemiljarderna. En tio-årig mångmiljardsatsning där pengarna skulle gå till kommuner med områden som karaktäriseras av exempelvis hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå och lågt valdeltagande och användas till insatser för jobb, utbildning, service, fritid och sociala insatser. Vänsterpartiet vill fortfarande att rättvisemiljarderna genomförs i enlighet med det som var överenskommet och satsningen på socioekonomiskt utsatta områden möjliggörs för att bekämpa arbetslöshet, rusta bostäder och säkerställa offentlig service i de förorter, bruksorter och glesbygdskommuner som på många sätt har lämnats efter när andra har dragit ifrån.

Jobben är helt avgörande för landsbygdens framtid. Staten måste ta ett övergripande ansvar för en rad åtgärder som säkrar att företag kan starta, växa och leva vidare. På landsbygden kommer t.ex. generationsväxlingen att leda till stora problem om inget görs för att underlätta för företagare att överföra sina verksamheter till unga entreprenörer. För mindre företag kan sjuklöneansvaret ofta vara betungande. Om en anställd blir sjuk så har denne rätt till sjuklön från och med den andra sjukdagen till och med den 14 sjukdagen. Sjuklönen betalas ut av arbetsgivaren och är 80 procent av den anställdes lön. Även om mindre företag som kollektiv har en lägre sjukfrånvaro än genomsnittet kan sjuklönekostnader ge upphov till stora problem i de enskilda företagen, exempelvis i form av avbrott i verksamheten. Vänsterpartiet föreslår därför att mindre företag med upp till 10 anställda helt ska slippa betala sjuklön, staten ska i stället ta över detta ansvar. Företag med upp till 10 anställda ska alltså omfattas fullt ut, medan en avtrappning sker i företag med 11-15 anställda. Genom förslaget avlastas företagen

ekonomiskt samtidigt som utestängningseffekter på arbetsmarknaden minskar. Förslaget är tänkt att börja gälla 2021 och kostar 2,4 miljarder kronor.¹⁸

Det är dags att satsa på det svikna Sverige. Alla de delar av landet som sett samhällsservicen försvinna, bostäder förfalla och tryggheten gå förlorad. Där engagemanget finns, men pengar saknas. Det är hög tid att ge alla i Sverige samma chanser, att ge möjligheterna till de som under årtionden har förnekats dem. Vi ska kunna lita på att välfärdssamhället fungerar oavsett var vi bor. Avståndet till storstädernas centrum ska inte avgöra hur stark välfärden är. Offentlig service ska inte styras av marknadslogik och enbart utgå från efterfrågan. Sverige ska vara ett land som håller ihop. Våra gemensamma rikedomar skapas av hela landets resurser och hela landets arbete. Då ska frukterna av det arbetet också komma hela landet till del. Vi behöver en annan politik, en politik som ger hopp och skapar förutsättningar för jobb, bostäder och god offentlig service.

12 Ett rättvist skattesystem

12.1 Målen för skattepolitiken

Målsättningen med Vänsterpartiets skattepolitik är att trygga välfärden, öka jämlikheten, få fler människor i arbete och skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. En hög sysselsättning är en förutsättning för att få resurser till den offentligt finansierade välfärden. Skatt ska betalas efter bärkraft och fördelas efter behov. Skatteflykt och skattebrott ska bekämpas kraftfullt och principen om lika skatt vid lika inkomst ska återupprättas.

I denna motion lägger Vänsterpartiet en rad skatteförslag utifrån dessa principer. Vi ökar beskattningen av kapital och förmögenheter samtidigt som vi sänker skatten för låg- och medelinkomsttagare. Vi slopar också en rad ineffektiva skattesubventioner och använder dessa pengar för att stärka välfärden och genomföra samhällsnyttiga investeringar som långsiktigt stärker det svenska samhället.

12.2 Inkomstskatterna

I denna motion föreslår Vänsterpartiet sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare. Vi sänker skatten på alla inkomster upp till 40 000 kronor/månad. På inkomster upp till 30 000 kronor sänks skatten med 250 kronor per månad.

En viktig skatteprincip bör vara att lika inkomster ska beskattas lika. Denna princip slogs sönder av Alliansen i och med införandet av de olika jobbskatteavdragen. Detta eftersom

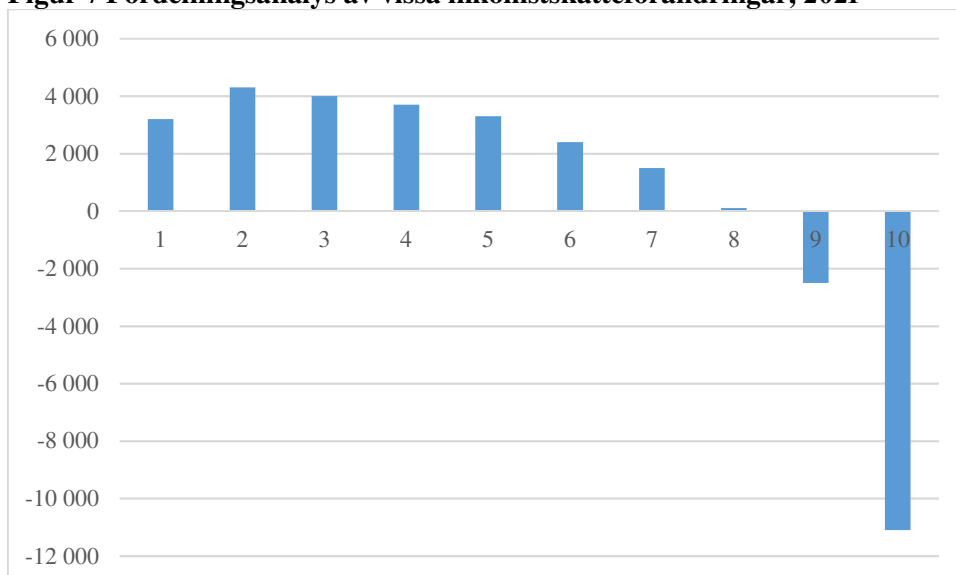
¹⁸ RUT, Dnr 2019:633

jobbskatteavdragen endast omfattar arbetsinkomster. Detta innebär att den som t.ex. är arbetslös och får 20 000 kronor i månaden från a-kassan betalar ca 1 600 kronor mer i skatt varje månad än den som har en arbetsinkomst på 20 000 kronor i månaden. I denna motion tar Vänsterpartiet stora steg mot att återupprätta principen om lika skatt vid lika inkomst. För nästa år tar vi bort hela skatteflyktan för personer med sjuk- och aktivitetsersättning och för 2021 och framåt tar vi bort hela skatteflyktan på inkomster från a-kassan, sjukpenningen och föräldrapenningen. I budgetpropositionen avsätter regeringen 4,3 miljarder kronor för att ta bort skatteflyktan för ålderspensionärer med inkomster över 17 500 kronor i månaden upp till det femte jobbskatteavdraget (dvs. exklusive den nya skatteflyfta som uppstod i med att M/KD-budgetens sjätte jobbskatteavdrag). Vänsterpartiet använder i stället dessa pengar för att ta bort hela skatteflyktan för ålderspensionärer med inkomster upp till 35 000 kronor i månaden.¹⁹

Vänsterpartiet avvisar regeringens skattesänkningar för höginkomsttagare, dvs. sloandet av den s.k. värnskatten. Vi föreslår därtill att jobbskatteavdraget börjar trappas av på inkomster över 40 000 kronor i månaden samt att skiktgränsen för statlig skatt räknas upp i något långsammare än vad regeringen föreslår.

I figuren nedan visas utredningstjänstens fördelningsanalys av ovan nämnda inkomstskatteförslag. Låg- och medelinkomsttagare får sänkt skatt på mellan 1 500-4 300 kronor per år, medan personer i de två översta inkomstskikten får höjd inkomstskatt. Fördelningsanalysen visar också att gruppen kvinnor ökar sin disponibla inkomst med i genomsnitt 2 300 kronor, medan männens disponibla inkomst minskar med 400 kronor per år.²⁰

Figur 7 Fördelningsanalys av vissa inkomstskatteförändringar, 2021

Källa: RUT, Dnr 2019:1218

¹⁹ RUT, Dnr 2019:1273

²⁰ RUT, Dnr 2019:1121

Vänsterpartiet föreslår att en skattereduktion på 25 procent av fackföreningsavgifter införs. En skattereduktion för fackföreningsavgift sänker kostnaden för fackligt medlemskap och möjliggör för fler att gå med i facket, vilket kan leda till högre organisationsgrad och en högre facklig närvaro. Därmed kan den svenska arbetsmarknadsmodellen stärkas som historiskt tjänat såväl löntagarkollektivet som samhällsekonomin väl. Av samma skäl bör en skattereduktion på 25 procent för avgifter till arbetslöshetskassorna införas.

Vänsterpartiet föreslår att skattereduktionen för hushållsnära tjänster, det s.k. RUT-avdraget, avskaffas. Vi har inget emot hushållsnära tjänster. Det vi vänder oss emot är att dessa skattesubventioneras. Skattereduktionen för hushållsnära tjänster är därtill ojämnt fördelat över inkomstfördelningen. Detta innebär i praktiken att låg- och medelinkomsttagare subventionerar höginkomsttagares städhjälp. Detta är inte bara orimligt och orättfärdigt, utan det är också ett slöseri med skattebetalarnas pengar. Av samma skäl är vi emot skattereduktionen för renovering, ombyggnad och tillbyggnad (det s.k. ROT-avdraget). ROT-avdraget kan i vissa lägen vara lämpligt som konjunkturåtgärd, men inte som en permanent skattereduktion. ROT-avdraget har också ändrat karaktär till att i mångt och mycket subventionera dyra köksrenoveringar m.m. när det gått ifrån att vara en konjunkturåtgärd till att bli en permanent skattesubvention. Med tanke på konjunkturavmattningen väljer vi att avskaffa skattereduktionen för ROT-tjänster först 2021. För 2020 föreslår vi halverat tak för skattereduktionen.

Vänsterpartiet vill också ta bort skattereduktionen för gåvor till ideella organisationer. Vi har en positiv syn på ideell verksamhet som vi menar utvecklar demokratin. Men vi anser att väl fungerande statliga och kommunala stöd till ideella organisationer är ett mer demokratiskt sätt att stödja denna sektor än skattereduktioner för enskilda givare. I tabell 6 i avsnitt 12.7 redovisas de offentligfinansiella effekterna av de i detta avsnitt föreslagna inkomstförändringarna.

12.3 Företagsskattefrågor

Genom riksdagens beslut (rskr. 2017/18:398) röstade riksdagen våren 2018 igenom nya skatteregler för företagssektorn. Kärnan i de nya reglerna var att en generell ränteavdragsbegränsning infördes samtidigt som bolagsskatten sänktes från 22 procent till 20,6 procent. Vänsterpartiet välkomnade införandet av den generella ränteavdragsbegränsningsregeln då en sådan minskar den skattemässiga skillnaden mellan finansiering med eget och lånat kapital samt att möjligheterna till skatteplanering/skatteflykt minskar. Däremot avvisade vi förslaget om sänkt bolagsskatt. Den svenska bolagsskatten har sänkts i flera steg under de senaste 10 åren. 2009 sänktes den från 28 till 26,3 procent och 2013 sänktes den till 22 procent. Den svenska bolagsskatten ligger därmed under OECD-snittet på 23,4 procent.²¹ Till det ska

²¹ Bolagsskattesatsen ger emellertid långt ifrån en uttömmande bild av det samlade skatteuttaget på företagande i olika länder. En annan metod är att ta ett samlat grepp kring dels skattesatser, dels andra regler som påverkar skatten, som avskrivningsregler och andra avdragsregler. Denna metod kallas för

lägga att de svenska avskrivningsreglerna är mycket förmånliga i ett internationellt perspektiv. Vänsterpartiet föreslår att bolagsskatten återgår till 22 procent. För 2020 innebär det att de offentliga finanserna stärks med 3,5 miljarder kronor, 2021 med 4 miljarder kronor och 2022 med 8,5 miljarder kronor.²²

Vidare behöver skattereglerna för delägare i fåmansbolag (de s.k. 3:12-reglerna) reformeras. Bakgrunden till 3:12-reglerna är Sveriges duala skattesystem som innebär att förvärvsinkomster beskattas enligt en progressiv skatteskala och att kapitalinkomster beskattas med en proportionell skatt. Syftet med 3:12-reglerna är bl.a. att förhindra en omvandling av högre beskattade förvärvsinkomster till lägre beskattade kapitalinkomster. Reglerna syftar också till att på ett schablonmässigt sätt försöka uppskatta vad som är förvärvsinkomster och vad som är kapitalinkomster.

Sedan 3:12-reglerna infördes har en rad ändringar gjorts som sammantaget lett till att regelverket blivit alltmer generöst. Dagens 3:12-regler har kommit att utnyttjas för det som de var tänkta att motverka, nämligen inkomstomvandling. Som exempel kan nämnas att utdelningarna till delägare som har kvalificerade andelar ökade med ca 400 procent under perioden 2004-2013 samtidigt som lönerna för delägarna har utvecklats svagare än för arbetskraften i stort. Detta var bakgrunden till utredningen Översyn av skattereglerna för delägare i fåmansföretag (SOU 2016:75) som 2017 mynnade ut i lagrådsremissen Förändrade skatteregler för delägare i fåmansföretag. Lagrådsremissen innehöll olika förslag i syfte att minska inkomstomvandlingen, bl.a. förslag om att höja skattesatsen för utdelning och kapitalvinst. Tanken var att förslagen i lagrådsremissen skulle läggas i budgetpropositionen för 2018. Regeringen valde emellertid, efter hot om misstroendeförklaring mot finansminister Magdalena Andersson från de borgerliga partierna och Sverigedemokraterna, att dra tillbaka förslaget. Vänsterpartiet föreslår att 3:12-reglerna i ett första steg reformeras i enlighet med förslagen i nämnda lagrådsremiss. Förslagen beräknas stärka de offentliga finanserna med ca 3 miljarder kronor.²³

Vänsterpartiet föreslår att en bankskatt införs i Sverige från och med 2021. Bankerna, särskilt storbankerna, drar nytta av såväl explicita som implicita garantier från staten. Explicita garantier i form av insättningsgarantin och implicita garantier i form av att marknaden vet, eller tror sig veta, att staten inte kommer att låta systemviktiga banker gå i konkurs. Garantierna minskar bankernas risker, vilket sänker deras finansieringskostnader. De avgifter som bankerna betalar, i form av avgifter till insättningsgarantin och resolutionsavgifter till resolutionsreserven,

kapitalkostnadsmetoden och det man mäter med denna metod är den ”effektiva marginalskatten på företagsinvesteringar”. I rapporten ”Svenska skatter i internationell jämförelse” refererar Konjunkturinstitutet till länderjämförelser enligt denna metod som visar att skatten i Sverige är jämförelsevis låg i ett OECD-perspektiv.

²² Vänsterpartiet förslag avseende bolagsskatten innebär också att vi sänker den generella ränteavdragsbegränsningsregeln till 25 procent av EBITDA (från 30 procent). Se RUT Dnr 2019:790.

²³ RUT, Dnr 2019:631

står inte i proportion till det skydd och de garantier som bankerna åtnjuter. Därtill har bankerna särskilt gynnats av de olika sänkningarna av bolagsskatten under de senaste 10 åren.

Bankskatten ska gälla för svenska kreditinstitut och utländska kreditinstitut med filialer i Sverige. Beskattningsunderlaget ska utgöras av kreditinstitutens skulder. På grund av frågans komplexitet har utredningstjänsten haft svårt att räkna på de förslag som vi berett. I likhet med regeringen räknar vi med att skatten stärker de offentliga finanserna med 5 miljarder kronor.

12.4 Sociala avgifter m.m.

Den 1 januari 2017 infördes en tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifterna för enskilda näringsidkare som anställer en första person. Den 1 januari 2018 utökades nedsättningen till att även omfatta aktiebolag som inte har någon anställd. Nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för den först anställda gällde ursprungligen under den anställdes första tolv månader och reglerna skulle upphöra den 31 december 2021. I vårändringsbudgeten för 2019 föreslog regeringen att nedsättningen av arbetsgivaravgiften för den först anställda skulle förlängas till att gälla under de första 24 månaderna. Dessutom föreslog regeringen att regelverket skulle permanentas. Vänsterpartiet stod bakom det ursprungliga regelverket, men vi ser inga skäl att göra det mer generöst eller att permanenta det. Förslagen torde ha högst marginella sysselsättningseffekter. Av fördelningspolitiska och offentligfinansiella skäl avvisade Vänsterpartiet regeringens förslag. Vi har samma syn nu, och föreslår således att nedsättningen sänks till att gälla under 12 månader, samt att reformer löper ut 2021 som det var tänkt från början. Vårt förslag stärker de offentliga finanserna med 210 miljoner kronor för 2020²⁴

Ett annat förslag som regeringen la i vårändringsbudgeten för 2019 var en nedsättning av det samlade uttaget av arbetsgivaravgifter och allmän löneavgift på ersättning till ungdomar som vid årets ingång fyllt 15 men inte 18 år. Flera av remissinstanserna ansåg eller befarade att förslagen skulle bli ineffektiva, däribland Arbetsförmedlingen, ESV, Konjunkturinstitutet, IFAU och LO. Vänsterpartiet delar denna farhåga. Studier av tidigare sänkta sociala avgifter för unga tyder på att den föreslagna nedsättningen inte kommer att få några betydande långsiktiga effekter på sysselsättningen. Vänsterpartiet föreslår därför att nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för unga slopas. Förslaget stärker de offentliga finanserna med 700 miljoner kronor för 2020.

I budgetpropositionen går regeringen vidare med nya nedsättningar för olika grupper. Regeringen inför något man kallar för ingångsavgifter. Avgiften innebär att arbetsgivare som anställer en person som omfattas av ingångsavgiften får nedsatta arbetsgivaravgifter under de 24 första månaderna av anställningen. Tanken är att ingångsavgiften främst ska omfatta unga personer som är nya på arbetsmarknaden och saknar högre utbildning, långtidsarbetslösa och

²⁴ RUT, Dnr 2019:642

nyanlända. Det framgår inte av budgetpropositionen hur detta förslag förhåller sig till det ovan beskrivna förslaget om nedsatta arbetsgivaravgifter för unga 15-18 år. Men i likhet med det förslaget finns det skäl att tro att ingångsavdraget är en ineffektiv åtgärd, som dessutom riskerar att sätta press på de lägsta lönerna nedåt. Vänsterpartiet avvisar förslaget, vilket stärker de offentliga finanserna långsiktigt med ca 6,7 miljarder kronor.

I budgetpropositionen föreslår regeringen också att den nedsättning av arbetsgivaravgifter som i dag finns för personer som arbetar med forskning och utveckling förstärks. Förslaget är inte remitterat och någon närmare motivering till förslaget saknas. Vänsterpartiet har svårt att se att något sakligt skäl till förslaget föreligger och avvisar förslaget, vilket stärker de offentliga finanserna med 670 miljoner kronor.

Regeringen säger sig också vilja sänka skatterna ytterligare på ”jobb och företagande” som en del av en grön skatteväxling och avsätter ca 3,5 miljarder kronor för detta ändamål med start 2021. Några höjda miljöskatter som en del av skatteväxlingen föreslår regeringen emellertid inte, utan motiverar de planerade skattesänkningarna med att miljöskatternas andel av statens skatteinkomster ökar. Då skattesänkningarna dels inte är preciserade, dels inte sker inom ramen för någon riktig skatteväxling avvisar Vänsterpartiet tills vidare de planerade skattesänkningarna.

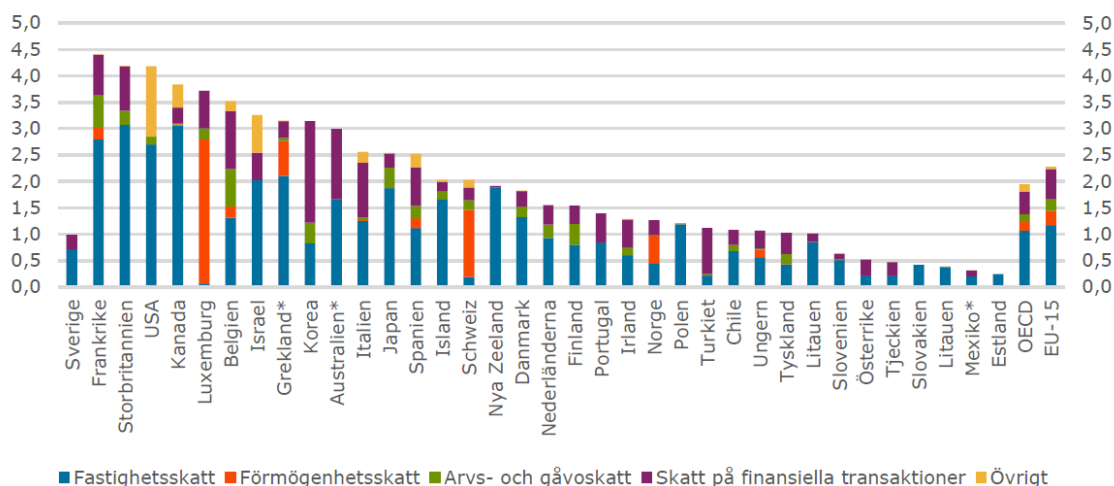
12.5 Kapital- och egendomsskatter

Sverige hör till ett av få OECD-länder som varken har en förmögenhetsskatt, arvs- och gåvoskatt eller en fastighetsskatt som är kopplad till bostadens (fulla) värde.

Konjunkturinstitutet har på SNS:s uppdrag studerat de svenska skatterna i en internationell jämförelse. Figuren nedan visar egendomsbeskattningen i OECD. Egendomsskatter utgörs, enligt OECD:s klassificering, av fastighetsskatter (och avgifter), förmögenhetsskatt, arvs- och gåvoskatt samt skatt på transaktioner av ägande (främst stämpelskatt). De svenska egendomsskatterna ligger klart under genomsnittet jämfört med såväl OECD som EU15. Sverige egendomsskatter motsvarar 1 procent av BNP, medan inkomsterna från egendomsbeskattningen inom OECD och EU15 motsvarar ca 2 respektive 2,25 procent av BNP.

Figur 8 Skatt på egendom i OECD-länderna 2017

Procent av BNP

Källa: Konjunkturinstitutet (2019), ”Svenska skatter i internationell jämförelse”.

Sveriges obefintliga eller låga skatter på kapital och förmögenheter är en viktig förklaring till varför det svenska skattesystemet har gått från att vara ett av de länder vars skattesystem omfördelar mest till att ha det minst omfördelande skattesystemet inom EU:s kärnländer.²⁵ Skattesystemets minskade omfördelning är i sin tur en viktig förklaring till de växande ekonomiska klyftorna i Sverige. I följande avsnitt lägger Vänsterpartiet fram en rad förslag på ändrade kapital- och egendomsskatter för att kunna sänka skatten för låg- och medelinkomsttagare och för att få ett mer rättvist skattesystem.

12.5.1 Förmögenhetsskatt

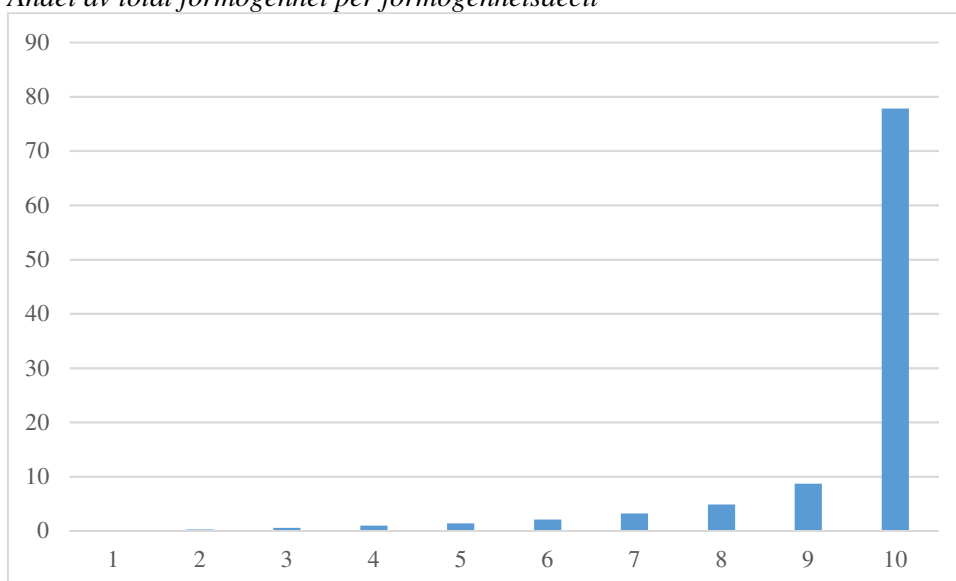
De ökande inkomstskillnaderna påverkar naturligtvis förmögenhetsfördelningen. Dessa är betydligt mer ojämlikt fördelade än inkomsterna. I figuren nedan visas en beräkning av förmögenhetsfördelningen indelat utifrån förmögenhetsdeciler. Den tiondel av befolkningen med de största förmögenheterna beräknas äga nästan 78 procent av den sammanlagda privata förmögenheten i Sverige.²⁶

²⁵ Verbist, G & Figari, F. (2014), ”The redistributive effect and progressivity of taxes revisited: An International Comparison across the European Union”, EUROMOD Working Paper No. EM 6/14. Studien har 1999 och 2008 som jämförelseår. Med EU:s kärnländer avses de 15 länder som ingick i EU 1998.

²⁶ Ifo DICE Report, 2/2018. ”Wealth and Inheritance Taxation: An Overview and Country Comparison”.

Figur 9 Förmögenhetsfördelningen i Sverige, 2017

Andel av total förmögenhet per förmögenhetsdecil

Källa: Ifo DICE Report, 2/2018. "Wealth and Inheritance Taxation: An Overview and Country Comparison".

För att minska ojämlikheten och få in pengar till nödvändiga reformer föreslår Vänsterpartiet att en ny förmögenhetsskatt införs i Sverige. Förmögenhetsskatten ska gälla på hushållsnivå och appliceras på hushållets nettoförmögenhet. Nettoförmögenheter under 6 miljoner kronor undantas från skatt. Följande skattesatser och gränsvärden föreslås:

Tabell 3 Vänsterpartiets förslag till ny förmögenhetsskatt

Gränsvärden, mnkr	Skattesats %
6-10	1
10-15	2
15-	3

Källa: RUT, Dnr 2019:622

Vi tänker oss att i princip alla tillgångar ska inkluderas i skattebasen. Eventuellt bör man konstruera någon form av begränsningsregel för fastigheter som används som fast boende. Förmögenhetsskatten beräknas stärka de offentliga finanserna med 6,3 miljarder kronor, men beräkningarna är behäftade med betydande osäkerhet.²⁷

12.5.2 Fastighetsskatt

Vänsterpartiets principiella hållning är att fastigheter är tillgångar som ska beskattas. Fastigheter är också en viktig och stabil skattebas. Vi menar att beskattningen måste utformas med krav på förutsägbarhet, men också uppfattas som rättvis. Därför bör marknadsvärdet tillåtas slå igenom

²⁷ RUT, Dnr 2019:622

mer i beskattningen av ägda bostäder än vad det gör i dag. Dagens kommunala fastighetsavgift är djupt orättvis. Den tas ut som en avgift på 0,75 procent av taxeringsvärdet, med ett tak på (för 2019) 7 812 kronor. Taket medför att den procentuella skattesatsen blir lägre ju högre taxeringsvärdet är. Fastighetsavgiften är därmed starkt regressiv. SVT har i en granskning visat att i en majoritet av landets kommuner betalar husägare mer i fastighetsavgift i dag, än vad de gjorde när fastighetsskatten togs bort 2007. Framför allt är det boende i landsbygdkommuner som är förlorarna medan vinnarna främst återfinns i välbärgade kommuner som t.ex. Täby och Nacka.²⁸

Vänsterpartiet vill därför komplettera den kommunala fastighetsavgiften med en statlig fastighetsskatt på 1,5 procent på den del av taxeringsvärdet som överstiger 4 miljoner kronor. Vi föreslår också att dagens begränsningsregel, som innebär att pensionärer inte ska behöva betala mer än 4 procent av sin inkomst i avgift, utökas till att omfatta alla. Vårt förslag till ny fastighetsbeskattning innebär också att de avgiftslättnader som i dag finns för nybyggda hus avskaffas. Detta ska gälla för nybyggda hus med ett värdeår från det att regeländringen träder i kraft. Förslaget ska med andra ord inte gälla retroaktivt. I tabellen nedan visas utredningstjänstens fördelningsanalys av vårt förslag till ny fastighetsbeskattning, dels för samtliga individer, dels för endast de personer som träffas av vår fastighetsskatt.

Tabell 4 Fördelningsanalys av Vänsterpartiets fastighetsskatt

Förändring av disponibel inkomst per konsumtionsenhet, diff i kr per år (2020)

Inkomstdecil	Alla individer	Berörda individer
1	-20	-400
2	-30	-1 030
3	-60	-1 720
4	-90	-2 340
5	-140	-3 150
6	-240	-4 410
7	-370	-5 220
8	-610	-6 320
9	-1 060	-8 310
10	-3 320	-14 450

Källa: RUT, Dnr 2019:1011

Bostadsrätter omfattas inte av vårt förslag till ny fastighetsbeskattning. Vänsterpartiet kommer att arbeta med att ta fram en modell för hur bostadsrätter ska kunna beskattas på liknande sätt som småhus.

²⁸ <https://www.svt.se/nyheter/ekonomi/landsbygden-betalar-for-skattesankning-i-storstader>

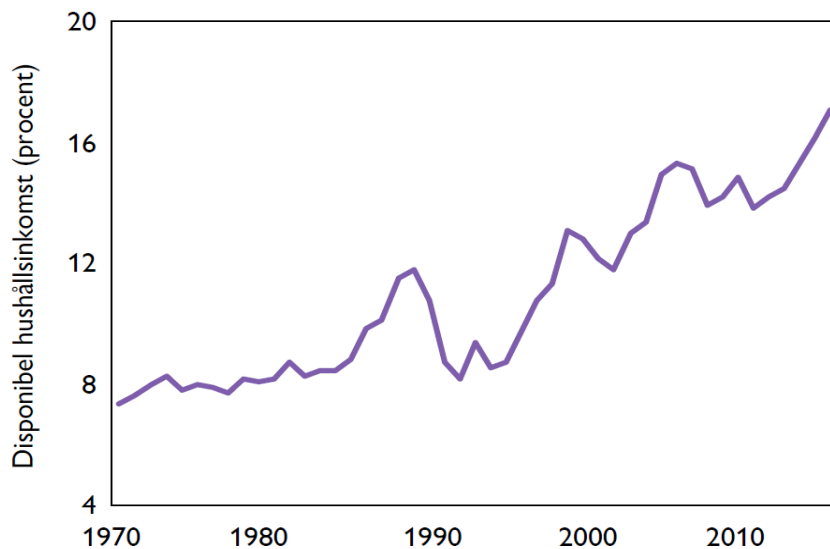
12.5.3 Arvs- och gåvoskatt

Arv är ett tydligt exempel på hur kapital påverkar en individs förmögenhet och livschanser.

Arvsflödena har dessutom ökat i betydelse i Sverige, framför allt under de senaste 25-30 åren, se figur 10 nedan. Sedan 1990-talet har de mer än fördubblats.

Figur 10 Årligt beräknat arvsflöde i Sverige

Procent av disponibel hushållsinkomst

Källa: Källa: SNS (2018), Konjunkturrådets rapport 2018, "Kapitalbeskattningens förutsättningar".

I likhet med vad som är fallet i många OECD-länder föreslår Vänsterpartiet att en arvs- och gåvoskatt införs i Sverige. Vi tänker oss ett fribelopp på 3 miljoner kronor, dvs. arvs- och gåvobelopp upp till den gränsen ska inte beskattas. Riksdagens utredningstjänst har emellertid inte kunnat beräkna offentligfinansiella effekter av de olika förslag som vi har berett, detta eftersom ett samlat underlag beträffande dödsbonds skulder och tillgångar saknas. I nämnda rapport från SNS görs bedömningen att den aggregerade årliga överföringen av arv och gåvor i Sverige uppgick till ca 370 miljarder kronor 2016. Vi anser det rimligt att införa en arvs- och gåvoskatt som motsvarar 1 procent av detta flöde. Skatten skulle således inbringa ca 3,7 miljarder kronor per år.

12.5.4 Skatt på kapitalinkomster

I avsnitt 4.3.1. konstaterade vi att en viktig förklaring till den ökade ojämlikheten i Sverige beror på kapitalinkomsternas ökade betydelse och dess ojämna fördelning. År 2017 uppgick de sammanlagda kapitalinkomsterna till 395 miljarder kronor och ca hälften av dessa gick till den hundradel av befolkning som hade de högsta inkomsterna. Normalskattesatsen för kapitalinkomster är 30 procent, vilket är klart under den högsta skattesatsen för arbetsinkomster.

Mot denna bakgrund föreslår Vänsterpartiet att skatten på stora aktieutdelningar och kapitalvinster på värdepappersförsäljning höjs enligt följande gränsvärden och skattesatser.²⁹

Tabell 5 Höjd skatt på sammanlagd aktieutdelning och kapitalvinst

Gränsvärden, tkr	Skattesats %
75-100	32
150-300	34
300- 1 000	36
1 000-	40

Källa: RUT, Dnr 2019:621

Vårt förslag om progressiv kapitalskatt på stora aktieutdelningar och kapitalvinster vid värdepappersförsäljning beräknas stärka de offentliga finanserna med 5,4 miljarder kronor 2020, och 5,6 respektive 6 miljarder kronor för 2021 och 2022.³⁰

12.5.5 Ränteavdragen

Ett annat område som behöver reformeras är ränteavdragen. Ränteutgifter ingår i kapitalförluster. Kapitalförluster får kvittas mot kapitalinkomster och kapitalvinster. Avdragsrätten för ränteutgifter gäller för alla typer av lån, både blacolån och bostadslån. Den som har kapitalutgifter som överstiger kapitalinkomsterna kan få skattereduktion på upp till 30 procent av räntebeloppet. För ränteutgifter upp till 100 000 kronor kan avdrag göras med 30 procent. För den del av ränteutgifterna som överstiger 100 000 kronor får avdrag göras med 21 procent.

Den stora delen av underskott av kapital utgörs av räntor på bostadslån. Ränteavdragen har bidragit till att blåsa upp bostadspriserna. Ränteavdragen har därtill en tveksam fördelningsprofil. Den tiondel av hushållen med de högsta inkomsterna erhåller större ränteavdrag än de 40 procent av hushållen i den andra änden av inkomstfördelningen.³¹ Vänsterpartiet föreslår att ränteavdragen trappas ned till 28 procent 2020 och till 26 respektive 25 procent för 2021 och 2022. Vi föreslår också att avdragsrätten för ränteutgifter begränsas till maximalt 100 000 kronor, dvs. avdragsrätten för ränteutgifter därutöver avskaffas. Förslaget stärker de offentliga finanserna med 2,2 miljarder kronor 2020, och 4,5 respektive 6,7 miljarder kronor för 2021 och 2022.³²

²⁹ Sparande som sker inom ramen för ISK eller kapitalförsäkring omfattas inte av förslaget. För att göra förslaget symmetriskt borde skatten på höga kapitalvinster som sker inom ramen för ISK och sparandet i kapitalförsäkring omfattas. Men beskattningen av dessa sparformer sker i form av s.k. schablonbeskattning på kontots värde istället för på den vinst man gör. Detta gör det svårt att hitta en lösning som inte träffar småspararna. Vårt förslag om höjd skatt på sammanlagd aktieutdelning och kapitalvinst börjar ju gälla först vid kapitalinkomster på över 75 000 kronor.

³⁰ RUT, Dnr 2019:621.

³¹ SCB, Hushållens ekonomi.

³² RUT, Dnr 2019:624.

12.5.6 Övrigt

Fysiska personer som köper andelar i ett mindre företag i samband med företagets bildande eller vid en nyemission, kan få göra ett investeraravdrag upp till hälften av andelskostnaderna. Investeraravdraget har kritiserats för sina fördelningspolitiska effekter och för att det kan skapa nya vägar för skatteplanering. Av fördelningspolitiska skäl föreslår Vänsterpartiet att investeraravdraget avskaffas. Ett avskaffande av investeraravdraget beräknas medföra en offentligfinansiell förstärkning på 68 miljoner kronor.

12.6 Miljöskatter

Klimatförändringen är ett akut hot för människans framtida livsmöjligheter. I kapitel 9 redovisas vår syn på en omställning för klimat och ekologiskt hållbar utveckling. För att genomföra omställningen måste det offentliga göra det möjligt för individer att göra klimativänliga och hållbara val. För klimatomställningen kommer det att krävas stora investeringar i infrastruktur, förnybar energi, energieffektivisering och andra utsläppsminskande åtgärder. Principen om att förorenaren betalar för sin miljöpåverkan har länge varit och bör fortsatt vara ett riktmärke i den svenska miljö- och klimatpolitiken. Utsläppspriset ger en tydlig styrande signal till alla aktörer och gör det mer lönsamt att investera i åtgärder som minskar utsläppen. Koldioxidskatten är ett centralt styrmedel i vår nationella klimatpolitik.

Beskattning av drivmedel är viktigt verktyg för att minska transportsektorns klimatpåverkan. Men den är också ett exempel på trubbigt verktyg som inte gör skillnad på höginkomsttagare med god tillgång till kollektivtrafik och en låginkomsttagare i glesbygd utan tillgång till alternativ till bilen. Vänsterpartiet anser det angeläget att träffsäkra styrmedel utformas för att minska klyftor mellan stad och landsbygd och att det vid behov införs kompensatoriska åtgärder för att beakta rättviseperspektivet när t.ex. skatter ger negativa fördelningseffekter. För att möta en ökad elektrifiering av vägtrafiken med stärkt regional rättvisa anser vi det angeläget att arbetet med en reform av vägtrafikbeskattning redan nu inleds.

Den tunga lastbilstrafiken betalar i dag inte för den påverkan den har genom sina externa kostnader för samhället i form av t.ex. miljö- och klimatpåverkan och slitage på vägarna. Vänsterpartiet har under lång tid förespråkat en avståndsbaserad skatt på tunga lastbilar som träffsäkert ska vara möjlig att differentiera. Förutom den klimatnytta en sådan beskattning skulle kunna medföra ser vi stora vinster med att svenska och utländska lastbilar skulle kunna beskattas på lika villkor och att myndigheter skulle ges bättre möjligheter, genom automatiserat avläsningsbart system, att upptäcka den illegala lastbilstrafiken. Promemorian En ny inriktning för beskattning av tung lastbilstrafik har remitterats och därmed har redan en god grund lagts för att ett förslag på avståndsbaserad beskattning av tung lastbilstrafik bör kunna läggas fram i riksdagen i närtid. Regeringen bör skyndsamt återkomma med förslag på avståndsbaserad vägslitageskatt av tung lastbilstrafik.

Användning av konstgödsel, dvs. gödsel framställt genom industriella processer, bidrar till övergödningen och ger upphov till utsläpp av växthusgaser. Det finns därför starka skäl att begränsa användningen av handelsgödsel. Sverige hade skatt på konstgödsel under 25 år men detta avskaffades plötsligt av den borgerliga regeringen 2009. Vänsterpartiet föreslår att en beskattning av konstgödsel i likhet med den som avskaffades 2009 införs, men med en något högre beskattning på kvävekomponenten för att minska läckaget av kväve. Skattesatsen på kväve höjs med 10 procent i vårt förslag jämfört med den gamla skatten. Vänsterpartiets förslag till ny skatt på konstgödsel bedöms stärka de offentliga finanserna med 340 miljoner kronor per år.

När effektskatten på kärnkraftsreaktorer slopades innebar det en subventionering av kärnkraften och vanliga människor fick genom höjd allmän energiskatt stå för notan. Kärnkraften bör bära sina egna kostnader vid till exempel olycka och staten bör ta ett stort ansvar i ett land där det finns kärnkraft om det värsta skulle hända. Vänsterpartiet föreslår återförd skatt 7 000 kronor per MW och månad 2021 och 14 770 kronor per MW och månad 2022. Förslaget stärker de offentliga finanserna med 700 miljoner kronor 2021 och 1,5 miljarder kronor 2022.³³

12.7 Vänsterpartiets skatteförslag

Tabell 6 Vänsterpartiets skatteförslag 2020-2022

Avvikelse mot regeringen, offentligfinansiella effekter, mnkr

	2020	2021	2022
Inkomstskatter			
Sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare	-15 400	-15 100	-14 700
Lika skatt vid lika inkomst	-2 500	-8 500	-8 500
Annan fördelning av sänkt skatt för pensionärer	0	0	0
Skattereduktion för fackföreningsavgift	-2 400	-2 400	-2 400
Skattereduktion för avgift till a-kassan		-1 300	-1 300
Nej till slopad värnsskatt	6 100	6 200	6 300
Avtrappat jobbskatteavdrag	6 000	6 300	6 700
Lägre uppräkningsgränser	700	2 200	3 200
Sänkt tak/avskaffa ROT	1 900	10 700	11 200
Avskaffa RUT-avdraget	5 900	6 100	6 400
Nej till skattereduktion för gåvor	250	250	250
Nej till ytterligare sänkt skatt som del av skatteväxling		3 500	3 500
Sociala avgifter			
Ingångsavgifter	1 670	4 770	6 220
Nedsättning arbetsgivaravgifter forskning och utveckling	500	670	670
Nej till sänkta arbetsgivaravgifter unga	700	700	700

³³ RUT, Dnr 2019:1118.

Arbetsgivaravgifter för den först anställa	210	210	
Företagsskatter			
Höjd bolagsskatt	3 500	4 000	8 700
Ändrade 3-12 regler	3 000	3 000	3 000
Bankskatt		5 000	
Återställd restaurangmoms	6 000	5 200	5 500
Kapitalbeskattning			
Höjd skatt på aktieutdelning och kapitalvinst	5 400	5 600	6 000
Ny förmögenhetsskatt	6 500	6 500	6 500
Fastighetsskatten	4 300	4 400	4 500
Ny arvs- och gåvoskatt	3 700	3 700	3 700
Avtrappade ränteavdrag	2 200	4 500	6 700
Nej till höjt tak uppskov avyttring av bostad	500	900	1 000
Avskaffa investeraravdraget	68	68	68
Miljö- och energiskatter			
Konstgödselskatt	340	340	340
Effektskatt kärnkraft		700	1 500
Summa	39 138	58 208	65 748

13 Utgiftsramar och fördelning av utgifter i statsbudgeten

Tabell 7 Vänsterpartiets förslag till utgiftsramar för 2020

Förslag till utgiftsramar 2020

Tusental kronor

Utgiftsområde	Regeringen s förslag	Avvikelse från regeringen (V)
1 Rikets styrelse	15 131 274	-53 000
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	17 390 191	+10 000
3 Skatt, tull och exekution	12 056 989	±0
4 Rättsväsendet	51 731 092	+6 600
5 Internationell samverkan	2 028 315	±0
6 Försvar och samhällets krisberedskap	64 799 753	±0
7 Internationellt bistånd	45 989 153	+500 000
8 Migration	11 446 213	-693 000
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	84 167 142	+3 325 000
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	95 705 843	+5 078 000
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	36 542 396	+3 600 000

12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	101 430 320	±0
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	10 065 663	+1 910 000
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	77 164 287	+5 234 000
15 Studiestöd	25 508 400	+910 000
16 Utbildning och universitetsforskning	83 315 865	+3 058 500
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	16 061 280	+658 160
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3 726 522	+3 604 000
19 Regional tillväxt	3 672 525	+30 000
20 Allmän miljö- och naturvård	12 571 183	+1 150 000
21 Energi	3 468 932	+850 000
22 Kommunikationer	61 295 946	+5 750 000
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	19 790 236	+910 000
24 Näringsliv	7 263 863	+52 000
25 Allmänna bidrag till kommuner	128 417 572	+7 600 000
26 Statsskuldräntor m.m.	29 655 200	±0
27 Avgiften till Europeiska unionen	41 989 649	±0
Summa utgiftsområden	1 062 385 804	+43 490 260
Minskning av anslagsbehållningar	-7 266 690	±0
Summa utgifter	1 055 119 114	+43 490 260
Myndigheters m.fl. in- och utlåning i Riksgäldskontoret, netto	13 797 736	±0
Kassamässig korrigerering	278 004	±0
Summa	1 069 194 854	+43 490 260

Tabell 8 Vänsterpartiets förslag till utgiftsramar, 2021 och 2022

Förslag till utgiftsramar 2021–2022

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Avvikelse från regeringen (V)	
	2021	2022
1 Rikets styrelse	-53	-53
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	+10	±0
3 Skatt, tull och exekution	±0	±0
4 Rättsväsendet	+11	+10
5 Internationell samverkan	+10	+20
6 Försvar och samhällets krisberedskap	±0	-3 000
7 Internationellt bistånd	+750	+1 000
8 Migration	-1 402	-2 466
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	+5 475	+5 475
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	+10 756	+10 856
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	+3 700	+3 800
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	+100	+200
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	+2 260	+2 510
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	+5 433	+5 408
15 Studiestöd	+1 010	+1 010
16 Utbildning och universitetsforskning	+4 105	+4 105
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	+987	+1 002

18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	+3 691	+3 709
19	Regional tillväxt	+30	+30
20	Allmän miljö- och naturvård	+1 350	+1 650
21	Energi	+1 150	+1 150
22	Kommunikationer	+8 085	+9 665
23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	+1 125	+1 175
24	Näringsliv	+52	+52
25	Allmänna bidrag till kommuner	+15 520	+28 040
26	Statsskuldsräntor m.m.	±0	±0
27	Avgiften till Europeiska unionen	±0	±0
Summa utgiftsområden		+64 155	+75 348
Minskning av anslagsbehållningar		±0	±0
Summa utgifter		+64 155	+75 348
Myndigheters m.fl. in- och utlåning i Riksgäldskontoret, netto		±0	±0
Kassamässig korrigerering		±0	±0
Summa		+64 155	+75 348

Tabell 9 Fördelning av utgifter i statsbudgeten 2020-2022

Avvikelse från regeringen, miljoner kronor

	2020	2021	2022	
Utgiftsområde 1 Rikets styrelse				
1:1	Kungliga hov- och slottsstaten	-15	-15	-15
2:1	Riksdagens ledamöter och partier m.m.	-70	-70	-70
3:1	Sametinget	10	10	10
6:1	Allmänna val och demokrati	10	10	10
7:2	Åtgärder för den nationella minoriteten romer	12	12	12
Summa		-53	-53	-53
Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning				
1:11	Finansinspektionen	20	20	20
Nytt	Lönekostnader i staten - konstgödselskatten	-10	-10	-20
Summa		10	10	0
Utgiftsområde 4 Rättsväsendet				
1:2	Säkerhetspolisen	-35	-35	-35
1:3	Åklagarmyndigheten	10	10	10
1:5	Sveriges Domstolar	5	5	5
1:6	Kriminalvården	20	20	20
1:10	Brottsoffermyndigheten		4	3
1:12	Rättsliga biträden m.m.	6,6	7	7
Summa		6,6	11	10
Utgiftsområde 5 Internationell samverkan				
1:2	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	-10	-10	-10
1:11	Samarbete inom Östersjöregionen	10	20	30

	Summa	0	10	20
<hr/>				
	Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap			
1:1	Förbandsverksamhet och beredskap			-1900
1:3	Anskaffning av materiel och anläggningar			-1500
1:6	Totalförsvarets rekryteringsmyndighet			50
2:2	Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor			25
2:3	Ersättning för räddningstjänst m.m.			25
2:4	Krisberedskap			150
2:6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap			150
	Summa			-3000
<hr/>				
	Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd			
Nytt	Additionellt Klimatbistånd	500	750	1000
	Summa	500	750	1000
<hr/>				
	Utgiftsområde 8 Migration			
1:1	Migrationsverket	47	-235	-567
1:2	Ersättningar och bostadskostnader	-1036	-1320	-2020
1:3	Migrationspolitiska åtgärder			
1:4	Domstolsprövning i utlänningsmål	336	228	220
1:5	Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	100	65	41
1:6	Offentligt biträde i utlänningsärenden	-10	-10	-10
1:7	Utresor för avvisade och utvisade	-130	-130	-130
	Summa	-693	-1402	-2466
<hr/>				
	Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg			
1:4	Tandvårdsförmåner	2250	4500	4500
1:6	Bidrag till folkhälsa och sjukvård	1990	1990	1990
1:8	Bidrag till psykiatri	1500	1500	1500
1:11	Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	-2900	-3000	-3000
4:7	Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	400	400	400
6:1	Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	85	85	85
	Summa	3325	5475	5475
<hr/>				
	Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning			
1:1	Sjukpenning och rehabilitering m.m.	678	1156	1356
1:2	Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	4400	6500	6300
1:7	Ersättning för höga sjuklönekostnader		3100	3200
	Summa	5078	10756	10856
<hr/>				
	Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom			
1:1	Garantipension till ålderspension	5800	6000	6200
1:3	Bostadstillägg till pensionärer	-2100	-2200	-2300
1:4	Äldreförsörjningsstöd	-100	-100	-100

	Summa	3600	3700	3800
<hr/>				
	Utgiftsområde 12			
1:2	Föräldraförsäkring		100	200
	Summa		100	200
<hr/>				
	Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanländas etablering			
1:2	Kommunersättningar vid flyktingmottagande	1910	2010	2010
4:1	Åtgärder mot segregation		250	500
	Summa	1910	2260	2510
<hr/>				
	Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv			
1:1	Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	409	398	338
1:2	Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	3854	4190	4360,5
1:3	Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	861	763	715
1:12	Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	-10	-88	-176
1:14	Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare			
2:1	Arbetsmiljöverket	100	130	130
2:6	Regional skyddsombudsverksamhet	20	40	40
	Summa	5234	5433	5407,5
<hr/>				
	Utgiftsområde 15 Studiestöd			
1:2	Studiemedel	610	710	710
1:8	Centrala studiestödsnämnden	300	300	300
	Summa	910	1010	1010
<hr/>				
	Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning			
1:1	Statens skolverk	57	108	108
1:5	Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	-456	-395	-395
1:7	Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	2192	2192	2192
1:11	Fler anställda i lågstadiet	985,5	1971	1971
1:14	Bidrag till lärarlöner	-43	-94	-94
2:64	Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	263	263	263
2:67	Särskilda bidrag inom högskoleområdet	60	60	60
	Summa	3058,5	4105	4105
<hr/>				
	Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid			
1:2	Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	320	545	545
1:6	Bidrag till regional kulturverksamhet	100	145	145
2:2	Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	35	75	75
3:1	Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter		10	10
3:3	Institutet för språk och folkminnen	3	3	3

4:1	Statens konstråd		21,026	21,404
4:4	Bidrag till bild- och formområdet	5	5	5
5:2	Ersättningar och bidrag till konstnärer	28,4	28,4	28,4
7:1	Riksantikvarieämbetet	30	30	30
7:2	Bidrag till kulturmiljövård		3	3
7:3	Kyrkoantikvarisk ersättning	40	40	40
8:1	Centrala museer: Myndigheter	30		
8:3	Bidrag till vissa museer	5	5	5
12:1	Myndigheten för ungdoms- och civilsambällesfrågor	-9	-9,152	-9,306
12:2	Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	22,76	37,76	52,76
12:3	Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	8	8	8
13:1	Stöd till idrotten	40	40	40
	Summa	658,16	987,034	1002,258

Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

1:4	Boverket		37	55
1:7	Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	1000	1000	1000
1:8	Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	2000	2000	2000
1:10	Innovativt och hållbart byggande	50	100	100
2:1	Konsumentverket	50	50	50
2:4	Åtgärder på konsumentområdet	4	4	4
Nytt	Investerings- och upprustningsstöd för idrottsanläggningar	500	500	500
	Summa	3604	3691	3709

Utgiftsområde 19 Regional tillväxt

1:1	Regionala tillväxtåtgärder	30	30	30
	Summa	30	30	30

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

1:3	Åtgärder för värdefull natur	100	100	100
1:4	Sanering och återställning av förorenade områden	100	100	100
1:11	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	100	100	100
1:14	Skydd av värdefull natur	200	250	300
1:16	Klimatinvesteringar	550	650	750
1:18	Stöd för gröna och trygga samhällen	-50	-150	-200
Nytt	Klimatanpassade och gröna städer	150	300	500
	Summa	1150	1350	1650

Utgiftsområde 21 Energi

1:3	Insatser för förnybar elproduktion	50	50	50
1:5	Laddinfrastruktur längs större vägar	50	50	50
1:7	Energiteknik	0	300	300
Nytt	Sol- och vindkraft offentliga byggnader	750	750	750
	Summa	850	1150	1150

Utgiftsområde 22 Kommunikationer				
1:1	Utveckling av statens transportinfrastruktur	3000	4500	5500
1:2	Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	2400	3010	3400
Nytt	Sjöfartsverket	300	500	690
Nytt	Konverteringsstöd personbilar till el och förnybara drivmedel	50	75	75
Summa		5750	8085	9665

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel				
1:1	Skogsstyrelsen	20	20	20
1:2	Insatser för skogsbruket	50	100	100
1:8	Statens jordbruksverk		15	15
1:17	Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	840	990	1040
Summa		910	1125	1175

Utgiftsområde 24 Näringsliv				
1:5	Näringslivsutveckling	47	47	47
1:11	Bolagsverket	5	5	5
Summa		52	52	52

Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner				
1:1	Kommunalekonomisk utjämning	7600	15520	28040
Summa		7600	15520	28040

14 Den offentliga sektorns finanser m.m.

I detta kapitel redovisas de finansiella effekterna av Vänsterpartiets samlade budgetförslag.

Därtill redovisas Vänsterpartiets förslag till utgiftstak för 2020.

Tabell 10 Den offentliga sektorns finanser (V)

Miljoner kronor, avvikelse från regeringen

	2020	2021	2022
Offentlig sektors inkomster	+42 890	+63 580	+70 610
Offentlig sektors utgifter	+47 251	+67 995	+78 818
Finansiellt sparande i offentlig sektor	-4 361	-4 415	-8 208
Staten	-4 550	-3 995	-7 638
Ålderspensionssystemet	-10	-720	-770
Kommunsektorn	+200	+300	+200
<i>Finansiellt sparande i procent av BNP (nivå)</i>	0,2 %	0,3 %	1,1 %

Tabell 11 Kommunsektorns finanser (V)

Miljoner kronor, avvikelse från regeringen

	2020	2021	2022
Kommunal inkomstskatt	+3 950	+3 420	+2 900
Kapitalinkomster och övriga inkomster	±0	±0	±0
Statsbidrag under uo 25	+7 600	+15 520	+28 040
därav ekonomiska regleringar	-4 550	-3 920	-3 500
Statsbidrag från övriga utgiftsområden	+9 857	+13 928	+14 078
Inkomster totalt	+21 407	+32 868	+45 018
Utgifter	+21 207	+32 568	+44 818
Finansiellt sparande i kommunsektorn	+200	+300	+200

Tabell 12 Statsbudgetens saldo och statsskulden (V)

Miljoner kronor, avvikelse från regeringen

	2020	2021	2022
Statsbudgetens inkomster	+38 940	+60 160	+67 710
därav inkomster av försåld egendom	±0	±0	±0
Statsbudgetens utgifter	+43 490	+64 155	+75 348
därav statsskuldsräntor	±0	±0	±0
Riksgäldskontorets nettoutlåning	±0	±0	±0
kassamässig korrigering	±0	±0	±0
Statsbudgetens saldo	-4 550	-3 995	-7 638
Statsskuld vid årets slut	+4 550	+8 545	+16 183

Tabell 13 Statsbudgetens inkomster (V)

Miljoner kronor, avvikelse från regeringen

	2020	2021	2022
Direkta skatter på arbete	+3 190	+9 760	+11 740
Indirekta skatter på arbete	+4 070	+7 880	+9 090
Skatt på kapital	+22 080	+25 650	+33 210
Skatt på konsumtion och insatsvaror	+6 440	+13 520	+10 760
Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)	+42 280	+63 310	+71 300
avgår skatter från andra sektorer	-3 940	-3 310	-2 690
Statens skatteintäkter (periodiserat)	+38 340	+60 000	+68 610
Periodiseringar	±0	±0	±0
Statens skatteinkomster (kassamässigt)	+38 340	+60 000	+68 610
Övriga inkomster (kassamässigt)	+600	+160	-900
Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)	+38 940	+60 160	+67 710

Tabell 14 Utgiftstak för staten (V)

Miljoner kronor, avvikelse från regeringen

	2020
Takbegränsade utgifter	+44 100
Budgeteringsmarginal	-100
Utgiftstak för staten	+44 000

15 Beräkning av statsbudgetens inkomster

Tabell 15 Beräkning av statsbudgetens inkomster 2020

Beräkning av statsbudgetens inkomster 2020

Tusental kronor

Inkomsttitel	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (V)
1100 Direkta skatter på arbete	674 875 760	+3 190 000
1111 Statlig inkomstskatt	51 458 623	+7 390 000
1115 Kommunal inkomstskatt	771 750 328	+3 950 000
1120 Allmän pensionsavgift	132 637 236	-10 000
1130 Artistskatt	0	±0
1140 Skattereduktioner	-280 970 427	-8 140 000
1200 Indirekta skatter på arbete	622 143 910	+4 070 000
1210 Arbetsgivaravgifter	608 391 355	+4 070 000
1240 Egenavgifter	12 765 653	±0
1260 Avgifter till premiepensionssystemet	-41 981 008	±0
1270 Särskild löneskatt	49 882 734	±0
1280 Nedsättningar	-7 475 020	±0
1290 Tjänstegrupppliv	560 196	±0
1300 Skatt på kapital	279 261 406	+22 080 000
1310 Skatt på kapital, hushåll	67 300 187	+13 400 000
1320 Skatt på företagsvinster	153 413 428	+3 080 000
1330 Kupongskatt	9 098 409	±0
1340 Avkastningsskatt	5 391 303	±0
1350 Fastighetskatt	32 121 707	+5 600 000
1360 Stämpelskatt	11 936 372	±0
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	615 148 700	+6 440 000
1410 Mervärdesskatt	474 187 045	+6 000 000
1420 Skatt på alkohol och tobak	27 575 536	±0
1430 Energiskatt	52 715 802	±0
1440 Koldioxidskatt	22 868 603	±0
1450 Övriga skatter på energi och miljö	7 587 434	+440 000
1470 Skatt på vägtrafik	23 493 975	±0
1480 Övriga skatter	6 720 305	±0
1500 Skatt på import	7 329 781	±0
1600 Restförda och övriga skatter	17 936 044	+6 500 000
1700 Avgående poster, skatter till EU	-7 329 780	±0
Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)	2 209 365 821	+42 280 000
1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer	-1 065 298 821	-3 940 000

Statens skatteintäkter (periodiserat)	1 144 067 000	+38 340 000
1900 Periodiseringar	13 731 068	±0
1000 Statens skatteinkomster	1 157 798 068	+38 340 000
Övriga inkomster (kassamässigt)	-41 690 262	+600 000
2000 Inkomster av statens verksamhet	41 163 268	+600 000
3000 Inkomster av försäld egendom	5 000 000	±0
4000 Återbetalning av lån	656 524	±0
5000 Kalkylmässiga inkomster	16 009 000	±0
6000 Bidrag m.m. från EU	13 715 886	±0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-118 234 940	±0
8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0	±0
Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)	1 116 107 806	+38 940 000

Tabell 16 Beräkning av statsbudgetens inkomster 2021-2022

Beräkning av statsbudgetens inkomster 2021–2022

Miljoner kronor

Inkomsttitel	Avvikelse från regeringen (V)	
	2021	2022
1100 Direkta skatter på arbete	+9 760	+11 740
1111 Statlig inkomstskatt	+8 080	+9 180
1115 Kommunal inkomstskatt	+3 420	+2 900
1120 Allmän pensionsavgift	-110	-210
1130 Artistskatt	±0	±0
1140 Skattereduktioner	-1 630	-130
1200 Indirekta skatter på arbete	+7 880	+9 090
1210 Arbetsgivaravgifter	+7 770	+8 980
1240 Egenavgifter	±0	±0
1260 Avgifter till premiepensionssystemet	+110	+110
1270 Särskild löneskatt	±0	±0
1280 Nedsättningar	±0	±0
1290 Tjänstegruppliv	±0	±0
1300 Skatt på kapital	+25 650	+33 210
1310 Skatt på kapital, hushåll	+16 300	+19 000
1320 Skatt på företagsvinster	+3 650	+8 410
1330 Kupongskatt	±0	±0
1340 Avkastningsskatt	±0	±0
1350 Fastighetskatt	+5 700	+5 800
1360 Stämpelskatt	±0	±0
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	+13 520	+10 760
1410 Mervärdesskatt	+6 200	+6 500
1420 Skatt på alkohol och tobak	±0	±0

1430 Energiskatt	+100	+200
1440 Koldioxidskatt	+100	+100
1450 Övriga skatter på energi och miljö	+2 120	+3 960
1470 Skatt på vägtrafik	±0	±0
1480 Övriga skatter	+5 000	±0
1500 Skatt på import	±0	±0
1600 Restförda och övriga skatter	+6 500	+6 500
1700 Avgående poster, skatter till EU	±0	±0
Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)	+63 310	+71 300
1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer	-3 310	-2 690
Statens skatteintäkter (periodiserat)	+60 000	+68 610
1900 Periodiseringar	±0	±0
1000 Statens skatteinkomster	+60 000	+68 610
Övriga inkomster (kassamässigt)	+160	-900
2000 Inkomster av statens verksamhet	+160	-900
3000 Inkomster av försåld egendom	±0	±0
4000 Återbetalning av lån	±0	±0
5000 Kalkylmässiga inkomster	±0	±0
6000 Bidrag m.m. från EU	±0	±0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	±0	±0
8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	±0	±0
Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)	+60 160	+67 710

Bilaga 1 Vänsterpartiets plan för ökad jämlikhet

Vänsterpartiets plan för ökad jämlikhet

Stärkta inkomsterna för låg- och medelinkomsttagare

Sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare
Lika skatt för lika inkomst - sänkt skatt för sjuka, arbetslösa m.fl
Sänkt skatt för ålderspensionärer
Högekostnadsskydd tandvården
Stärkts a-kassa
Höjd garantipension
Höjda garantinivåer i sjukförsäkringen
Inför åldersfaktor i sjukförsäkringen
Nej till höjd pensions- och LAS ålder
Avgiftsfria läkemedel för personer över 80 år
Semesterersättning för studenter
Avgiftsfri simundervisning för sexåringar
Sommaraktiviteter och lovstöd
Avgiftsfri kulturskola

Höjd skatt på kapital och höga inkomster

Ny förmögenhetsskatt
Arvs- och gåvoskatt
Höjd skatt på stora kapitalvinster och utdelningar
Fastighetsskatt på hus med taxeringsvärde över 4 miljoner
Höjd bolagsskatt
Bankskatt redan 2021
Avskaffa det s.k. investeraravdraget
Avtrappade ränteavdrag
Skärpta regler för delägare i fåmansbolag (de s.k. 3-12 reglerna)
Nej till slopad värnskatt
Avtrappning jobbskatteavdrag på inkomster över 40 000 kr/mån
Lägre uppräkningsgränser för statlig inkomstskatt
Avskaffa RUT- och ROT-avdragen

Bilaga 2 Vänsterpartiets klimatpaket

Vänsterpartiets klimatpaket

Miljoner kronor

	2020	2021	2022
Åtgärder för utbyggd och upprustad järnväg och sjöfart			
Åtgärda decenniernas bristande järnvägsunderhåll	1500	2000	3000
Öka takten för nya järnvägar	200	1100	2100
Riktat stöd för lågtrafikerade järnvägsbanor	400	400	400
Miljökompensation till godstransportörer på spår	500	610	
Stärkt kompetensförsörjning inom järnvägssektorn	50	100	100
Sjöfartsverket - hållbar sjöfart	300	500	690
Åtgärder för kollektiva och klimatsmarta färdmedel			
Stöd för billigare och stärkt kollektivtrafik	2500	3000	3000
Kommunal cykelpott	300	300	300
Åtgärder för hållbar mat			
Investeringsstöd för klimatanpassade åtgärder inom jordbruket	100	200	200
Stärkt stöd för växtbaserad mat	50	100	150
Ökat stöd för ekologisk odling	150	150	150
Hållbara skolmatslyftet	300	500	500
Åtgärder för energieffektivisering och omställning			
Utökad stöd energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	1000	1000	1000
Satsning laddinfrastruktur	350	450	550
Stöd utbyggnad biogas och produktion av andra biobränslen	250	250	250
Konverteringsstöd personbilar till el och förnybara drivmedel	50	75	75
Sol- och vindkraft offentliga byggnader	750	750	750
Fortsatt stöd för solceller	0	300	300
Åtgärder för klimatanpassning och skydd av biologisk mångfald			
Klimatanpassade och gröna städer	150	300	500
Skydd av värdefull natur	250	350	400
Ökad takt för att stärka biologisk mångfald och naturtillgänglighet	100	100	100
Ökat stöd för att åtgärda förorenade områden	100	100	100
Landsomfattande inventering av nyckelbiotoper	20	20	20
Ökat stöd för betesmarker med särskilda värden	200	200	200
Ökat stöd lokala vattenvårdsprojekt för minskad övergödning	100	100	100
Stöd till jordbruket för hållbar gödselhantering och minskad övergödning	340	340	340
Sveriges ansvar för en hållbar värld			
Additionellt klimatbistånd	500	750	1000
Summa	10510	14045	16275

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Maj Karlsson (V)

Birger Lahti (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Karin Rågsjö (V)

Linda Westerlund Snecker (V)

Ulla Andersson (V)